

Adrem ad. rei. del. *Van der Groe, sculp. 1785.*
THEODORUS VAN DER GROE LUD. FIL. SIM. LUD. FR.
 Geb te Zwanmerdam A^o 1705. Predikant te Rijnzaterwoude A^o 1730. te
 Kralingen A^o 1740. en aldaar in den HEERE ontslapen den 24 Juny 1784.

*De godsdienst, daar zy treurt om haar Gezant en Vader
 Vraag om zyn Beeldenis.—ziet hier uw THEODOR!
 Dat godsgeſchenk! Hy ging zyn Liefdingen voor.
 Haast volgt gy zyn Geloof koopt gy Hem Eeuwig nader.*

D. Cornel. anst.

Die des nachts Zijn huis bewaakt

THEODORUS VAN DER GROE

in zijn

LEVEN EN WERKEN

door

A. W. C. VAN DIJK

1972

J. P. VAN DEN TOL — DORDRECHT

„Ziedaar een Kerkjuweel, een Letterschat voor vromen;
Een Boetbazuin voor 't land, dat onder schulden zinkt;
Een schelle noodkreet, die in hart en oren klinkt;
Eer ons de vloed van weê begint te overstroomen;

Een diamant in goud van waarheid ingenet,
Door Jezus' voedsterzoon voor Jezus' kroon geslepen;
En, daar zijn mond nu zwijgt, thans uit zijn asch gegrepen,
En Zions kerkbruid ter gedagt'nis bijgezet.

Wie is die Waarmond, wie die trouwe Bijbeltolk?
Waar rust zijn overschot? Wat oorden mogt hij stigten?
En Jezus' kerk door woord en pen zoo duur verplichten?

't Is Van der Groe, die Held, om wien des Heeren volk
Te Kralingen en Rijnsaterwoude bitter treuren,
Smaak, Lezer, van dien oogst de rijpste bijbelgeuren!”

(Dichter onbekend)

INLEIDEND WOORD

Wij hopen dat een levensverhaal van Theodorus van der Groe in de boze en zielverleidende dagen welke wij nu helaas grotelijks beleven, niet als iets ontijdigs geacht zal worden.

Wij hebben getracht „Neêrlands laatste ziener” te beschrijven in zijn leven en werken.

Daartoe hebben we het verhaal verdeeld in een historisch gedeelte en een theologisch gedeelte. Het historisch gedeelte bestaat uit drie perioden: A. De Voorgeschiedenis of de periode Zwammerdam; B. De periode Rhijnsaterwoude; C. De periode Kralingen.

Het theologisch gedeelte bevat het hart van de theologie van Theodorus van der Groe.

Wij zouden de ziener van Kralingen willen beschouwen zoals hij door een tijdgenoot van hem in een kerkelijke kroniek uit die tijd, de „Boekzaal” geheten, werd gezien: „De schrijver (= Van der Groe, schr.) schijnt voor te geven, een buitengewoon Gezant van God te zijn, en onmiddellijke openbaringen van God te hebben. Als zodanig waarschuwt hij tegen de heersende zonden van zijn tijd en vermaant tot bekering, vooral sprekend over de oordelen, die God over Nederland zal doen komen; over de aanhouding van 's volks gruwelijke atheïsterij en onbekeerlijkheid en omdat nu allerwegen in onze Gereformeerde kerk de bevindelijke en geestelijke leer van de rechtvaardigheid (Gods, en van 's mensen waarachtige onmacht en verdoemelijkheid, nevens die van het oprecht gelovig vertrouwen op Christus en de genade alleen, als waren het zielverderfelijke en Godontorende dwalingen, alzo verworpen en bitterlijk gelasterd en betreden worden.”

Mocht deze levensschets de liefde van velen tot de vele nagelaten geschriften van Van der Groe opwekken of aanwakken.

Mocht het bovenal Hem behagen, Die alleen alle eer toekomt, nog blinde zielsogen te openen, bedrogene zielen te ontdekken, huichelaren te verschrikken door het Zwaard Zijns monds, en tenslotte een ellendig en duister kind des Heeren, doch in Christus, te verkwikken met Christus en Zijn gerechtigheid.

Dat dan onze naam die nietig en ijdel is mag vergaan en dat Zijn Naam moge bloeien en Zijn deugden verkondigd worden de volken die geboren worden.

DE SCHRIJVER.

I. Historisch gedeelte

A. VOORGESCHIEDENIS

Uit het verleden van Zwammerdam voor de Hervorming

Omstreeks het jaar 1000 was er een landstreek gelegen tussen de huidige plaatsen Alphen en Zwammerdam welke de naam „Stekede” droeg. In de uiterste oosthoek van dat „Stekede” verhief zich op genoemd tijdstip een zwaar en sterk kasteel. Lang voordien, in de eerste christentijd, moet daar een Romeinse legerplaats, althans een sterkte geweest zijn. Het hierboven genoemde kasteel wordt in de oude oorkonden van 's lands geschiedenis voor de eerste maal vermeld in het jaar 960, als wanneer het tot de goederen der St. Maartenskerk te Utrecht behoorde. Misschien was het een van die kastelen door de landzaat tegen de invallen der woeste Noormannen opgericht en diende het later de Hollandse graaf als grenskasteel. Hoe dit zij: het droeg in het gemelde jaar de naam van Suattingaburch; later duidelijker: Zwadenburg, waarvan de volksmond Zwandenburg heeft gemaakt.

Om de ondragelijke last van het water te keren, deed graaf Floris III van Holland de Rijn bij het tegenwoordige Zwammerdam — toen de uiterste grens van Holland — dammen en toelaan. Daar die dam vlak in de nabijheid van de Zwadenburg lag, kreeg hij de naam van de Zwadenburgerdam. Zwade, zwot betekent: drassig, waterachtig.

Omstreeks het midden van de dertiende eeuw had zich om en nabij de Zwadenburgerdam een gemeenschap gevormd, oorspronkelijk ontstaan uit de sterke bezetting van het kasteel, die de dam moest verdedigen.

In deze tijd werd hier een kerk gebouwd. De parochie waaruit deze kerk was voortgekomen kreeg later de naam van Zwammerdam. Nadat het jonge dorp tot enige bloei was geraakt, brachten de Hockse en Kabeljauwse twisten het weer op de

Weleer in vroegere Oorlogstydén,
 Heeft Zwammerdam zeer veel
 Van Brand en Moordzucht moeten lyden:
 Verwoesting was zyn deel.
 Thans bloeit het egter schoon,
 Gelyk een paerl aan den Nederlandsche kroon.

rand van de ondergang. We zien dat aan het dorpje Zwammerdam een hele geschiedenis is verbonden, waarmee we nog wel ettelijke bladzijden zouden kunnen vullen. We moeten ons evenwel tot de hoofdlijnen beperken.

Zwammerdam moet, althans in de eerste helft van de zestiende eeuw, wel een lijdensweg hebben doorgemaakt. En juist toen het dorp zich in rustiger tijden enigszins van zijn diep verval begon te herstellen, begon de tachtigjarige oorlog.

De Reformatie

Een nieuw tijdperk brak er aan voor Zwammerdam toen de gezegende Reformatie kwam. Hoe de kerk van Zwammerdam tot Reformatie is gekomen is thans in bijzonderheden niet meer na te gaan. Niet alleen dat men toen alles niet zo te boek stelde als thans de gewoonte is, maar reeds tijdens het beleg van Leiden zijn hier onderscheidene oude papieren verbrand of verloren geraakt, terwijl het nog overige voor een groot deel in de Remonstrantse tijd is zoekgeraakt.

Gelegen aan de grote weg en aan een groot vaarwater, kan het niet anders of de gemeente moet al vroeg met de Reformatie kennis hebben gemaakt, op zó welsprekende wijze verkondigd door reizende predikers en vreemde kooplieden. Maar men bleef aan de oude godsdienst uit traditie getrouw, ofschoon men het oog niet sloot voor de grove misbruiken, die bij de roomse kerk waren ingeslopen en men gruwde van de vreselijke martelingen en brandstapels, waarmee de kerk de zogenaamde ketterij trachtte te bezweren.

Toen kwam de tachtigjarige oorlog.

Vreselijk werden de dorpen door de Spaanse krijgslieden, die schier dagelijks strooptochten hielden, bezocht. Zonder onderscheid werden èn roomsen èn protestanten uitgeplunderd, beestachtig behandeld en velen in koelen bloede vermoord. Men was toen niet langer genegen hoog tegen de roomse kerk op te zien, die dergelijke gruwelen niet alleen toestond, maar zelfs beguntigde. Men zocht bij het aftrekken der gevreesde krijgslieden meer en meer hulp en troost bij de protestantse zaak.

Geschiedenis van de Hervormde gemeente

Zo is ook in Zwammerdam een hervormde gemeente ontstaan, welke in 1587 haar eerste predikant kreeg, Cornelis Maertensz of Cornelis Martini geheten (1587—1619). Daar hij in latere jaren sympathiseerde met de remonstrantse richting werd hij in jult 1619 voor de Synode geroepen, van wie hij verzocht van zijn dienst afstand te mogen doen, hetwelk hem werd toegestaan. Zijn opvolger was Abraham Hertoch of de Hartoch (1619—1621), welke in een grote melancholie verviel, waardoor

hij zich genoodzaakt zag zijn ambt tijdelijk neer te leggen en zich ten huize van zijn ouders te begeven. Hij stond bij de Synode goed aangeschreven, die hem voorthielp met een jaarlijkse toelage van f 200,—.

Van 1621—1657 diende Meijnerth Huijbertsz van Bree (Meinardus Huberti Bredius) de gemeente.

Tijdelijke welvaart

Maatschappelijk was Zwammerdam ondertussen tot grote bloei gekomen.

De welvaart schijnt omstreeks het jaar 1656 ten top gestegen te zijn.

Niet alleen wedijverden de huizen in schoonheid met die der steden, maar men vond er toen lijnbanen en weefstoelen, vele magazijnen voor kaas en rijke koopwaren en men sprak toen algemeen over „het rijke Zwammerdam”.

Aan deze welvaart kwam echter onverwacht een einde.

Het rampjaar

Het rampjaar 1672 kwam. Dit jaar, voor het gehele vaderland zo droevig, bracht ook Zwammerdam vooral een vreselijke slag toe, daar het gehele dorp, met uitzondering van één woning, door de moedwil der Fransen in de as werd gelegd.

Hier deden zich toen (28 december 1672) tonelen voor, waarvan het verhaal alleen de haren te berge doen rijzen. Welk een geweldige indruk deze wandaden van de soldaten „Zijner Allerchristelijkste Majesteit” (Lodewijk XIV) maakten, kan o.a. daaruit blijken, dat meer dan anderhalve eeuw het leesboekje „de Fransche Tirannie”, op de scholen in Holland, Zeeland en Utrecht, de bijkans enige lectuur uitmaakte.

De predikant die deze gruwelen meemaakte was de toenmalige Zwammerdamse leraar Anthonie van Houten (1657—1674). Hij wist te vluchten naar Gouda, waar hij voorlopig bleef wonen.

Verdere predikanten

Nadat van 1674—1682 Jacobus Vasseur de gemeente had ge-

diend, wordt op 6 januari 1683 beroepen de Leidse proponent Abraham Hellenbroek, welke op 3 december 1658 in Amsterdam werd geboren.

Op 28 februari 1683 wordt Ds. Hellenbroek bevestigd door Ds. J. van Cralinghen, predikant te Rhijnsaterwoude, met 1 Petrus 5 vers 2.

Zelf deed hij intrede met Jesaja 40 vers 6a.

Het was een geweldige intrede. Vol van de autoriteit en de majesteit van een dienaar Gods.

Op deze 28e februari spreekt deze dienstknecht des Heeren o.a. de volgende ontzaglijke woorden: „Ik zal trachten bliksemen van Gods bedreiging uit te schieten, opdat niet de Heere de donderbui van Zijn wraak op het hoofd der goddelozen storte. Men moet de rode bloedvlag, de zwarte doodsvaan al eens uitsteken wil men de zondaar met Benhadads knechten zakken om haar lendenen en koorden om haar hoofd doen leggen. De bazuin moet in de stad geblazen worden, zal het volk sidderen. Men moet brullen als een leeuw, zullen Adams kinderen vrezen. Ik wens de zondaren geen kussens onder de oksels te naaien en vrede, vrede te roepen, als er het uiterste gevaar van eeuwige verdoemenis voor ogen is. Ofschoon de wereld er mij om haten zal, ofschoon deze of die mij mocht vloeken, het is mij weinig van mensen geoordeeld te worden. De ere van God zal mijn hoogste eer zijn.”

(Gelukkige gemeenten waar de profeten niet ontbreken. Waar zullen we nu nog een dergelijke getrouwheid vinden?)

En toch, een dienstknecht Gods kan een dergelijke bediening hebben en zelf een genadeloze wezen.

Abraham Hellenbroek, hoe heerlijk en krachtig zijn bediening ook was, zelf was hij toen nog een vreemdeling van God en Christus en ontbloot van ware genade. Zijn gehele bediening rustte in de beschouwing van de geestelijke waarheden en hij zweefde geheel op zijn grote gaven.

Reeds in het zevende jaar zijner bediening werd hij als een goddeloze gerechtvaardigd om niet en als een vijand met God verzoend, door het Bloed des Lams.

Laten we hieruit leren, dat een mens geroepen kan wezen met een Goddelijke roeping tot het leraarsambt, dat hij kan predi-

ken als een Apostel, bidden als een Engel en toch het hart van een duivel hebben (Meade).

Op 27 mei 1691, nam Abraham Hellenbroek afscheid van Zwammerdam met Fil. 2 vers 12.

Na hem diende Alewijn de Roy de gemeente van 1691—1701, welke in het laatstgenoemde jaar naar Stryen vertrok.

Afkomst van Theodorus van der Groe

Nadat Ds. Alewijn de Roy was vertrokken liet de gemeente haar oog vallen op de jonge kandidaat, Lodewijk of Ludovicus van der Groe.

Hoewel de naam Van der Groe uit Zeeland afkomstig is, begeven we ons omstreeks het jaar 1667 naar Amsterdam.

Op 23 juli van dit jaar gaan hier in ondertrouw: Dirk van der Groe en Eva de Keijser (ook wel geschreven als Kaiser). Dirk was toen 25 jaar, Eva 28 jaar.

De ouders van Dirk waren overleden, zodat hij bij deze plechtigheid geassisteerd werd door een zekere Adriaan Lock, wonende in de Beursstraat. Eva werd geassisteerd door haar vader Huijbert de Keijser, welke op de Binnenamstel woonde. Uit het huwelijk van Dirk en Eva werden in Amsterdam de volgende kinderen gedoopt:

Jacob

Machteld

Gerrit, welke evenals zijn vader notaris werd.

Laurens

Louijs

Lodewijk of Ludovicus.

De laatste, Lodewijk geheten, welke in het jaar 1672 werd geboren, werd bestemd om predikant te worden. Met deze studie kwam hij omstreeks het jaar 1702 gereed, juist toen de gemeente van Zwammerdam herderloos was.

We hebben reeds gezien dat de Zwammerdamse gemeente haar keus op Ludovicus liet vallen. Ongetwijfeld zal de naam die er van de Amsterdamse kandidaat uitging, haar keus hebben bepaald.

Ludovicus nam het op hem uitgebrachte beroep aan.

De periode van Ludovicus van der Groe

Op 2 april 1702 wordt hij in de nieuwe gemeente bevestigd.

De gemeente was verblijd met haar nieuwe herder en leraar.

Dat zijn bediening slechts van korte duur zou zijn, wist men toen evenwel nog niet.

Toch zou hij niet té kort in Zwammerdam blijven. Ludovicus moest in Zwammerdam de Raad Gods uitdienen.

In het Boek des Levens stonden drie namen opgetekend, welke uit de lendenen van Ludovicus zouden voortkomen. Daartoe werd Ludovicus verwekt en daartoe leidde hem de Heere in Zijn Voorzienigheid tot een huwelijk.

Want toen Ludovicus van der Groe in Zwammerdam kwam was hij ongehuwd. De Heere sprak evenwel: „Het is niet goed dat de mens alleen zij”.

De nieuwe Zwammerdamse leraar krijgt vriendschapsbanden met Ds. Cornelis Laats, predikant te Waddinxveen, wiens vader predikant te Budel was.

Hier, in de pastorie van Cornelis Laats, waar Ludovicus meermalen kwam, ontmoet hij de jongedochter die zijn vrouw zou worden: Johanna Laats, zuster van Cornelis. De twee jonge mensen krijgen een hechte band aan elkander. De Heere neigt hun harten, want Zijn Raad zal bestaan.

Ongeveer 15 maanden na zijn intrede in Zwammerdam wordt Ludovicus in Waddinxveen in de huwelijke staat bevestigd. Johanna zal vanaf deze dag een hulpe zijn, die als tegenover hem is.

De gemeente wenst het jeugdige echtpaar de zegen des Heeren toe op hun huwelijk.

Deze wens is vervuld geworden, al zal de gemeente het zo wel niet bedoeld hebben.

Blijdschap en droefheid

Op 6 februari 1705 staat er een jonge moeder voor de predikstoel in Zwammerdam. In haar armen houdt ze haar eersteling, een dochter. Naar haar grootmoeder zal ze Eva heten. Johanna hoort haar man, nu in zijn ambt, de vragen van het doopsformulier voorlezen. Ook haar Eva, dood in de zonden

en de misdaden, verdoemelijk voor God van het uur harer ontvangenis af.

En toch, deze Eva, ondanks haar schrikkelijke afval van een heilig God,..... een moeder aller levenden. Van eeuwigheid stond zij geschreven in het Boek des Levens.

Nogmaals, in het zelfde jaar, zal Johanna de doopvragen horen voorlezen.

Op 3 september 1705 wordt haar gezin uitgebreid met een zoon. Dirk zal hij heten, naar zijn grootvader. Deze Dirk is de latere Theodorus van der Groe, welke onder die naam Gods Kerk met mond en pen zou stichten en nog sticht, reeds lang nadat hij gestorven is.

Dit kind zou een blijdschap worden voor een kind van God in Christus, maar ook een schrik voor huichelaren, die met minder als Gods Woord voorschrijft, zalig wilden worden.

Nogmaals, voor de derde maal, zou er blijdschap in de pastorie zijn.

Op 11 december 1707 wordt Simon van der Groe gedoopt, welke aan Ludovicus wordt geboren als hij 35 jaren is. Zijn naam ontving hij naar zijn grootvader van moeders zijde, de Budelse predikant Simon de Laats.

Simon werd evenals zijn broeder Theodorus predikant.

Drie kinderen waren nu uit de lendenen van Ludovicus voortgekomen. Drie uitverkorenen waren in de tijd gebracht.

Nu was de tijd gekomen dat de Heere hem van zijn post zou wegnemen.

Het behaagde de Heere hem op een smartelijk ziekbed terneder te werpen en hem na een langdurige en uitterende ziekte, door de dood van zijn post af te roepen, in de leeftijd van bijna veertig jaren.

Johanna was weduwe, haar drie kleine kinderen vaderloos en de gemeente herderloos. Welk een slagen.

Hoe groot de smart en droefheid van Johanna ook was, ze gevoelde dat ze verder moest in het leven, dat nog een taak haar wachtte.

Ze keek naar haar drie kleine kinderen, welke zij nu als een vader en moeder moest verzorgen. Ze dacht aan haar doopbelofte. Ze dacht aan haar overleden man. Ze was er zeker van

dat het zijn wil geweest was de kinderen een zo goed mogelijke opvoeding te geven.

En dit heeft ze ook getracht te doen, naar het vermogen dat ze hiertoe gekregen had.

Johanna droeg een tedere zorg voor haar kinderen.

Eva schrijft daar later van: „Wij hebben dan ook vele en grote redenen, om Gods goedheid en zegen, reeds van onze kindsheid af aan ons bewezen, gelovig en dankbaar te erkennen, en Hem zonder ophouden te bidden, om onze waarde Moeder nog met een zalige en spoedige bekering in haar hoge ouderdom te begunstigen, opdat zij in die wonderlijke en vreselijke opstanding der doden, tot Zijns Naams eer en heerlijkheid zou kunnen en mogen zeggen: Ziet hier mij, o Heere, en de kinderen die Gij mij gegeven hebt. O, wat zou dat zalig zijn.”

B. DE PERIODE RHIJNSATERWOUDE

(1730—1740)

Opleiding tot het predikambt

We hebben gezien dat Johanna haar kinderen en in het bijzonder haar zonen, een zo goed mogelijke opvoeding trachtte te geven.

Theodorus zou predikant worden. Wat Johanna tot deze keus heeft gebracht, ligt voor de hand. Getrouwd geweest zijnde met een predikant, was ze zelf uit een predikantenfamilie afkomstig, waarbij de ernst van de knaap haar in haar keus zal hebben bevestigd.

Achteraf mogen we zeggen dat de Heere Zelf Johanna tot deze keus heeft gebracht.

De weg tot het predikambt was evenwel niet kort.

Zoals gebruikelijk moest Theodorus eerst de lagere school doorlopen.

Hier werd hij onderwezen in de „sleutel der kennis” door Meester Christiaan Veenebos, welke van 1701—1718 de Zwammerdamse jeugd onderwees.

Toen Theodorus bij Mr. Veenebos was uitgeleerd, werd hij naar de Latijnse school gezonden. Deze school kunnen we het best vergelijken met ons gymnasium.

De opleiding aan de Latijnse school duurde ongeveer vijf tot zes jaar. Hier werd Theodorus voorbereid voor zijn studie aan Leidens Universiteit, waar hij op bijna negentienjarige leeftijd, op 2 augustus 1724, in het „Album Studiosorum” werd ingeschreven.

Vanwege deze studie koos Johanna Leiden tot haar woonplaats. Dit kon zij gemakkelijk doen, daar zij aan geen vaste woonplaats verbonden was. Zo vinden we Johanna met haar kinderen gedurende de studietijd van Theodorus en later ook van Simon op de „Lange Brugge” in Leiden, naast Professor Burmann, welke aan Leidens universiteit het recht doceerde.

Op het tijdstip dat Theodorus van der Groe de collegezalen van Leidens universiteit binnentrad, onderwezen o.a. Prof. Johan-

Met Land 't welk eertijds Veengrond was,
Daar na een ruime Waterplas;
Schenkt onstans Graanen, en veel ander soort van Vruchten,
Men roemt dus haar gelegenheid,
Om 't s'choon hier door Natuur verspreid. —
Mens deed de watersnood dit Ambacht droevig zuchten.

nes à Marck in de kerkgeschiedenis, Johannes Wessel (Wesselus) en Taco Hajo van den Honert in de dogmatiek, terwijl Theodorus nog een paar jaar onderwijs in het Hebreeuws van Prof. Schultens heeft genoten.

Theodorus heeft zijn studietijd aan de universiteit niet in ledigheid doorgebracht. Hij doorkneedde zich hier in de theologie, het Grieks en het Latijn, terwijl hij een behoorlijke kennis van

het Hebreuws opdeed. In zijn latere leven studeerde hij letteren, terwijl hij thuis raakte in het kerkrecht en de wetten en besluiten der oude kerk. Deze laatste waren zelfstudies, welke hij naast zijn toch al drukke ambtsbediening moest verrichten.

Theodorus van der Groe bezat een grote mate van geleerdheid. We mogen hem gerust beschouwen als een theoloog van formaat.

Zijn beroep naar Rhijnsaterwoude

De tijd is aangebroken dat Van der Groe een proeve moet geven van zijn kennis en bekwaamheid.

Op 31 januari 1729 vindt in Leiden het preparatoire (voorbereidende) examen plaats. Het wordt afgenomen door Ds. Gijsbertus van der Kars, predikant te Leiden.

De proefpredikatie die Theodorus bij deze gelegenheid hield was over de woorden die we vinden in Deut. 18 : 15: „Een Profeet uit het midden van u, uit uw broederen, als mij, zal u de Heere uw God verwekken; naar Hem zult gij horen.”

Het examen had voor Theodorus van der Groe dit gevolg, dat hij door de Classis Leiden tot de openbare predikdienst werd toegelaten.

Nu was hij proponent (kandidaat) geworden en dus beroepbaar. Na ongeveer een half jaar ledig op de markt gestaan te hebben werd op hem een beroep uitgebracht door de gemeente van Rhijnsaterwoude.

Dit beroep vond plaats op 14 augustus 1729 en moest naar het gebruik van die tijd goedgekeurd worden door de Ambachtsvrouwe van Rhijnsaterwoude.

Nadat de approbatie (goedkeuring) van het beroep was ontvangen kon de gemeente verdere stappen ondernemen.

Eerst moest Theodorus evenwel nog een z.g. peremtoir (beslissend) examen afleggen. Hij werd daarvoor met goed gevolg geëxamineerd te Alphen door Ds. Ludovikus Suggeraat Gromné, predikant te Rhewijk. De proefpredikatie van de jonge kandidaat was over de woorden: „Zie het Lam Gods”.

In de eerste plaats wordt door deze proefpredikatie afgebeeld de bediening welke Van der Groe eenmaal zou hebben, namelijk de mens af te drijven van alle valse leunsels en steunsels buiten Christus en hem uit te drijven tot Christus en Zijn Gerechtigheid. Zijn bediening zou worden: Alles schade en drek te achten om de uitnemendheid van de kennis Christi.

In de tweede plaats kunnen we wederom zien dat knechtschap en kindschap twee afzonderlijke zaken zijn. Toen Theodorus van der Groe werd toegelaten tot de predikdienst was hij een vreemdeling van God en zijn hart. En ondanks dit verkondigde hij het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt.

Na deze onderbreking gaan we terug tot ons verhaal.

Theodorus van der Groe werd op 19 maart 1730 te Rhijnsaterwoude bevestigd door de gewezen predikant van deze gemeente Jacobus Oosterland, welke toentertijd predikant te Katwijk aan de Rijn was.

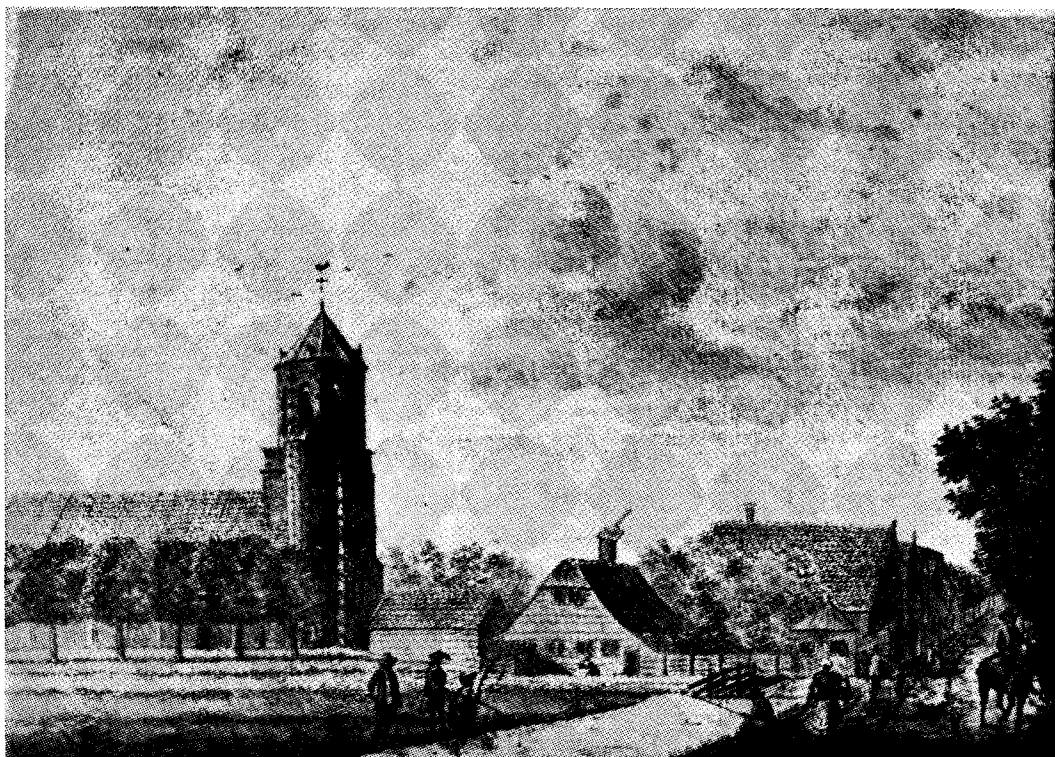
Als tekst nam de bevestiger het zevende en achtste vers uit het tweede hoofdstuk van Paulus' Zendbrief aan Titus: „Betoon uzelf in alles een voorbeeld van goede werken, betoon in de leer onvervalsheid, deftigheid, oprechtheid; het Woord genodigd en onverwerpelijk, opdat degene die daartegen is bemoeid worde, en niets kwaads van ulieden hebbe te zeggen.”

De nieuwe predikant deed zijn intrede met 1 Thess. 11 : 8: „Alzo wij, tot u zeer genegen zijnde, hebben u gaarne willen mededelen niet alleen het Evangelie van God, maar ook onze eigen zielen, daarom dat gij ons lief geworden waart.”

In de Dienst des Heeren

Betoon uzelf in alles een voorbeeld van goede werken, betoon in de leer onvervalsheid. Dit schenen profetische woorden te zijn welke Theodorus van der Groe als een last werden opgelegd.

Want hij zou een voorbeeld van goede werken worden. Hij mocht een voorstander en beschermer worden van de onvervalste leer der waarheid, de leer der Reformatie.

Kerk en schoolhuis te Rhijnsaterwoude

Bijzonder later wanneer hij in de kracht zijner bediening zou zijn.

De gemeente van Rhijnsaterwoude was verblijd met haar nieuwe leraar.

Iedere week hoorde zij de welsprekende Van der Groe het Woord Gods zuiver uitleggen en toepassen op de gemoederen zijner hoorders.

Het was niet de eerste maal dat in de „Woudse Dom” een schriftuurlijke prediking klonk.

Het eeuwenoude kerkje, waarvan de geschiedenis teruggaat tot het jaar 1063, was reeds in het jaar 1573 een huis des gebeds voor de Gereformeerden. Vanaf die tijd heeft de gemeente verscheidene ernstige leraren gehad.

Verschillende sterren hadden hier geschitterd, maar Theodorus van der Groe was een ster, die hen allen in glans te boven ging.

Dit kwam omdat de Heere hem in zijn bediening deed schitteren en flonkeren, meer dan zijn voorgangers.

De kosten welke de gemeente gemaakt had voor het beroep van haar leraar waren dan ook dubbel en dwars waard gemaakt te worden.

In totaal bedroegen de gemaakte kosten ruim 272 gulden, een niet gering bedrag voor die tijd. Maar we zeiden reeds dat de kosten goed besteed waren, want in elk opzicht had de gemeente een voortreffelijk leraar gekregen.

Niet alleen beschikte hij over grote predikgaven, maar ook de zakelijke en organisatorische kant van het gemeentewerk was bij hem in goede handen. Zelf hield hij de kerkelijke administratie bij. In zijn vast en duidelijk handschrift schreef hij de diaconale rekeningen, die voor de tegenwoordige beschouwer nog een lust voor het oog zijn.

Een ervaren boekhouder zou trots mogen wezen op zijn wijze van verantwoording, die uitmunt door overzichtelijkheid. Nauwkeurig tot in de puntjes als hij was, heeft Van der Groe als één der eerste inkomsten over 1731 een legaat kunnen boeken, dat de gemeente was nagelaten door de voormalige predikant, Ds. J. van Cralinghen, welk legaat f 661 : 3 : (661 gulden en 3 stuivers) bedroeg.

Een ander staaltje van zijn eerlijkheid en nauwgezetheid was het betalen van f 6 : 6: door Ds. van der Groe zelf „voor gehakt hout ende turf door Dom. Oosterdijk bij zijn vertrek aan de Diaconie geschonken.”

Zijn voorganger had dus blijkbaar wat brandstof achtergelaten, welke aan de diaconie was gegeven, maar die ter beschikking van Ds. van der Groe was gesteld.

Zijn eerlijkheid en betrouwbaarheid bleek toen duidelijk door het zelf weer aan de diaconie terugbetalen van de geschatte waarde.

Het ging goed met de diaconie in die dagen.

Van der Groe hield telkens zoveel over, dat hij tot driemaal toe een obligatie kon kopen, resp. van f 1300,— in 1731; f 700,—

in 1732 en f 1200,— in 1736. De verschillende beleggingen werden door hem naar volgorde van grootte geordend en van een nummer voorzien.

De reden van de bloei der diaconie was niet dat er karig met het geld der armen werd omgesprongen. Neen, Van der Groe wist wat in dezen de plicht der kerk was. Er werd echter veel gegeven, elk naar zijn vermogen.

Niet slechts tot Rhijnsaterwoude, maar zelfs tot over de grenzen strekte de milddadigheid van Van der Groe. Zo gaf hij in 1732 f 29,— „voor de kerk in Pensylvanien”. De kerk kende evenwel ook een onkostenrekening.

Zo treffen we een uitgave aan van f 6 : 10 „aan de Schoolmeester Willem de Waal voor vier en licht in de wintercatechisatie”. De opvolger van meester de Waal was een zekere Isaac Bol, die behalve de zojuist gemelde vergoeding in 1736 ook eens f 16 : 6 : 2 ontving „om een vierde van de onkosten te dekken voor het maken van een nieuwe schuer voor turf van de Schoolkinderen”.

Niet alleen evenwel voor de stoffelijke belangen der gemeente zorgde Van der Groe. Want in 1731 kocht hij voor f 2 : 6 een nieuw „Kercke-Boeck”. In 1735 voor f 27 : 10 „vijf stuks Kerckbijbels voor de Kerckeraat”. Deze kocht hij bij een oude bekende uit zijn studententijd, de boekhandelaar Abraham Kallewier, „Boeckverkooper tot Leiden”.

Zijn geestelijke bediening

Ja, de gemeente van Rhijnsaterwoude mocht zich verheugen in een ijverig leraar.

Zij had in Van der Groe een ernstige en getrouwe leraar ontvangen, die naar het licht dat hij had, zijn dienst op het allernstigste zocht waar te nemen, de zonden openlijk bestraffend zonder aanzien des persoons en het oordeel Gods over alle onbekeerlijken uitroepend.

Zijn bekering

Echter ondanks zijn grote getrouwheid, stond er op de preekstoel van het oude kerkje in Rhijnsaterwoude een dode weg-

wijzer. Anderen predikte hij Christus en wees hij de enige Weg aan. Zelf evenwel kende hij Christus niet en was blind in de weg die de Heere met Zijn uitverkorenen houdt.

Welk een onderzoek toch voor allen die een ambt in de Kerke Gods bekleden!

De ganse bediening van Theodorus van der Groe vloeide voort uit de gemene werkingen des Geestes.

Hij wist het zelf niet, evenmin zijn gemeente.

De gemeente was tevreden met haar leraar en hoorde hem gaarne het Woord Gods verkondigen. Zijn vermaningen konden ze wel verdragen. En met dit alles bleven zij gerust in hun zonden voortleven. De satan had deze gerusten te Sion in zijn macht en daarom was alles in de gemeente in vrede.

De gemeente liet haar leraar op zijn dodelijke weg gaan.

Gelukkig evenwel, dat het lot van Theodorus van der Groe niet in de hand van zijn gemeente lag.

De Heere had evenwel Zijn oog geslagen op deze leraar. Hij Zelf zou deze grote vis Theodorus van der Groe vangen in het net van Zijn Evangelie en daartoe Zijn eigen aanbiddelijke wegen gebruiken, dwars tegen vlees en bloed in, dwars tegen alle gedachten der mensen in.

Wie wèl opmerkte dat de leraar van Rhijnsaterwoude zich bedroog voor de eeuwigheid, was een vrouw uit een naburige gemeente die af en toe bij Van der Groe ter kerk ging en hem ook aan huis bezocht.

Ze bezocht hem na de predikatie aan de pastorie, niet om met haar bekering te koop te lopen, of om een gezellig avondje te hebben. Niets van dit alles.

Neen, ze arbeidde met al haar vermogen, om de blinde leraar te ontdekken, tegelijkertijd biddende of de Heere haar pogingen nog geliefde te zegenen.

Telkens als ze hem bezocht toonde ze hem dat hij met al zijn gaven, ernst en licht, toch nog niets wist van hetgeen men noodzakelijk tot zaligheid moet kennen.

Wat een eerlijkheid in deze Godzalige vrouw.

En het behaagde de Heere haar pogingen te zegenen.

Theodorus van der Groe kwam als een arme en blinde, als een vervloekte en verdoemelijke zondaar, aan de voeten van een

vertoornd Rechter te liggen, Hem billijkende en rechtvaardigende in Zijn Recht, stervende aan alles wat geen God in Christus was. En langs deze weg, in de omhelzing van dat Goddelijke Recht, werd hij als een goddeloze gerechtvaardigd en als een vijand met God verzoend.

Nu leerde hij waarlijk Christus kennen, geschonken door de Vader, uit het Goddelijk Recht.

Uit één zijner preken zouden we kunnen opmaken dat hij voor zijn bekering, door de gemene verlichting des Heiligen Geestes een gezicht had ontvangen van zijn doemwaardige staat en een gezicht op de algenoegzaamheid van Jezus. En op zijn wijze had hij een zeker geloof en met dit geloof had hij de Heere Jezus aangenomen voor zijn Zaligmaker, vastelijk menende dat hij waarlijk een bekeerde in Christus geworden was. Welk een lessen liggen hier toch op weg naar de eeuwigheid.

Welk een baken in zee is Theodorus van der Groe!

Zelf schrijft hij aangaande zijn eerste staat op een zekere plaats: „Wetende uit eigen bevinding, hoe verre men in het Christendom bij gemeen licht des Geestes met zijn verstand en door allerlei hulpmiddelen kan komen; zodat ik zelfs bij velen al de naam droeg, ja bij verre de meeste luiden van het Christendom, daar ik in dien tijd mede sprak, dat ik waarlijk een Christen was, toen ik nogtans geheel en van rondomme in een dodelijke weg van bedrog wandelde, werkende nog alleen met een denkbeeldige Christus in mijn verstand, zonder de Heere Jezus zelfs minst of meest te kennen. En ik hadde voorseker in die rampzalige weg voor eeuwig moeten vergaan, zo niet gelijk ik vertrouwde, de Heere Zelf door oneindige vrije genade en met Zijn almachtige Hand mij daaruit had believen te redden.”

De krachtdadige bekering van Theodorus van der Groe kon niet onopgemerkt blijven. Het was in geen hoek geschied.

Ook uiterlijk was er bij Van der Groe een verandering opgetreden, verband houdende met zijn bekering.

Van der Groe beminde de studie.

Hij koos daartoe de nachtelijke uren uit.

Zo was hij op zekere nacht daarmede werkzaam, toen zijn

ogen bezwaard werden door de slaap, terwijl hij bezig was zijn pen te vermaken.

Met het pennemes in de hand knippen de ogen toe, het hoofd knikkebolt en het scherpe mes doorsteekt hem het oog. Wat er gedurende de daaropvolgende dagen van hevige smart aan het gekwetste deel, inwendig heeft plaatsgehad, weten wij niet; dit is echter bekend, dat toen de wond hersteld was en hij voor de eerste maal met één oog de kansel beklom, het niet dezelfde Van der Groe was van weleer. Zoals wij hierboven hebben gezien waren zijn zielsogen geopend en daartoe moest hij één natuurlijk oog missen.

Theodorus van der Groe maakte de Godsdaad aan hem geschied bekend, naar aanleiding van de gewichtige woorden van de Heere Jezus, Matth. V : 29: „Indien dan uw rechteroog u ergert trekt het uit en werpt het van u; want het is u nut, dat één uwer leden verga en niet uw gehele lichaam in de hel geworpen worde.”

Wanneer wij het portret van Van der Groe bezien, dan kunnen we inderdaad opmerken dat zijn rechteroog gekwetst is.

Welk een slag zal die eerste preek na zijn bekering voor zijn gemeente zijn geweest.

Door de bekering van Theodorus van der Groe kwam toch de onbekeerdheid van de gemeente aan het licht. De gemeente had gebouwd op een blinde leraar en nu deze zelf uit zijn blinde staat was getrokken, zakte deze grond onder haar voeten weg. De vijandschap was op komst.

Op zo'n krachtdadige bekering komt de hel af.

Na zijn bekering

Na zijn bekering gaat de leraar van Rhijnsaterwoude de gemeente anders behandelen.

In plaats van te werken met een denkbeeldige Christus in zijn verstand had hij nu bevindelijk de Christus der Schriften leren kennen.

Dat deze omkeer in zijn leven ook van invloed was op zijn prediking spreekt vanzelf.

Hoewel hij voor zijn bekering een zeer rechtzinnig predikant

was, toch bleef de gemeente in een dodelijke gerustheid onder deze prediking.

Na zijn bekering gaat Van der Groe zijn prediking echter anders inrichten.

Hij gaat nu diep afdalen in de doodstaat van de mens. Hij verklaart nu de dodelijke val in het Paradijs. Hij gaat iets peilen van de arglistigheid van het verdorven hart.

Tegen een dergelijke prediking behoeft nog niet zoveel vijandschap te komen.

De vijandschap komt echter door de toepassing.

O, die toepassing op de blinde gemeente van Rhijnsaterwoude. In plaats van een dode wegwijzer, staat er nu in de Woudse Dom een leraar, die de gronden van het bijna-christendom gaat aantasten.

Telkens maar weer te moeten horen, dat er buiten de kennis van het Bloed van Christus, geen andere grondslag voor de zaligheid is, dat moet wel vijandschap bij velen verwekken.

De ganse bediening van Theodorus van der Groe zou van nu af aan worden: „Alles schade en drek te achten om de uitnemendheid van de kennis van Christus.”

In navolging van de heilige Apostel Paulus wilde hij nergens anders in roemen dan in het Kruis van Jezus Christus. Zelf zegt hij hiervan: „Gelukkige leraars voorwaar, die op het voorbeeld des Apostels mede in waarheid kunnen getuigen, dat zij in hun ganse dienst en prediking ook niets anders voorgenomen hebben, dan Jezus Christus en Dien gekruisigd. Alles wat zich tegen die kennis van den gekruisten Jezus Christus aankant en verheft, moet hier zonder onderscheid worden omvergeworpen; het moet Jezus alleen blijven. Hij alles en de mens niets.”

Is het wonder dat Van der Groe dié predikanten de beste oordeelt, die het meest van Christus prediken?

Om echter zulk een gekruiste Christus te kunnen prediken is het noodzakelijk dat men zelf Christus kent. Laten we Van der Groe hierover zelf aan het woord laten: „Doch tot zo een prediking van de gekruiste Jezus Christus, enig en alleen, is niemand recht bekwaam dan een begenadigd predikant of leraar, die zelf een bekeerde en verlost discipel van Jezus is, wiens ogen de Heere Zelf heeft geopend; die wat meer dan in de

aardse scholen, academie en boeken geleerd heeft. Jezus Zelf moet hem aan Zijne voeten en door Zijn Goddelijk en hemels onderwijs geleerd hebben. God moet Zijn Zoon in zijn hart geopenbaard hebben en dus moet hij het Evangelie dan met Paulus, niet van een mens ontvangen hebben, maar door de openbaring van Jezus Christus Zelfen; anderszins is en blijft het waarachtig, dat een leraar, of die het ambt door menselijke instelling bedient, onmogelijk enig en alleen Jezus Christus en Dien gekruisigd kan prediken; neen, hij zal altijd Christus en de Wet te zamen paren, en dus gedurig zijn eigen prediking omverwerpen, halende telkens met de ene hand omver, wat hij met de andere schijnt te bouwen, omdat al zijn doen maar is met loze kalk te pleisteren, volgens hetgeen de Heere van de valse profeten en leraars getuigt”.

Van der Groe beklaagt de gemeenten die door wettische leraren worden geleid: „Ongelukkige gemeenten, die van zulke blinde herders geleerd en geleid worden; zij zijn blinde leidlieden der blinden, en waar de ene blinde de andere leidt, daar moeten zij immers te zamen volgens des Heilands getuigenis in de gracht, dat is, in het eeuwig verderf storten.”

Van der Groe verstaat hier onder wettische leraars niet dezulken, die alle gronden buiten de ware Grond, de Gerechtigheid van Christus, veroordelen en afbreken.

Neen, wettische leraars noemt hij diegenen, die openlijk of heimelijk enige waarde voor de eeuwigheid toeschrijven aan gestalten, bevindingen, tranen, zuchten en smekingen. Dit zijn waarlijk wettische leraars, omdat zij de mens afhouden van Christus en hem opbouwen op zandgronden.

Van der Groe bedoelt ook dit: „Ongelukkig Rhijnsaterwoude, toen gij door mij in mijn blinde natuurstaat geleid werd.”

Maar Van der Groe mocht ook roemen in de genade Gods die aan hem was geschied: „Doch gij moet evenwel weten, geliefden, aangaande onze dienst en prediking onder u, dat de Heere door Zijn grote en genadige goedertierenheid, Zich daaromtrent niet ganselijk onbetuigd aan ons heeft gelaten. Neen, Hij, Die tot prijs Zijner vrije genade der blinden ogen opent en verlicht, heeft ons dit ene gelieve te leren en openbaren, och, dat Hij

het ons nog maar meer en verder leerde, dat een leraar niet anders moet voornemen te weten of te prediken, dan eniglijk Jezus Christus, den Gekruisten, en dat alles wat daarboven bij gedaan wordt, ten enenmale afwijkt van de leer der zaligheid, en ten hoogsten zielverderfelijk is, ofschoon het van de blinde wereldwijzen niet geweten of gezien wordt."

De blinde wereldwijzen in Rhijnsaterwoude kwamen op tegen de leer en prediking van Van der Groe. Zij konden het niet verdragen altijd maar weer die ene grondslag te horen prediken. Zij begonnen zich te roeren. Ze begonnen de leraar te smaden en te lasteren en daarmee tegelijkertijd zijn leer.

Op allerlei manieren probeerden ze de leraar in een kwaad daglicht te stellen.

Van der Groe voelde wel dat de vijandschap tegen zijn prediking steeds meer en meer openbaar begon te komen. Het kon echter niet anders.

Toch doet hij al het mogelijke om de gemoederen tot bedaren te brengen, ook een kenmerk van een goed predikant.

Tevens bestraft hij echter openlijk van de preekstoel de vijandschap van zijn gemeente. Hij zegt hun dan: „Ach, mensen, gij die u tegenwoordig over onze leer en prediking zo ontrust en er somtijds zo kwalijk en liefdeloos van oordeelt en spreekt. O, kondet gij eens zien en geloven dat gij uzelf niet tegen ons, maar tegen den gekruisten Jezus Christus Zelfen aankant en tegen Zijn Evangelie, dat wij u alleenlijk begeren te verkondigen."

Ondanks de grote vijandschap is Van der Groe nochtans met mededogen over zijn vijanden vervuld.

Het is niet voor zichzelf dat hij strijdt. O, neen, integendeel: „Aan ons is niets gelegen, o nee, haat, lastert, smaadt en veracht ons vrij; als de Heere genade geeft zullen wij dit alles gemakkelijk kunnen dragen, en niet ophouden voor uw aller bekering en eeuwige behoudenis vuriglijk te bidden".

Hoe tracht hij hier het voorbeeld van zijn Meester te volgen en Zijn voetstappen te drukken.

De vijandschap hier in Rhijnsaterwoude was evenwel slechts een voorproef van de grote haat en strijd die hij straks in Kralingen zou ondervinden.

We zeiden reeds dat Van der Groe de tegensprekers voor zich trachtte te winnen.

Tot hen zegt hij: „Zeggen sommigen, wij hebben het tegen uwe leer en prediking niet, maar gij predikt ons te streng en te hard, het komt ons te aanstotelijk voor. Wel, dat moet zo zijn, want dat is de aard van de Evangelie-leer van den gekruisten Jezus Christus. Die zoekt de mensen van al zijn natuurlijke gronden af te drijven, geheel te ontwortelen, en zo, als een arm, naakt, goddeloos en doemwaardig zondaar tot Christus te brengen, om van Hem zalig gemaakt te worden. En dat moet, dat kan niet anders, dan hard en onaangenaam voor het vlees zijn. Gij zoudt wel gaarne in die stille gerustheid als tevoren willen blijven zitten, maar dat kan niet zijn; dat is de weg tot het verderf, dat strijdt tegen de aard van het Evangelie. Want Christus leert Zelf, dat Hij niet gekomen is om hier op aarde vrede te brengen, maar vuur, verdeeldheid en het zwaard."

Van der Groe antwoordt de tegensprekers dat hun vijandschap mede voortkomt uit onkunde. Zij verstaan zijn prediking eerst recht wanneer zij in Christus verlichte ogen des verstands hebben ontvangen. Hij geeft hun een goede raad: „gij moet uzelf, omdat gij onze prediking niet verstaat, in stilheid en nederigheid van ons laten horen, en veel gebruik tijdig en ontijdig van ons en onze dienst maken, of het de Heere behaagde, ulieden te eniger tijd de leer van de gekruiste Christus te doen verstaan."

Van der Groe is altijd bereid om met een ieder over zijn leer te handelen.: „En zo iemand uwer iets tegen onze leer en prediking mocht hebben, hij kome met Gods Woord bij ons. Wij wensen en hopen door de genade Gods bekwaam te zijn met hem uit en over dat Woord te handelen, want niet alleen dat gij allen het móógt doen, maar wij bidden en smeken er u toe, dat gij allen, wat wij immer leren of prediken, aan het Goddelijke Woord wilt beproeven en onderzoeken of de dingen alzo zijn, en daarmee is het dan ook uit, en een ieder moet zich daarmee ten enenmale stil en gerust houden, of hij kant zich anders doende, tegen de levendige God Zelf en Zijn Woord moedwillig aan en verzwaart daardoor zijn rampzalig oordeel". De mensen spreken over Van der Groe en zijn leer.

Evenwel wilde hij die leer getoetst hebben aan het enige Richtsnoer: het Woord Gods. Alles wat met dat Woord in strijd was, moest verworpen worden. Het was derhalve niet de leer van Theodorus van der Groe, maar de leer van de Apostelen en Profeten, die Van der Groe wilde brengen.

Het verval was echter zo diep in de dagen van Van der Groe, dat men zelfs verstandelijk deze leer niet meer kon onderscheiden van alle valse leringen. Zou het in onze dagen dan veel beter geworden zijn en zou men nu meer licht hebben?

Eerlijk en getrouw trachtte Van der Groe de gemeente te behandelen.

Vriendelijk en bescheiden was hij, doch onverzettelijk als een rots, als het over de gronden der waarheid ging.

Met liefde trachtte hij de tegensprekers te winnen.

Maar zoals bijna altijd: De bijna-christenen zagen zich in hun gronden aangetast, en daarom bleven ze zich tegen hem aankanten.

Een rechte Boetgezent

Als een boetgezent heeft Van der Groe de donder van de Wet doen horen.

Hij heeft getracht de stenen harten te vermorzelen, de huichelaren te verschrikken, maar ook een arm kind des Heeren, in Christus, te verkwikken. En hoe kon hij die anders verkwikken, dan door altijd maar weer de Gerechtigheid van Christus voor te stellen?

De goddeloze werd aangezegd dat het hem kwalijk zal gaan. De rechtvaardige dat het hem wel zal gaan. Van der Groe was een tederhartig herder voor de zuigeling en het gekrookte riet in Christus, die met een verzoende schuld, hongerden en dorstten naar de gerechtigheid van Christus.

Welk een heerlijke bediening had nu de gemeente van Rhijn-saterwoude.

Met welk een getrouwheid spreekt Van der Groe de openbare goddelozen aan: „Dronkaards, hoereerders, overspelers, ontuchtigen, dieven, vloekers, zweerders, dobbelaars, lasteraars, leu-

genaars, mensen die nooit of zelden in de kerk komen.”

Hoe ernstig spreekt hij de lauwe en geruste Sionieten aan: „God belast u dat gij wakker zult worden, uw dwaze inbeeldingen en schijngerechtigheid zien.”

Hoe dreigt hij de huichelaren: „God laat u verkondigen dat Hij uwe vervloekte huichelarij en geveinsdheid weet, dat gij Hem niet zult bedriegen. Dat Hij u eens naakt zal uitschudden”.

Ook de overtuigden en ontwaakten onder zijn gehoor spreekt hij aan.

Dit waren mensen die misschien wel met hete tranen onder zijn prediking hadden gezeten. Mensen die in hun ongeluk liepen, met de dood dagelijks voor ogen. Mensen die hartelijk met zijn ontdekkende prediking instemden. Deze mensen zullen toch wel door Van der Groe zijn getroost? Zulken hebben toch vertroosting van node?

In onze dagen zouden zulke mensen zeker als „de bekommerde kerk” zijn aangesproken en als zodanig een plaats hebben gekregen op de „gezelschappen van Gods volk”.

Hoort hoe Van der Groe deze mensen aanspreekt: „Gij overtuigden, die in een gezicht van zonden leeft en nochtans van de zonde niet afstaat en tot Christus gaat, maar de hemel met uw zuchten en tranen meent te verdienen en het leven uwer hand te vinden. God laat u ernstig tot gelove en bekering roepen en biedt u nog genade en verzoening in Christus aan. Maar zo gij langer weigeren wilt ze te ontvangen, zo bedreigt u de Heere, dat Hij Zijn Hand van u zal aftrekken en u aan de verstoktheid uwer harten zal overgeven, u verwerpende als een kook die niet omgekeerd is.”

Met alles wat deze mensen aan genadens hadden ontvangen, waren ze toch nog buiten Christus en zij zouden het zwaarste oordeel ontvangen als ze door hun vervloekt ongeloof nog langer Christus bleven verwerpen en Zijn Bloed onrein achten.

Zo behandelde Van der Groe „zoekende zielen”!

Wanneer Van der Groe over de bevindelijke kennis van Christus spreekt, waarschuwt hij voor zelfbedrog. Hij wijst zijn gemeente erop dat een zondaar door de werkingen des Geestes zijn doemwaardige staat enigszins kan zien en inleven, waaruit ontstaat een gezicht buiten zichzelf op de algenoegzaamheid

van Christus, gepaard gaande met een toevlucht nemen tot Hem en in zekeren zin een aannemen van Hem. Echter, met dit alles gaat een mens voor eeuwig verloren.

Altijd trachtte Van der Groe het kostelijke van het snode en het snode van het kostelijke te scheiden. Hij wist wel dat er onder de meest ontdekkende prediking de grootste huichelaars verkeren.

Op deze wijze heeft Theodorus van der Groe in zijn eerste gemeente mogen arbeiden.

Hij zou hier echter geen blijvende standplaats hebben. Een andere gemeente had hem als haar herder en leraar verkoren en riep hem tot haar over te komen.

We wensen de arbeidsperiode van Theodorus van der Groe in Rhijnsaterwoude te besluiten met de profetische woorden die we in één zijner predikaties tegenkomen: „Wij mogen en moeten ook met de Zaligmaker getuigen van verre de meesten onder ons, ja van het gros dezer gemeente, dat zij tot nog toe met de oren zwaarlijk hebben gehoord. Daar zijn geen ongelukkiger zondaars dan die vele bekwame bekeringsmiddelen hebben gehad en dezelve niet in acht genomen hebben, maar moedwillig veracht en versmaad hebben.

Heidenen, Joden, Turken en andere verworpen ongelovigen, die het Evangelie niet gehoord hebben, zal het in de Dag des Oordeels verdragelijker zijn dan dezen. O, weet dat gij met een heilig en rechtvaardig God te doen hebt, Die Zich niet zal laten bespotten; weet dat God ons alzo niet zal verschonen, evenmin als Hij de Joodse steden verschoond heeft.....”

C. DE PERIODE KRALINGEN 1740—1784

In het voorgaande hebben we iets trachten te schrijven over de bediening van Theodorus van der Groe in Rhijnsaterwoude. Een belangrijk voorval tijdens deze periode was de bevestiging van zijn broeder Simon Lodewijk in de dienst des Heeren.

Simon Lodewijk van der Groe

Evenals Theodorus werd ook Simon Lodewijk bestemd om predikant te worden. Nadat Simon zijn studie in Leiden met goed gevolg had beëindigd, werd hij op 5 september 1732 be-roepen te Soeterwoude, na geëxamineerd te zijn door Dom. Band, predikant te Voorschoten.

Zijn proeftekst was Jesaja 55 : 1.

Op 31 mei 1733 wordt hij aan de gemeente van Soeterwoude verbonden door zijn broeder Theodorus met de woorden uit Handelingen 20 : 28: „Zo hebt dan acht op uzelf, en op de gehele kudde, over dewelke u de Heilige Geest tot opzieners gesteld heeft, om de Gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed”.

Simon predikte intrede uit Psalm 51 : 14, het laatste gedeelte en vers 15. Tot zijn dood op 17 december 1779 heeft Simon van der Groe de gemeente van Soeterwoude mogen dienen. Na een langdurige verzwakking en een ziekte van ruim veertien dagen overleed hij in de ouderdom van ruim 72 jaren, nalatende een weduwe en twee kinderen.

Naar het getuigenis van zijn zuster Eva had hij genade ontvangen in de ogen des Heeren, zodat zijn sterven slechts een doorgang was tot het eeuwige leven.

Een bijzonderheid uit het leven van Simon van der Groe is het feit dat hij het theologisch examen afnam van de student Alexander Comrie, de latere predikant van Woubrugge, hetwelk deze met goed gevolg aflegde, na blijken te hebben gegeven van zijn theologische kennis en zijn bedrevenheid in het Grieks en het Hebreeuws.

Dit's't bloejend KRALINGEN, eertijds slechts zeer gering',
 Nu digt en schoon bebouwd in heel zijn' ommekring';
 Dan, 't wordt door zijnen bloei met zijnen val bedrijgt,
 Daar't door de veenderij, voor Landen water krijgt.

Vertrek van Theodorus van der Groe uit Rhijnsaterwoude

Laten we na deze korte onderbreking weer naar de hoofdpersoon van ons verhaal terugkeren.

Ruim tien jaren had Theodorus van der Groe nu mogen arbeiden in de gemeente van Rhijnsaterwoude, toen op 14 april 1740 een beroep op hem werd uitgebracht door de gemeente van Kralingen.

Evenals Paulus geroepen werd door een Macedonisch man, om het Evangelie te komen brengen, alzo werd ook Theodorus van der Groe door deze gemeente, onder de rook van Rotter-

dam gelegen, geroepen, ja gesmeekt om haar met zijn krachten te komen dienen.

Na ernstig onderzoek voor het Aangezicht des Heeren kreeg Van der Groe vrijmoedigheid zijn eerste gemeente te verlaten en het beroep dat zo dringend door de landelijke gemeente van Kralingen op hem werd gedaan, aan te nemen en er gehoor aan te geven.

Op 3 juli 1740 neemt hij afscheid van Rhijnsaterwoude met de woorden uit Deut. 33 : 6: „Dat Ruben leve ende niet en sterve ende dat zijne lieden van getale zijn.” Aan de eerste periode van zijn bediening was hiermede een einde gekomen.

Een tweede periode, welke tot zijn dood zou duren, stond aan te breken. Het zou een periode worden, vol stormen, vervolging, haat, spot en laster. We bedoelen de periode in Kralingen, waarmee we ons in het vervolg wenssen bezig te houden.

Uit het verleden van Kralingen

Kralingen, waarvan de beschrijver zong: „Dit 's bloejend Kralingen, eertijds slechts zeer gering. Nu digt en schoon bebouwd in heel zijn ommekring.”

Wanneer wij tweeduizend jaar in de geschiedenis teruggaan, dan bestond het gebied waar nu Kralingen ligt, uit een moeras-sig veenland, doorsneden door brede rivierbeddingen en talloze kreken.

Daar leefden slechts vissen en vogels en vele andere dieren. Door dit gebied hebben de Romeinen voor hun troepenvervoer een heirweg aangelegd. (Zo oud als de weg van Kralingen!) De Romeinse wegenbouwers stoorden zich aan geen terrein-moeilijkheden en projecteerden hun heirbanen als rechte lijnen. Toen de Romeinen in het begin van de derde eeuw hun legioenen uit deze streken moesten terugnemen, raakten de heirbanen in verval. Nog eeuwen lang had het water hier vrij spel.

Zelden vertoonde zich een menselijk wezen in deze ontoegankelijke moerassen.

Langzamerhand echter werd ook dit gebied op het water veroverd.

Het nu ingepolderde gebied behoorde tot het gebied van graaf Jan I, die in 1297 als graaf van Holland werd ingehuldigd. In datzelfde jaar gaf de graaf het ambacht Kralingen in leen aan een edelman, die de naam van ambachtsheer kreeg.

Deze ambachtsheer, Heer Ogier van Cralinghen, bewoonde het grote en sterke waterslot Honingen.

Tot 1397 bleef de heerlijkheid in het geslacht van Cralinghen. In laatstgenoemd jaar wordt namelijk Dirk van der Leck als ambachtsheer van Kralingen vermeld.

Het slot Honingen werd in 1572 verwoest.

Na deze verwoesting was bewoning zelfs uitgesloten en kon het slot slechts dienen als kerker voor de geuzenaanvoerder Lumey.

De ruïne werd in 1672 gesloopt om te verhinderen dat de toen oprukkende Franse troepen zich erin nestelen zouden.

Na enigszins het ontstaan van Kralingen (oud-Kralingen wel te verstaan) te hebben geschetst wensen we eens te bezien hoe het in geestelijk opzicht met deze heerlijkheid was gesteld.

De hervormde gemeente van Kralingen

Het oude kerkje van Kralingen (dit kerkje bestaat reeds lang niet meer) kon aanspraak maken op een zeer lange geschiedenis.

Het allereerst dat men onder Kralingen van een kerk gewag vindt gemaakt, is, dat er een kapel zou gestaan hebben aan de Maas, recht tegenover IJsselmonde. Deze kapel geraakte in verval, zodat in het jaar 1550, volgens anderen reeds in 1439 een andere werd gebouwd aan de Veenweg, de kerk waar later Theodorus van der Groe zou prediken.

Tot 12 maart 1572 was deze kerk in bezit bij de Paapsen.

Op deze datum namelijk kwam het kerkje aan de hervormden. Op 29 juli 1572 wordt er de eerste hervormde leerrede gehouden.

Echter zou het nog veertien jaren duren voordat de gemeente een eigen predikant zou hebben.

De eerste predikant van Kralingen was PHILIPPUS MINEL, die in het jaar 1586 herwaarts kwam en in het jaar 1601 overleed.

Na hem dienden de volgende predikanten de gemeente:

PETRUS CUPUS (1604—1618), welke remonstrants werd.

JACOBUS JOHANNES BATELIER (1618—1619), welke eveneens naar de remonstrantste richting overging.

SAMUEL PLATEVOET (1619—1622)

ADRIANUS HASIUS (1623—1627)

FLORENSIUS JOHANNES NILENIUS (1627—1663)

DIONISIUS KELK (1663—1702)

Met de laatstgenoemde predikant zijn we in de 18e eeuw aangekomen.

We gaan genoemde predikanten verder voorbij, omdat van de meesten nu niet zoveel goede dingen zijn overgeleverd.

De Heere zou evenwel in gunst op Kralingen nederzien.

Ruim tachtig jaren zou Hij de gemeente voorzien van ernstige, getrouwe en ijverige leraren, waarvan NICOLAAS VAN LIS de eerste en THEODORUS VAN DER GROE de laatste zou zijn.

Van der Groe zelf getuigt het volgende van deze periode: „En gij wel inzonderheid, waarde gemeente van Kralingen! Welke krachten zijn er niet onder u besteed, om uwe zaligheid te bewerken!”

NICOLAAS VAN LIS (1703—1720)

Op 14 oktober 1703 wordt Dom. van Lis bevestigd in de gemeente van Kralingen.

De Rotterdamse leraar ABRAHAM HELLENBROEK zal hem aan de gemeente verbinden.

Het is een ontzaglijke bevestiging welke de nieuwe leraar en de gemeente te horen krijgt.

Een vreselijke bevestiging voor de nieuwe leraar, indien hij zich

niet aan zijn commissie houdt. Vanwege het zout dat er in die bevestigingspredikatie zit, willen we hier een gedeelte uit deze heerlijke predikatie laten volgen. Op die 14e oktober van het jaar 1703 spreekt ABRAHAM HELLENBROEK, die rechte zoon des donders, de nieuwe leraar als volgt aan:

„O, wat een woord van bekommerlijke opmerking, van heilige ontzetting! Is het zo gelegen met de predikdienst, wat behoort dat elk die dezelve aanvaardt, te doen omzien en onder de bediening vervolgens ook te verplichten, om getrouw te zijn. Hoe mocht dat elk predikant wel boven zijn studeerkamer schrijven, ja, tot een gedurige gedenkles op zijn hart: Gij zijt het zout der aarde. Kon ik het nu alle de leraren van Nederland eens op het hart binden, en van deze predikstoel toeroepen; ik verhief mijn stem als een bazuin, en ik riep het haar toe, dat het haar door ziel en zinnen sneed: Weet gij het wel mensjes, wurmpjes, gij zijt het zout der aarde. Maar die heb ik nu hier niet tegenwoordig: Ik moet het derhalve nu maar tot mijzelf zeggen en in het bijzonder tot U, waarde broeder, die ik hier nu aan deze standplaats, onder deze gemeente in de dienst van 't heilig Evangelium zoude bevestigen, en door oplegging der handen het lot der bediening alhier doen ontvangen. O!, ik denk dat gij al heiliglijk zult gebeeft hebben, als gij onder de verklaring van mijn tekst, al zelf de toepassing zult hebben gemaakt van zulk een ontzettende waarschuwing: Gij zult ook nu een zout der aarde worden.

De Heere beware u, en ik zegge het u tot waarschuwing: Ziet wel toe, dat gij nooit smakeloos zout wordt. Breng nooit een smakeloze leer voor de dag. Maak u nooit schuldig aan een smakeloze of ergerlijke wandel. Draag wel zorg dat gij uw werk niet flauw en harteloos doet. Het is wel meer gezien, die met de Geest begonnen, dat die met het vlees weer eindigen.

Of ik kan u verzekeren, de waarschuwing van de Heere Jezus, de grote Meester, die gij moet dienen, zult gij te laat onder vinden. Gij zoudt buiten staat raken om ergens mede gezouten te worden. Licht zou u de Heere overgeven aan een schrikkelijk oordeel van ongevoeligheid. Een predikant die uit zijn verval bekeerd wordt, o!, dat is een zeldzaam gezicht in den Hemel.

Gij zoudt nergens toe deugen. Uw gehele dienst onnut.

Een ster zonder licht. Een ballast van de aarde.

Ja, gij zoudt het allerschadelijkste en verderfelijkste instrument van de hel en van de satan zijn. Eén van Simsons vossen om de wijngaard te verderven, een moordenaar van zielen. Cannibalen en hottentotten eten maar de lichamen op, maar trouweloze predikanten eten de zielen op.

Gij zoudt buiten geworpen en van de mensen vertreden worden. Een smaad, een afzien van de gehele wereld worden. Uw gemeente, die u nu zoveel blijken van liefde en genegenheid getoond heeft, die zou u immers zo driftig met de voet schoppen en zoeken uit te werpen, als zij u nu hebben ingehaald. Al die gunst zou in ongunst, al die liefde in haat verkeren. Gij zoudt aan alle mensen tot een uitspuwsel, uw vrienden tot beschaming en smart, uw vijanden tot een beschimping en hoofdschudding zijn. En dat nog het allerzwaarste is, de Heere Zelf zou Zijn hand en Zijn aangezicht tegen u zetten.

Een Nadab en Abihu als zij vreemd vuur brachten, werden door vuur verteerd. Een ondeugende Hofni en Pinehas, op één dag gedood..... Die mogen altijd wel tot een baken in zee zijn. Daar zal geen smadelijker uitwerping in het laatste oordeel zijn, dan van onnutte leraren. O!, geen mens zal onder zoveel vervloeking van verloren zielen, die door haar schuld verdorven zijn, in de afgrond inzinken, dan trouweloze predikanten”.

Welk een ontzaglijk maar heerlijk onderwijs hebben we hierboven beluisterd.

Prikkelen en nagelen, met zout besprengd. Welk een zoete harmonie met het ontdekkend onderwijs van SHEPARD in één zijner werken: „De bijen, die haar angel verloren hebben noemen wij hommels. Wanzeer het zout der aarde, de dienaars van Christus, hun scherpte, doordringendheid, of zout verloren hebben, het deugt nergens toe, dan om buiten geworpen te worden: onze toehoorders zullen verrotten en bederven, door zulke leringen maar te horen, die hen nooit eens onderzoeken.”

HENRICUS VAN DRUNEN (1720—1735)

Na deze onderbreking gaan we terug naar de gemeente van Kralingen.

NICOLAAS VAN LIS diende de gemeente tot 1720, toen een andere leraar, HENRICUS VAN DRUNEN, aan de Kralingse gemeente werd verbonden. Dit moet een ontzaglijke wetprediker en boetgezant zijn geweest. Theodorus van der Groe geeft het navolgende getuigenis van hem: „Volgens onze tekst had Johannes de Dooper zijnen landgenoten klaagliederen gezongen en de wet strengelijk gepredikt. Ik weet niemand die zijn voorbeeld meer getrouw heeft nagevolgd, dan uw oude en nu zalige leraar. Openlijk en op vrijmoedige wijze heeft hij onder u de twee tafelen van de Goddelijke Wet gepredikt en daardoor getracht uw stenen harten te vermorzelen en tot waarachtige bekering te brengen. Hij heeft u geen kussens onder de okselen genaaid. Hij is waarlijk geen vals profeet geweest, die u van vrede zou hebben gesproken, als er gevaar was. Als er onheilen waren, heeft hij u gewaarschuwd, en ik ben verzekerd, dat niemand uwer in de dag des oordeels zal durven inbrengen: Ik heb het niet geweten! Welk een voorrecht voor een gemeente een godzalig en getrouw leraar te hebben! Welke krachten heeft hij jaren lang aan 't heil uwer zielen ten koste gelegd.”

Aan dit getuigenis van Theodorus van der Groe over Ds. van Drunen behoeven we niets toe te voegen.

Werd NICOLAAS VAN LIS door de dood op 21 januari 1720 van zijn gemeente afgerukt, diens opvolger, HENRICUS VAN DRUNEN heeft niet tot zijn dood in de gemeente mogen arbeiden. Op 13 oktober 1720 werd hij aan de gemeente verbonden. Vijftien jaar lang mocht hij vloek en zegen, dood en leven, Wet en Evangelie aan zijn gemeente voorstellen.

Toen werd hij door een ziekte overvallen, hypochondrie geheeten, welke ziekte tot grote smart van de gemeente en haar leraar, de oorzaak werd dat men hem emeritaat moest geven. Hij ontving een jaargeld van f 600,—.

Het emeritaat van Ds. VAN DRUNEN zou 42 jaren duren, want hij overleed in het jaar 1777.

CORNELIUS BLOM (1736—1740)

De gemeente van Kralingen was alzo weer herderloos geworden. Hiervan zegt Theodorus van der Groe het volgende: „Was God niet rechtvaardig geweest, wanneer Hij toen de kandelaar van deze plaats had believeen weg te nemen? Maar neen, de Heere wil Zijn krachten aan u blijven besteden. Hij geeft u wederom een ijverig, godvruchtig en zeer rechtzinnig leraar.”

Met deze leraar bedoelt Van der Groe de man die de ledige plaats in Kralingen zou komen in te nemen: Ds. Cornelius Blom.

Op 8 januari 1736 wordt hij te Kralingen bevestigd door Ds. ALARDUS TIELEN, predikant te Rotterdam uit Ezechiël 3 : 17: „Mensenkind, Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls; zo zult gij het woord uit Mijnen mond horen en hen van Mijnentwege waarschuwen.”

Des namiddags predikte Ds. Blom zijn intrede uit Matth. 9 : 36. Naar het getuigenis van Van der Groe was Ds. Blom een zeer rechtzinnig en ijverig leraar. Niet lang echter zou hij de gemeente van Kralingen met zijn talenten dienen.

De gemeente van Zierikzee doet een beroep op hem en hij neemt dit beroep aan.

Op 3 april 1740 neemt hij afscheid van Kralingen met de volgende woorden: „Onze mond is opengedaan tegen u, o Corinthiërs..... Trekt niet een ander juk aan met de ongelovigen.” Ruim vier jaren had Ds. Blom de gemeente van Kralingen dus mogen dienen.

Pogingen van de gemeente om de ledige plaats vervuld te krijgen.

Het was ernst bij de kerkeraad van de Kralingse gemeente om de waarschuwing die Ds. Blom hun had nagelaten ter harte te nemen.

De kerkeraad gaat de nodige stappen ondernemen om de ledige plaats in de gemeente vervuld te krijgen.

Dat was in die tijd niet zo eenvoudig als in onze dagen.

Op alle handelingen die de kerkeraad bij het beroepen van een

nieuwe leraar had te verrichten, moest de goedkeuring rusten van de Ambachtsheren van de heerlijkheid, in dit geval Kralingen.

De gemeente moest om te beginnen „handopening” krijgen van de „Borgermeesteren van Rotterdam als Ambachtsheren van Kralingen”.

Deze „handopening” werd op de 1e april van het jaar 1740 „gunstig en spoedig verkregen”, hetgeen wil zeggen, dat men nu vrijheid gekregen had om de nodige stappen tot een nieuw beroep te gaan ondernemen.

Beroep van Theodorus van der Groe

De handopening was verkregen en men kon nu zijn gang gaan. Het eerste wat er nu gaat gebeuren is het uitschrijven van een kerkeraadsvergadering om te komen tot een nominatie van zes. We lezen hierover in de kerkeraadsnotulen het volgende: „Terwijl het de grote Albestuurder behaagd heeft de gemeente van Kralingen door de beroeping van Ds. Cornelius Blom naar Zierikzee van haren ordinair Leraer te beroven, en die plaats met een getrouwen zielenherder wederom moest vervuld worden, zo is den 5en April 1740 alhier, na hartelijke aanroeping van des Heeren allerheiligsten Naam, kerkenraad gehouden in de tegenwoordigheid van de predikanten Consulanten met namen de predikanten Ds. Alardus Tielen, HAM, als vervanger voor Ds. Van der Mei, en CAMPINGH, om te treden tot het maken van een nominatie, na dat bij hun Grootachtbaarheden de Borgermeesteren van Rotterdam als Ambachtsheren van deze plaats handopening verzocht en den 1en April gunstig en spoedig verkregen was.”

Er wordt nu een nominatie van zes gesteld, bestaande uit de volgende predikanten:

THEODORUS VAN DER GROE, predikant te RHIJNSATER-
WOUDE

ALBERTUS ALTING, predikant te SCHIPLUIDEN

BERNARDUS BRUINIUS, predikant te Alblasserdam

DANIEL VAN DEN HENGEL, proponent

JOHANNES MYSERAS, pred. te Spijkenisse
JAKOBUS MULLER, pred. in de Ketel.

Deze nominatie van zes wordt opgesteld op 11 april 1740. Op dezelfde dag wordt uit deze nominatie van zes een nominatie van drie opgesteld, bestaande uit de volgende predikanten:

THEODORUS VAN DER GROE,

ALBERTUS ALTING,

BERNARDUS BRUINIUS.

Nadat de nominatie van drie is gesteld wordt deze aan de Ambachtsheren van Kralingen ter approbatie gezonden.

Dit geschiedt op 12 april 1740 door Ds. TIELEN, ouderling SPAAN en diaken KRIJGSMAN. De nominatie wordt goedgekeurd, waarmee de kerkeraad vrijheid ontvangt uit de nominatie van drie een te kiezen.

Ds. THEODORUS VAN DER GROE wordt met grote meerderheid van stemmen gekozen.

Op 14 april 1740 wordt de Beroepingsbrief van THEODORUS VAN DER GROE opgesteld, welke eveneens aan de Overheid ter approbatie wordt gezonden.

We laten de Beroepingsbrief of het „Instrument van Beroeping van Do. Theodorus van der Groe tot herder en Leraer in de gemeente van Kralingen”, in zijn geheel hierna volgen:

„INSTRUMENT DER BEROEPING VAN DO. THEODORUS VAN DER GROE TOT HERDER EN LERAER IN DE GEMEENTE VAN KRALINGEN.

Nademaal de kerk van Kralingen ontbloomt zijnde van een ordinair predikant, de eerw. godzalige en welgeleerde Dom. Cornelius Blom vertrokken na Zierikzee op de 27 Maart 1740 en nu wederom van een trouw Leraer vereist voorzien te worden, zo hebben wij onderschreven constituerende de kerkeraad van den Dorpe voornoemd, na verscheidene proponenten en predikanten gehoord hebbende, zo hebben wij onze ogen laten gaan op de be-

Instrument der Benoefpinge van Dom:
Theodoorus Vander Eyre tot Heerd en
Leeraer in de Gemeente van Kralingen.

Indemael de kerk van Kralingen ontleest zijnde van een ordinarijs predikant,
Oeckend: Godsalige en Welgeleende Dom: Cornelis Blom verrookten na
Zienkree op den 27 Maerx 1740. en nu wederom van een
Leeraer verrookten voortin te worden, so hebben wij ondergeteekene, con-
stituerende Oenkerkenraadt van den Dorpe verrookende, na vertheidene
Beroefmenten en Bedikanten gehoord hebbende, so hebben wij onse
vragen lasten gaen op de bekwaamte (na onse geringe berattinge)
so aengaende Leere als Leroy, uit een nominatie van drie Ber-
soonen te vooren by ons gemaect, tot onsen ordinaren Leeraer in den
Name des Heeren verrooken, gelijk wij doen, mist desens, den Leuw:
Godsaligen en Welgeleenden Dom: Theodoorus Vander Eyre, Oen-
dikant te Brijnlatenwende, om Goost Woordt lieverlyc te prediken,
de sacramenten te bedienen, na Christus instellinge, de kerkelyke
discipline te oeffenen, de krancken te besoecken, en voors te doen
al't geen een Oetrouwe Bedienaer des H: Ewangelijs moet taet,
niet twyfelende, of wanneer Dom: Theodoorus Vander Eyre verrooken
Diele Benoefpinge in des Heeren Vreke aenneems; enden Last des
Dienstels aenneems of aenwaer, (welcke wij van herten wonschen)
het selve sal strecken tot stigtinge van de kercke onse saligmakers
J: Christi, tot afbreucke van het Rijk des Satans, inwinninge
veeler Zielen, en insonderheit tot groetmakinge des Duiceenigen
Gedts, verroocken teekomt alle Lob, eer en heerlykheit tot in
Eeuwigheit. Actum 14 April 1740. in de Kerkenkamer

Van Kralingen, Ten overstaen vande Gedeputeerden ad hanc Caalam
D: Aelardus Tiele en D: Duice Camping.

En was aldus ondutkent

Jan Spaan } Ouderling
Leendert Gieskerck }

Antj Hoogenwaer }
Leendert Bitter } als Diakonen
Leendert Knijpman }
Pietert de Kater }

In praesentie van ons Ondergeteekene Confulenten

Aelardus Tiele Pict: Ber:

Duice Campingh V: D: M: te Hilligumborg.

Burgemeestren en Oegeender des Stadt Rotterdam, als
Ambagtsheeren van Kralingen, gelien het voorenstaende Beroef
op den persoon van D: Theodoorus Vander Eyre Bedienaer des
Goddelijken Woordts te Brijnlatenwende gevallen, om het
Noort: Ministerium binnen den Noort: Ambagte van
Kralingen te bedienen, hebben het selve Beroef in alle sijne
Deelen geapprobeert en voor aengenaem gehouden, gelijk haer
Edelgroot Raet: het selve approbeeren en voor aengenaem
houden mist desen. Actum den 21 April 1740. praesent
De Heeren De Meij, Dijnst Burgemeestren
Ter Ordonnantie vandelieve als sub:
Secretaris
J: Vander Meij.

Het Eerw. Classis van Schiedamsche heeft het voornemen
 Beroep, gelijk ook de Approbatie van haar Ed. Groot Acht:
 Burgemeesters van Rotterdam, als Ambachtsheeren van
 Cralingen, gezien, en heeft deelen Beroeping geapproveerd
 gelijk te approveret mits dien. Datum 9 Mei 1740.

H. Brauning
 Classis R. A. Seika, Loe. D. Schouten.

Op den 10^{en} Juij 1740. Ben ik Theodorus van der Groe alhier
 te Kralingen in den H. Dienst bevestigd door Dom: Henmannus
 Van Lee, Predikant aan den Bergschen Hoek met de Woorden
 uit Openb. 2: 10. Sijt getrouwd met den doot, ende ik sal u geven
De kroone des Levens. En ik heb des Nademiddags mijn intriede
 gedaen in 2 Corinth. 2: 16. Ende wie is toe deke dingen
beswaem.

kwaamste (naar onze geringe bevassing) zo aangaande
 Leere en Leven, uit een nominatie van drie personen te-
 voren bij ons gemaakt, tot onze ordinaire Leraer in de
 Name des Heeren verkozen, gelijk wij doen mits dezen, de
 eerw. godzalige en welgeleerde Dom. Theodorus van der
 Groe, predikant te Rhijnsaterwoude, om Gods Woord zui-
 verlijk te prediken, de sacramenten te bedienen naar Chris-
 tus' instelling, de kerkelijke discipline te oefenen, de kran-
 ken te bezoeken, en voorts te doen al 't geen een getrouw
 Bedienaar des H. Evangeliums toestaat, niet twijffelende,
 of wanneer Ds. Theodorus van der Groe voornoemd deze
 beroeping in des Heeren Vreeze aanneemt, en de Last des
 Dienstes aanneemt of aanvaardt, 't welk wij van harte
 wensen, hetzelve zal strekken tot stichting van de Kerk van
 onses Zaligmakers Jesu Christi, tot afbreuk van het Rijk
 des Satans, inwinning veler zielen en inzonderheid tot
 grootmaking des Drieënigen Gods, Denwelke toekomt alle
 lof, eer, en heerlijkheid tot in eeuwigheid."

14 April 1740

Diakenen:

ARIE HOOGERWAART
 LEENDERT BUTTER
 LEENDERT KRIJGSMAN
 PIETER DE KATER

Ouderlingen:

JAN SPAAN
 LEENDERT OUWERKERK

In de tegenwoordigheid van Dom. Alardus Tiele en Duko Cam-
 pingh, predikant te Hillegersberg.

De approbatie laat niet lang op zich wachten.
 De Overheid was de Kralingse Gemeente blijkbaar goed gezind
 en ook de gekozen kandidaat scheen haar te bevallen, aange-
 zien de goedkeuring van het beroep zo spoedig afkwam.
 De kerkeraad ontvangt van de Overheid het navolgende schrij-
 ven, gedateerd 21 april 1740:

„Burgemeesteren en Regeerders der Stadt Rotterdam, als
 Ambachtsheeren van Cralingen, gesien het voorenstaande

Beroep op den persoon van Do. Theodorus van der Groe, Bedienaer des Goddelijken Woordts tot Rhijnsaterwoude gevallen, om het voorz. Ministerium binnen den voorz. Ambagte van Cralingen te bedienen, hebben het selve Beroep in alle sijne deelen geapprobeert en voor aengenaem gehouden, gelijk haer Edelgroot Agtb. het selve approveeren en voor aengenaem houden mits desen”.

Nadat also de approbatie van de Overheid was ontvangen, werd de Beroepingsbrief met het antwoord hierop van de overheid (de approbatie dus) ter goedkeuring gezonden aan de Classis van Schieland.

Op 9 mei 1740 wordt door de Classis het navolgende schrijven opgesteld en aan de kerkeraad van Kralingen gezonden:

„Het Eerw.: Classis van Schielandt heeft het vorenstaende Beroep, gelijk ook de Approbatie van haer Ed. Groot Achtb. Burgermeesteren van Rotterdam, als Ambachtsheeren van Cralingen, gesien, en heeft deselve Beroepinge geapprobeert gelijk se approveert mits desen”.

Intrede van Ds. Theodorus van der Groe

We hebben reeds gezien dat Theodorus van der Groe het beroep, zo ernstig en dringend op hem gedaan, met vrijmoedigheid mocht aannemen.

Zo zou de gemeente van Kralingen dan weer een nieuwe leraar ontvangen. Deze leraar zou niet zeer spoedig als met arendsvleugelen van haar wegvliegen, maar hij zou 44 jaar lang over haar waken en als een wachter op Sions muren de bazuin aan de mond zetten.

Op 10 juli 1740 wordt Theodorus van der Groe aan de Kralingse gemeente verbonden door Dom. Hermannus van Loo, predikant te Bergschenhoek.

Zelf deelt Van der Groe in de door hem geschreven kerkeraadsnotulen hierover het volgende mede: „Op den 10en July 1740 ben ik Theodorus van der Groe alhier te Kralingen in den H.

Dienst bevestigt door Dom. Hermannus van Loo, Predikant aen den Bergschen Hoeck met de woorden uit Openbaringen 2 : 10 „Sijt getrouw tot den doot, ende Ik sal u geven de kroone des Levens”.

Weer schenen het profetische woorden te zijn die tot Theodorus van der Groe op die 10e juli van het jaar 1740 werden gesproken.

De woorden wijzen op de strijd op leven en dood die Theodorus hier in dit Kralingen zou hebben te voeren.

Ach, hoe zal hij die last kunnen torsen op zijn zwakke schouderen.

Zelf kent hij zijn eigen onbekwaamheid het beste. Dit drukt hij uit in de woorden waarmee hij zich aan de gemeente verbindt: „Ende wie is tot dese dingen bekwaem”.

Omdat hij in zichzelf geen wijsheid, licht en genade kon vinden buiten Christus, daarom is hij tijdens zijn vierenveertigjarige dienst in Kralingen geworden, de Herder, Leraar, Profeet en Boetgezant die we in de volgende hoofdstukken zullen ontmoeten.

Een ware herder

De lange weg die de gemeente van Kralingen had af te leggen om de door haar begeerde leraar in haar midden te krijgen was ten einde gekomen en nu had ze Theodorus van der Groe, haar nieuwe herder en leraar.

Van der Groe betoonde zich een herder in de ware zin des woords.

De afgewekenen trachtte hij door de geest der zachtmoedigheid terecht te brengen. De hardnekkigen probeerde hij met zachte woorden te winnen. Zonder evenwel water in de wijn te doen. Neen, met de kerkelijke tucht nam Van der Groe het nauw. En reken erop dat sommigen uit zijn gemeente het hem moeilijk konden maken. Hij bleef evenwel onverbiddelijk. Toen Theodorus van der Groe zijn bediening in Kralingen aanving stonden er 7 lidmaten onder censuur. Gedurende zijn bediening klom dit aantal tot 10.

Ergerlijke zonden kwamen ook in de Kralingse gemeente voor. Onder deze waren de zonden tegen het Zevende Gebod niet de geringste. We lezen in de kerkeraadsnotulen hieromtrent het volgende: „De kerkeraad bedroeft zich over de ergerlijke zonden welke in de gemeente voorvallen en dat onder zo veel zware bezoeken des Heeren, en tegen alle licht en middelen van bekering. En zijn daarom bevreesd dat de Heere Zijn rechtvaardige oordelen voortaan nog zwaarder over deze plaats en over het ganse land zal uitstorten”.

Naast de zonden tegen het Zevende Gebod worden als oorzaken van censuur genoemd: „Sabbathschennis, dronkenschap, het oneerbiedig en ongodsdienstig opvoeden der kinderen door de ouders, en fraudering van 's lands middelen”.

Wie bij Van der Groe om raad aanklopte deed dit nimmer tevergeefs.

Dit ondervond een zestienjarige jongedochter van zijn gemeente, welk op een dag „schreiende aan het predikantshuis stond vanwege een droevige zaak welke haar was overkomen.” De nood en ellende van de gemeente ging de leraar ter harte. Wanneer op 4 januari 1741 twee armmeesters voor de kerkeraad verschijnen en onderstand verzoeken voor de „gemeene armen” (de armen die niet tot de gemeente behoren) omdat de gemene middelen niet toereikend zijn in verband met de hoge waterstand en de buitengewone duurte van alle levensmiddelen, dan schenkt Van der Groe een bedrag van f 250,—. Een niet gering bedrag voor die tijd!

Hoe was de verhouding tussen de predikant en diens kerkeraad? Deze was zo goed dat we telkens in de notulen tegenkomen: „Niemand had iets tegen den ander”. Ook het Censura Morum onder de broeders was „zonder vlek”.

Zoals Van der Groe in Rhijnsaterwoude was, zo was hij ook in Kralingen, namelijk een man van orde en netheid.

Zo begon hij in 1740 met het aanleggen van een lidmatenlijst, welke regelmatig aangroeide. Ergens in de notulen lezen we dienaangaande: „Zeventien lidmaten aangenomen”. De lidmaten werden ten huize van de predikant aangenomen ten overstaan van de ouderlingen.

Uit de reeds meermalen aangehaalde kerkeraadsnotulen blijkt dat Van der Groe zuinig was op zijn oude kerkje. Er wordt namelijk besloten tot het aanstellen van een schoonmaakster die de kerk zal „vegen, ragen en stoffen tot genoegen van de predikant en de kerkeraad.”

Ook het benoemen van een nieuwe schoolmeester is een taak van de kerkeraad. Wanneer de schoolmeester van Kralingen te oud is om zijn ambt naar behoren waar te nemen, dan wordt ADRIANUS BIK tot zijn opvolger gekozen.

De winteravondpredikaties

De vrijheid van de kerkeraad inzake het ambtelijk werk van zijn leraar was helaas niet zonder belemmeringen.

Het was namelijk de goede gewoonte geweest van Ds. Blom om des winters iedere week een „Woensdagavondpredikatie” te houden. Deze goede gewoonte wenste Van der Groe voort te zetten. Dit ging echter niet zomaar. Neen, eerst moest de goedkeuring van de Ambachtsheren worden verkregen.

Op 15 september 1740 wordt de kerkeraad voorgesteld door Ds. van der Groe of men geen vergunning moest vragen bij de overheid tot het houden van de winteravondpredikaties, waarvoor slechts vergunning was gegeven gedurende de dienst van Ds. Blom, welke nu vertrokken is.

Er wordt besloten toestemming te vragen de bedoelde predikaties te mogen houden. Door de predikant wordt nu een brief opgesteld, welke aan de Ambachtsheren van Kralingen wordt gezonden.

Op het verzoek wordt een gunstig antwoord ontvangen.

De predikant mag iedere woensdagavond een predikatie doen, welke om vijf uur zal gehouden worden en wel gedurende de wintertijd, aan te vangen half november en te eindigen met de laatste woensdag in februari.

De predikant zal hiervoor jaarlijks f 100,— ontvangen, terwijl de voorlezer of voorzanger f 18,— ontvangt.

Bekommernis over de ontheiliging van de Heilige Doop

Theodorus van der Groe was getrouw in het waarnemen van zijn plichten. Bijzonder ook wanneer het de Heilige Sacramenten betrof.

Hij ging reeds geruime tijd met een bekommerd gemoed over de aarde vanwege de schrikkelijke ontheiliging van de Heilige Doop.

Wanneer hij alle kinderen die ten dope werden gepresenteerd doopte, dan zou Gods heilig Sacrament „allervreesselijkst” ontheilgd worden.

Het betrof in dit verband kinderen van zodanige ouders in de gemeente die, niettegenstaande alle vermaningen zeer ergerlijk en profaan van levenswandel waren, openbaar ongodsdienstig zijnde en alle middelen verachtende. Bovendien waren zij zeer onwetend in de Religie.

Hieruit, namelijk „uit het doopen zo haastig en los daarheen”, moest volgens de predikant niet anders voortvloeien dan een zware ontheiliging van Gods allerheiligst Verbond, een meerdere ontsteking van Zijn rechtvaardige toorn, een schadelijke ontstichting der gemeente en een verdere voortgang en verharding van zodanige ouders in haar zondig en onbekeerlijk leven.

Na overleg met de kerkeraad wordt besloten een schrijven aan de Classis te richten teneinde te vernemen hoe men in dergelijke gevallen te handelen heeft. Tevens wordt besloten de doop van genoemde kinderen enige tijd uit te stellen en de ouders te vermanen tot een stichtelijke levenswandel en door bestraffingen en vermaningen op hunne gemoederen trachten te werken.

De brief aan de Classis wordt door de predikant opgesteld.

Eerbiedig is hij gschreven. Ernstig is hij van inhoud.

Er wordt in gewezen op de oordelen Gods welke over Nederland staan te komen, reeds merkbaar in die grote sterfte van het rundvee. Daarom vereist het gewicht van de zaak een beslissing in deze voor de kerkeraad zo moeilijke omstandigheden.

Ernstig Kerkeraad, gehouden den 19 April 1745
(Niemand afwes.)

Volgens het Gereguleerde in Syn. praed. dat de Bred. aan den Kerkeraad voor het Concept-Opstel van 't Quatuor aan de Welbew. Classis van Schieland, luidende als volgt:

Aan de Welbew. Classis van Schieland:

Gewen na te weten schijnt van Gods Genade ontkeerde men alle eerbiedigheid te kennen Predikant- en Kerkeraad der Gemeente onter Heeren J. Christi te Kralingen; hoe dat zij lieden in den haaren niet zonder veel dwaasheid en bekommernisse haeren Gemoeds hebben onderwonden, dat het H. Bondregel des Dorps meermalen wordt verlost voor kinderen van zodanige Ouderen, dewelke van een alzulke ongodsdienstig en onchristelijk Leven zijn, dat zij in geenderhande maniere na Gods H. Woord voor gelovige Ouders in de Gemeente konnen of mogen aengeliën worden. Gelyk als van Ouderen, die (niet tegenstaande alle ernstige vermaningen en verzoeken om tevens haer aengewondt) epter geen van beiden Lidmaten der Gemeente sijnde, nog willende zijn; daer en boven nog bevonden worden te welken; (1) of van een openbaer Ergerlijk en Brodaem Leven, gantch onwaardig het Ewangeliën onter Heeren J. Christi. (2) of van alzulke openbare Ongodsdienstigheid dat zij haer seiden of noot onder eenig Middel van Godsdienst laten vinden; maer de Predikingen des Woords, en alle andere Inzettingen des H. Ewangeliën gantchelijk verachten, endaar in hartnackig blijven voortgaen, hoe seer zij deswegen ook ernstig zijn vermaende en bestraft. (3) of andert Menschen van zodanige grove Onwetendheit in de Leere der Waarheit, door moedwillig Verluim van alle Middelen van Onderrijtinge, dat zij onderzochte wordende ook niet van een enig Puck van de Religie het minste gods Belcheit wisten te geven; maer wel selve volmondig moeten belijden, dat zij daer in gantch onwetende zijn; en ook niet wande Leere des H. Dorps, bezwaart in het Formulier deselven, bevatten of verstaan.

De Voornoemde Predikant en Kerkeraad hebben dese seer gewichtige Sake openlijk in den haaren in de Naem des Gods

Bekommernis over de ontheiliging van de Heilige Doop

Theodorus van der Groe was getrouwd in het waarnemen van zijn plichten. Bijzonder ook wanneer het de Heilige Sacramenten betrof.

Hij ging reeds geruime tijd met een bekommerd gemoed over de aarde vanwege de schrikkelijke ontheiliging van de Heilige Doop.

Wanneer hij alle kinderen die ten doope werden gepresenteerd doopte, dan zou Gods heilig Sacrament „allervreesselijkst” ontheilgd worden.

Het betrof in dit verband kinderen van zodanige ouders in de gemeente die, niettegenstaande alle vermaningen zeer ergerlijk en profaan van levenswandel waren, openbaar ongodsdienstig zijnde en alle middelen verachtende. Bovendien waren zij zeer onwetend in de Religie.

Hieruit, namelijk „uit het doopen zo haastig en los daarheen”, moest volgens de predikant niet anders voortvloeien dan een zware ontheiliging van Gods allerheiligst Verbond, een meerdere ontsteking van Zijn rechtvaardige toorn, een schadelijke ontstichting der gemeente en een verdere voortgang en verharding van zodanige ouders in haar zondig en onbekeerlijk leven.

Na overleg met de kerkeraad wordt besloten een schrijven aan de Classis te richten teneinde te vernemen hoe men in dergelijke gevallen te handelen heeft. Tevens wordt besloten de doop van genoemde kinderen enige tijd uit te stellen en de ouders te vermanen tot een stichtelijke levenswandel en door bestraffingen en vermaningen op hunne gemoederen trachten te werken.

De brief aan de Classis wordt door de predikant opgesteld.

Eerbiedig is hij gschreven. Ernstig is hij van inhoud.

Er wordt in gewezen op de oordelen Gods welke over Nederland staan te komen, reeds merkbaar in die grote sterfte van het rundvee. Daarom vereist het gewicht van de zaak een beslissing in deze voor de kerkeraad zo moeilijke omstandigheden.

Ernstig Kerkeraad, gehouden den 19 April 1745
(Niemand afwezig).

Volgent het Gecolteerde in Syn. praed: dat de Bred: aan den Kerkeraad, voor het Concept-Opstel van 't Quatuor aan de Welken: Classis van Schieland, luidende als volgt:

Aan de Welken: Classis van Schieland:

Gewon na tevens schijne van Gods Genade ontsnede, mer alle eerbiedigheid te kennen Bredikant en Kerkeraad der Gemeente onse Heeren J. Christi te Kralingen; hoe dat zij lieden in den haaren niet zonder vele doofheid en bekommernisse haeren Gemoeds hebben onderworpen, dat het H. Bondregel des Dorps meermalen wordt verlost voor Kinderen van zodanige Ouderen, dewelke van een alzulke ongodsdienstig en onchristelijk Leven zijn, dat zij in geenderhande maniere na Gods H. Woord voor Geloofige Ouders in de Gemeente kunnen of mogen aangezien worden. Gelyk als van Ouderen, die (niet tegenstaande alle ernstige Vermaningen en verzoeken omteens haer aangevond) eger geen van beiden Lidmaten der Gemeente zijnde, nog willende zijn; daer en boven nog bevonden worden te welken; (1) of van een openbaer Ergerlijk en Brodaem Leven, gantsch onwaardig het Ewangeliom onse Heeren J. Christi. (2) of van alzulke openbare Ongodsdienstigheid dat zij haer seldom of nooit onder enig Middel van Godsdienste laten vinden; maar de Bredikant ^{der Gemeente} des Dorps, en alle andere Inwoning van het H. Ewangeliom gantschelijk verachten, en daer in hartnackig blijven voortgaen, hoe leer zij deswege ook ernstig zijn vermaende en bestraft. (3) of anders Men schen van zodanige grove Onwetendheit in de Leere der Waarheit, door moedwillig Verluim van alle Middelen van Onderrichtinge, dat zij onder socke wordende ook niet van een enig Puck van de Heilige heit minste gods Belcheit weten te geven; maar wel selve volmondig moeten belijden, dat zij daer in gantsch onwetende zijn; en ook niet vande Leere des H. Dorps, begrepen in het Formulier deselven, bevatten of verstaan.

De Voornoemde Bredikant en Kerkeraad hebben de heere gewichtige Pake rijpelijk in den haeren in de Naeme Gods

Avondmaal in de tegenwoordigheid Gods

Een zekere Voskuil in de gemeente van Kralingen ging zich aan ergerlijke zonden te buiten.

Deze persoon bezat namelijk een kolfbaan en een tapperij, welke ook op de Dag des Heeren geopend waren, tot schrikkelijke ontheiliging van des Heeren Dag, tot verwoesting van ziel en lichaam en tot ergernis van de voorbijgangers.

Na verschillende malen door kerkeraad en predikant te zijn vermaand staat Voskuil op 4 oktober 1744 na de predikatie en bediening van het Heilig Avondmaal op zijn verzoek in de kerkeraad. Hij wordt ernstig door de leraar vermaand. Wat was er namelijk gebeurd.

Vanwege zijn hardnekkigheid in de zonde was Voskuil door de kerkeraad onder censuur gesteld, hetgeen voor hem tevens betekende dat hij zich van het Heilig Avondmaal diende te onthouden.

Het besluit van de kerkeraad wordt door de leraar persoonlijk aan huis bij Voskuil medegedeeld. Hij is zelf niet thuis, waarom de leraar het kerkeraadsbesluit aan zijn vrouw mededeelt. Op uitdrukkelijk verzoek van de predikant wordt de vrouw ernstig verzocht de boodschap aan haar man door te geven. Hoe zou deze de vermaning opvatten?

Het is zondag 4 oktober 1744.

De Tafel des Heeren staat aangericht.

Dan, tot zijn grote ontsteltenis, ziet Van der Groe dat Voskuil zich ondanks de censuur naar de Tafel begeeft.

Zover zal het echter niet komen.

Want dan lezen we: „hetwelk de predikant bemerkende en hem de Heere de ontheiliging van Zijn Verbond door zodanigen persoon met sterken aandrang op zijn gemoed brengende, heeft uit vrees voor de Heilige God, in Wiens Dienst en gemeenschap hij zichzelf hier nu weder zo plechtig verbond, niet kunnen of mogen af zijn, gemelde Voskuil zachtkens aan te spreken en hem met bescheidenheid te zeggen dat hij zich voor ditmaal van de H. Bondzegelen had te onthouden”.

Hier moet Voskuil voor vallen. Hij durft het Brood der Kinderen

niet te nemen. Theodorus kon hem niet toelaten vanwege de hoogheid des Heeren.

Een hardnekkige keert terug

Na de dienst is Voskuil echter toornig naar de predikant toegelopen.

Met stoute woorden en op oneerbiedige wijze vraagt hij welke reden de predikant had om hem van het Nachtmaal te weren. Nadat de predikant hem heeft terecht gewezen over zijn brutale houding, antwoordt hij Voskuil dat de reden niet onbekend voor hem moet zijn.

Nogmaals wordt Voskuil vermaand over zijn zonden.

Deze neemt de bestraffing echter niet en brengt de zaak op de Classis.

De Classis verdraait het recht evenwel niet en verwijst de zaak terug naar de kerkeraad.

Op 1 november 1744 komt de zaak weer voor de kerkeraad. Voskuil wil enige vragen stellen, doch doet dit op zulk een onbeschaafde manier dat de kerkeraad niet op zijn vragen wenst in te gaan.

Op 10 december 1744 wordt Voskuil weer bij de kerkeraad ontboden.

De predikant zegt hem namens de kerkeraad dat hij zich van het Avondmaal dient te onthouden.

Hierop gedraagt Voskuil zich zo onbeschaamd dat hij op uitdrukkelijk bevel moet vertrekken.

Op 10 januari 1745 vraagt Voskuil of de kerkeraad eenparig heeft gehandeld in zijn geval, hetgeen de predikant bevestigt.

De censuur blijft gehandhaafd.

Lang houdt Voskuil het tegen de kerkeraad, ja, tegen de Heere Zelf uit.

In 1748 lezen we dat hij ontheffing van de censuur verzoekt, waartoe de kerkeraad enkel na het afleggen van schuldbelijdenis te bewegen is.

Toch houdt Voskuil het tegen zijn geweten niet uit.

In 1749 lezen we dat hij zich van zijn huis en tapperij heeft

ontdaan, betuigende leedwezen en belovende beterschap voor de toekomst, waarop na overleg de censuur wordt opgeheven.

Een liefdemaaltijd der Heiligen

Ja, het Heilig Avondmaal was voor Theodorus van der Groe een tere zaak.

Was het wonder, daar het een liefdemaaltijd is, waaronder de gelovige ziel, gemeenschap heeft met haar Liefste.

Daarom zijn slechts ware kinderen Gods tot deze maaltijd gerechtigd.

Laten we Van der Groe dienaangaande zelf aan het woord laten: „Tot deze dierbare liefdemaaltijd dan, nodigen wij wederom al degenen, die tot Jezus' erfdeel behoren, en aan Zijne verworvene heilgoederen deel hebben. Wij moeten hier niet buiten onzen last gaan..... wij moeten slechts alleen Gods kinderen nodigen, zulken die met den Heere Jezus, in Zijn dood zijn begraven; wier oude mens der zonde niet meer leeft, noch heerst in hunne lichamen; deze zijn het maar alleen, die als waardige disgenoten van des Heilands tafel, aan dezelve mogen aanzitten..... Maar wereldlingen, die nog niet inwendig met den Heere Christus verenigd zijn..... dezulken nodigen wij niet toehoorders! Daarom wie gij zijt, wij vermanen u, doorzoekt u zelve, ja doorzoekt u nauw, of gij wel de gronden van een vast vertrouwen in u gewaar wordt om met zekerheid te kunnen besluiten dat gij behoort tot de schapen van Jezus' weide”.

Een overheidsbesluit

In het jaar 1749 wordt er door de kerkeraad een resolutie ontvangen van de „borgermeesteren” dat voortaan in de beroeping van predikanten of proponenten, op de plaatsen of ambachten van gemelde stad Rotterdam, geen approbatie bij haar zal worden verleend, tenzij dat zij eerst de predikant of proponent hebben horen prediken in Rotterdam.

De kerkeraad acht dit besluit zeer bezwaarlijk voor de kerk. Hierdoor verliest zij toch nog meer van haar toch al beperkte

vrijheid. Er wordt derhalve besloten een schrijven aan de Synode te richten om gemeenschappelijk in deze zaak te handelen.

Een zorgeloze leraar is een huurling

Wanneer wij leven in een tijd als de onze, wanneer de Geest des Heeren grotelijks geweken is, dan is het een zeer zwaar werk om de ware profeten en dienstknechten Gods van de valse te onderscheiden.

Toch doet Van der Groe ons een kenmerk aan de hand, waaraan we in een geesteloze tijd de huurlingen kunnen onderscheiden van de ware knechten.

Hij zegt dan: „Indien men in een tijd van diep verval, waarin alle vlees zijn weg voor den Heere verdorven heeft, en waarin de heilige verordeningen grotelijks ongezegend en onvruchtbaar zijn, de leraars bevindt te zijn: zorgeloos, indrukkeloos, wellustig en hoogmoedig en die zich weinig in hunne dagelijkse praktijk bekommeren over de verbreking van Jozef, en indien gij hen vindt deel te nemen in de algemene verdorvenheid, ijdelheden en hovaardij dezer wereld, dan mogen wij wel besluiten dat dezulken geen getrouwe dienstknechten van God zijn, maar dat zij zijn van die kwade herders, die niet de kudde, maar alleen zichzelf weiden.”

Zoekende geen mensen te behagen

Theodorus van der Groe probeerde zijn bediening zo getrouw als mogelijk te vervullen.

Dat een deel van zijn gemeente niet met zijn prediking was ingenomen, behoeft ons derhalve niet te verwonderen.

Van der Groe slaat echter uit liefde tot de zielen.

Hij heeft „een grote zucht tot hun aller eeuwige zaligheid en bekering”. De onsterfelijke zielen wogen hem zwaarder dan de vleselijke gunst, liefde, achting en lof van de gemeente.

Wanneer hij de gunst van mensen zocht dan zou hij zijn predicates wel op een andere trant hebben aangericht, zoals Van der Groe zelf zegt.

Verder zegt hij: „Ik weet zeer wel, waar ik de menigte mede kan behagen en bij hen een naam en achting verdienen; maar o, de Heere zij daar tot in der eeuwigheid voor geloofd, dat ik de dwaasheid en de smaad van Christus heb verkoren voor alle lof en wijsheid der wereld, en dat ik liever bij de mensen wil doorgaan voor een slechte leraar, dan bij God en Zijne heiligen voor een zielemoorder”.

Ach, dat vele leraren uit onze dagen de laatste woorden eens ter harte mochten nemen!

Een gesel der huichelaren

Van der Groe was vlijmscherp als het ging om de Waarheid die in Christus is. Tot in de diepste schuilhoeken van het arglistige hart trachtte hij door te dringen. Over verreweg het grootste gedeelte van zijn gemeente was de Kralingse leraar „in gegronde bekommernis dat zij eeuwig moeten verloren gaan.” Onder dezen waren vele geveinsden, die vooral op de scherpste prediking aantrekken. Veel, ja zeer veel kan men hebben en toch een verworpene wezen.

Een mens kan met een geveinsde bekering zeer ver komen. „Hij kan vele zonden verbreken; hij leeft in alles eerlijk, zedig en onbesproken. Veel leest men in de Bijbel en andere vrome boeken. Men zoude niet gaarne een kerkgang verzuimen. Men spreekt gaarne van goddelijke en geestelijke dingen tot anderen. Men heeft zelfs ook een vleselijke liefde en genegenheid voor een onbekende God en een Heere Jezus. Men belijdt voor Hem zijne zonden, ook zelfs wel met tranen. Men bidt Hem om vergeving; men neemt Hem aan op zijne wijze voor zijn Heere en Zaligmaker. Men vermaant en bestraft anderen over hunne zonden en goddeloosheid en zoekt hen God te doen vrezen. Men hoort gaarne ernstige leraars prediken die de zonde zeer bestraffen. Zij kunnen ons hier niet te nauw gaan.”

Ziet, welk een mens wordt ons hier niet afgeschilderd?

Waar zullen we in onze dagen nog zo iemand vinden?

En toch, met dit alles is hij nog wezenlijk buiten Christus en zal, als er geen eeuwig wonder geschiedt, als kaf worden ver-

brand, al zal hij in onze dagen mogelijk als tarwe worden begraven.

Dit was de bediening van Theodorus van der Groe.

Alleen de Gerechtigheid van Christus, die redt van de dood. Al het andere goed, en dat kan zeer veel wezen, doet toch geen nut ten dage der verbolgenheid.

Ja, Van der Groe betuigt op een zekere plaats dat het diepste plekje in de hel is voor dezulken, die hun ganse leven als een christen hebben omgewandeld, doch buiten Christus.

Dat soort van mensen dat we hierboven hebben trachten af te schilderen zullen met dubbele, ja, met vele slagen geslagen worden.

Welk een heerlijke dienstknecht is Theodorus van der Groe toch geweest. Wat een heerlijke bediening mocht hij toch hebben. Niemand van de Hollandse theologen heeft ooit een dergelijke bediening gehad. Geen enkele leraar op Nederlands bodem heeft zo het kostelijke van het snode mogen en kunnen onderscheiden.

Lees slechts dat heerlijke werk wat hij ons heeft nagelaten, namelijk de „Toetssteen van ware en valse genade”.

Wie nog enig belang heeft bij zijn arme ziel, zal dit boek zeker lezen en herlezen. Ja, zoeken te lezen om er dan achter te komen dat hij het nog nooit waarlijk gelezen heeft.

Lees onder andere eens in dit boek over de „tien soorten valse bekeringen”. Hoe tracht Van der Groe hierin de huichelaren te verschrikken en te ontdekken aan hun valse gronden waarop ze bouwen.

Geen troost voor troostelozen

Van der Groe wierp de parelen van het Evangelie niet voor de zwijnen. Niet voor de wereldse zwijnen, maar ook niet voor de „toegekeerde” zwijnen.

Deze laatsten waren mensen die er achter gekomen waren dat ze gekluisterd lagen aan de boeien van de satan. Met smart en ontwaking waren ze hun vloekstaat gewaar geworden. Zij vonden nu geen rust meer, dag noch nacht. Altijd werden ze achtervolgd door de Wet die hen dreigde met zijn vloeken.

Ach, welk een benauwdheid, welk een schrik van rondom.

Hoe moet nu een dienaar van Christus deze mensen behandelen? Hoe behandelde Theodorus van der Groe deze mensen, die ook onder zijn gehoor kwamen?

O, nu zal het er op aankomen, wie een rechte dienaar van Christus is. Nu zal het blijken of de dienaar geen wolf is in schaapsklederen.

In onze dagen wordt zulk een ontwaakte en overtuigde ziel als een ware bekommerde vertroost met het Evangelie.

Hij wordt zelfs genodigd tot het Heilig Avondmaal en vindt een plaats onder de „levende kerk”. Helaas bakerden de meeste leraren ten tijde van Van der Groe ook op deze wijze.

Maar alzo niet, die lieve trouwe Godsman Van der Groe.

Neen, het Evangelie is slechts voor de ware gelovigen.

Daarom schrijft hij: „En ook Christus' dienaars, moeten hier bij al die harde slagen ook nog hunne slagen voegen. Hun last is alleen om het oprecht gelovig volk van God te troosten; doch die gebonden door het juk des ongeloofs mogen of kunnen zij nog geen troost toespreken, of het zou slechts een valse en bedriegelijke troost zijn”.

Neen, Van der Groe gaat geen huis bouwen op de verrotte gronden van een verbroken werkverbond. Al dat wurmen en tobben, al dat zuchten en begeren van een ontwaakte ziel, is toch uiteindelijk in het diepst der zaak ongeloof, een verwerpen van de gerechtigheid van Christus.

Zulk een ziel is toch wezenlijk nog buiten Christus. En zolang hij Christus nog blijft verwerpen Die hem in het Evangelie wordt aangeboden heeft hij slechts de eeuwige verdoemenis te wachten en zal hij nooit een ware troost ontvangen.

Uit eigen bevinding heeft Van der Groe iets mogen peilen van de mateloze en nameloze ellende van een mens buiten Christus. Hij heeft iets ingeleefd van de ontzaglijke doodstaat van de mens. Hierover schrijft hij: „De satan is een vervloekt schepsel, en al degenen die nog met zijn juk gebonden zijn, zijn ook vervloekte schepselen. Gods gestrenge vloek en toorn volgen hen overal achterna. Vervloekt zijn hunne zielen en lichamen; vervloekt zijn al hun werken, ja vervloekt is al hetgene, waaraan zij hunne handen slaan. Al hun denken is zonde, hun gaan en

staan, hun horen en zien, hun waken en slapen, hun eten en drinken, hunne droefheid en blijdschap, het is alles zonde; ja ook hunne beste werken zijn zonde: hun lezen en bidden, hun kerk- en avondmaalgaan, hun aalmoesgeven, hun schreien en vasten, hun zuchten en begeren, het is alles anders niet dan blinkende zonde. En dat enkel daarom, omdat het van de zondigen geschiedt, die nog vast aan het juk des ongeloofs gebonden zijn”.

Zo sprak Van der Groe tot dezulken, die Christus door hun verdoemelijk ongeloof bleven verwerpen.

Als het echter gaat over de zwakste zuigeling in de genade, dan schrijft diezelfde Van der Groe: „Ik mag in waarheid zeggen, geloofd zij de Heere, dat Hij mij een week en teder herte heeft geschonken en innerlijke barmhartigheid voor het geringste schaapje Zijnes Zoons, en voor het zwakste lammetje, zodat ik het geen kwaad zou mogen doen, maar het liever alle dagen in mijn schoot wilde zachtken strelen, totdat het sterk en gezond wierde”.

Als Van der Groe over de zuigelingen spreekt, dan wordt zijn hart week en teer.

Maar dan moeten het wel echte zuigelingen zijn, die met Paulus kunnen getuigen: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit den gelove, hebben vrede met God”. Zo'n zuigeling had Van der Groe van nabij meegemaakt, namelijk zijn geliefde zuster Eva van der Groe, die bij haar broeder in de pastorie woonde.

Eva, die met een geredde ziel, als een nieuwgeboren kindeke, hongerde en dorstte naar de gerechtigheid van Christus.

Een trooster der bedroefden

Ook met het lot van andere gemeenten was Van der Groe met mededogen vervuld.

Toen de gemeente van Zevenhuizen haar leraar door de dood moest missen, was het Van der Groe die haar trachtte te troosten.

En hoe deed hij dit?

Door bijna met geen woord van haar overleden leraar te spreken, maar bijna de gehele predikatie die hij tot de bedroefde

gemeente deed, van Christus te spreken. „Ik zal dan voor ditmaal”, zo zegt hij, „minder spreken van een nietig sterfelijk mens, en meer van Christus, dien Allerhoogste, Die alleen met den Vader en den Heilige Geest de onsterfelijkheid en onverderfelijkheid bezit. Hij is alleen waardig, dat alle ogen op Hem zien.”

Een wonderlijke voorbereiding

Op zekere dag dat Van der Groe zich voorbereidde tot zijn dienstwerk van de volgende Rustdag, had hij daartoe veel behoefte zoals veeltijds, maar toch meer dan gewoonlijk.

Daarmede ging gepaard, dat het gedeelte der Heilige Schrift, hetwelk hij zoude behandelen, voor hem verborgen bleef tot het ogenblik dat hij de kansel had beklommen.

De Heere had hem met volle vrijmoedigheid toegerust, want hij had de verzekering ontvangen, dat door middel van die prediking een kind des satans tot God bekeerd zou worden. En zeer waarschijnlijk om hem in de laagte te houden, had juist de Heere de woorden die hij spreken moest voor Zijn knecht verborgen, opdat hij zich door de uitnemendheid zijner prediking niet zou verheffen.

Toen de predikant de preekstoel betrad, kwam een matroos uit nieuwsgierigheid het kerkgebouw binnen.

Toen hij door de woorden van de prediker geboeid werd, nam deze een pijl uit zijn koker, schoot die af en trof de man tussen de gesp en het pantsier, zodat deze tot in het hart ging en hij uit moest roepen: Draag mij uit het leger, want ik ben gewond.

De mens overdenkt zijn weg, maar de Heere bestiert zijn gangen.

Een huwelijk

Hoewel het tegendeel duidelijk uit zijn brieven blijkt, zijn er toch velen, die menen dat Van der Groe zijn ganse leven ongehuwd is geweest.

Dit is evenwel niet zo.

In één van zijn brieven toch spreekt Van der Groe van „zijne lieve en trouwe echtgenote”.

Als predikant behoorde Van der Groe tot de hoogste standen des volks. Hij kon zich derhalve vrij bewegen onder de hoogste kringen van Kralingen. Als zodanig kwam hij meermalen met de overheden van Kralingen in aanraking.

Hier heeft hij ook zijn echtgenote ontmoet.

We bedoelen Johanna Cornelia Bichon, dochter van Claes Bichon en Cornelia Henriëtte Hechtermans, Ambachtsvrouw van Oost-IJsselmonde.

Claes Bichon was equipagemeester bij de Oostindische Compagnie.

Johanna Cornelia woonde in Rotterdam, aan het Haringvliet. Uit het huwelijk van Claes Bichon en Cornelia Hechtermans werden verscheidene kinderen geboren, waarvan Johanna Cornelia een van de jongste was. Zij werd gedoopt op 13 september 1709 en huwde op 45-jarige leeftijd met de predikant van Kralingen, die toen 49 jaar was.

De huwelijksdatum hebben we niet terug kunnen vinden.

Wel weten we, dat Theodorus en Johanna op 25 augustus 1754 aantekenden.

Doordat Johanna Cornelia van voorname afkomst was, was ze bedeed met vele goederen, waaronder verschillende onroerende. Dit bracht een nogal uitgebreide administratie mede, waarvan Theodorus hartelijk wenste verschoond te blijven, in verband met zijn toch al drukke ambtswerkzaamheden.

Kinderen zijn er uit het huwelijk van Theodorus en Johanna niet geboren.

Strijd tegen de geest des tijds

Theodorus van der Groe was wars van alle nieuwigheden die men in zijn tijd trachtte in te voeren.

Hij zag maar veel te goed, dat al die nieuwigheden niet uit de ware vreze Gods voortvloeiden en dat ze daarom uiteindelijk weer een stap terug waren.

Overal zag Van der Groe de vloek Gods opliggen.

Hij bemerkte allerwege de geest des diepen slaaps die was uitgestort over kerk en staat.

Ook de nieuwe psalmberijming van 1773 kon derhalve zijn goedkeuring niet wegdragen.

Bij de invoering van deze psalmberijming (die nog steeds wordt gebruikt) moet Van der Groe gezegd hebben: „Zij hebben gouden weggenomen, wij hebben nu zilveren in de plaats gekregen. Wat zal het wezen als wij tinnen krijgen.”

Op een andere plaats profeteert hij dat in die vreselijke dag des Heeren, wanneer Hij zekerlijk zal komen om Nederlands kerk en staat om te keren en te verwoesten, de psalmen van Datheen niet meer in de Nederlandse tempels zullen worden gezongen. De Heere zal deze psalmen, die met het bloed der martelaren zijn gekleurd, deze eer aandoen en ze verschonen van het oordeel dat te dien dage over de gezangen des tempels zal gaan.

Ook van vaccinatie tegen de kinderpokjes moest Van der Groe niets hebben.

Zijn vijanden getuigen van hem dat hij liever „zeventig mensen liet sterven aan de kinderpokjes, dan negen en negentig te behouden door het middel van de vaccinatie”.

We zien dus wel dat de vaccinatie niet iets van onze tijd is. Neen, reeds in het begin van de 18e eeuw begon de vaccinatie in Engeland in zwang te komen en van daaruit ook in Nederland. Terwijl de oude oosterse volkeren reeds in de 16e eeuw een soort vaccinatie toepasten.

De vernieuwingen in de tijd van Van der Groe kwamen ook tot uitdrukking in de wijze van prediken.

De professoren Bonnet en Clarisse begonnen namelijk een nieuwe predikwijze in te voeren, die wat sierlijker van taal was en wat welluidender in het gehoor lag. Men was de oude predikwijze moede.

Dat Van der Groe met deze nieuwigheid niet medeging behoeft ons niet te verwonderen.

Zijn afkeer van alle nieuwigheden richtte zich ook op de spelling en de taal van zijn tijd.

Hij verfoeide de nieuwe drukletter en had een voorliefde voor de oude druk. In dit verband zij nog opgemerkt dat het niet

zonder reden is dat de werken van Theodorus van der Groe, die hij tijdens zijn leven heeft geschreven, bij de heren Douci & Van Pelt waren uitgegeven. Deze drukkers gebruikten nog de ouderwetse drukletter, terwijl de werken van het „Letterkundig Genootschap” uit Rotterdam, bij een andere uitgever werden uitgegeven, gedrukt met de „nieuwe letter”.

Ook tegen de toen ingevoerde nieuwe spelling had Van der Groe ernstige bezwaren.

Hij bleef zoveel mogelijk bij de oude spelling, die altijd had bestaan, waarbij zijn literaire studie hem ten goede kwam.

Uit dit weinige blijkt duidelijk dat ook de uiterlijke dingen voor Van der Groe van belang waren. Hij was ontzettend bang voor al die nieuwigheden, ook al zouden wij misschien zeggen: Wat voor kwaad steekt daar nu in?

Van der Groe zou hebben geantwoord: Daar steekt alle kwaad in. Hij wist veel te goed dat de eerste stap op een verkeerde weg, een snelle afloop der wateren tot gevolg heeft. En hij had zoveel licht van de Heere ontvangen om dit te mogen zien. Daarenboven zag hij goed dat het niet altijd de vreze Gods was, waar dit alles uit voortkwam.

Dat hem dit de haat en smaad van zijn tijdgenoten bezorgde is geen wonder. Dat een van zijn grootste vijanden het reeds genoemde „Letterkundig Genootschap” was, dat zult u in een volgend hoofdstuk kunnen lezen.

Arm en toch rijk

Tijdens het langdurig verblijf van Van der Groe in Kralingen heeft de Heere Zijn knecht verschillende malen op het ziekbed terneder geworpen. Van een van deze ziekbedden wensen we iets te verhalen.

Van der Groe stond op dat ogenblik ongeveer twintig jaar in Kralingen.

Vanaf zijn ziekbed schreef hij aan een vriend een brief. Deze brief is ons overgeleverd, zodat we kunnen weten hoe Van der Groe onder zijn ziekte gesteld was.

Laten we hem zelf aan het woord laten: „Ik heb mij zelven”, zo schrijft hij, „zo ellendig en onnut gezien in het hevigste van

mijne ziekte, dat ik het met woorden niet kan uitdrukken. Mij dacht dat ik nergens in de wereld toe nut was, en dat niemand iets aan mij zou missen”.

Welk een ootmoed. Welk een ontdekking.

Dit nu was het geheim, waarom de Kralingse gemeente Van der Groe niet kon missen. Hij keurde zichzelf onnut.

Hij mocht op dit ziekbed iets beoefenen van het geloof der heiligen, dat ondanks alles toch blijft hopen, omdat Christus hun leven is.

Hij schrijft dan verder: „O!, ik was met Lodensteijn waarlijk maar een dode hond voor God. Maar ik lag op Christus, ik werd gedragen door Christus. Op Hem lag al mijn schuld verzoend en voldaan. Ik kon geen twee woorden voor een gebed te zamen brengen, maar Christus was mij alles.”

Ziet, dit is de taal van een kind van God.

Op dat ogenblik zou voor Van der Groe de dood een welkome vriend geweest zijn.

„O!,” roept hij uit, „de dood is niets, als Christus het leven is.”

De Heere liet hem evenwel zien dat hij nog zou herstellen.

Maar welk een ontmoeting was dat met de wereld.

Wat was de wereld afschuwelijk in de ogen van Van der Groe. Ach, hij had Christus aanschouwd en daarom was de wereld voor hem een doodsvallei. Hoort die lieve Godsman Van der Groe klagen: „Nu kruip ik al weder als een worm daarheen, onder vele drukkende ellenden, drukkende posten en moeilijkheden en drukkende bezigheden.”

Een vreemde leer

Hoewel Van der Groe op zijn ziekbed het niet verder kon brengen dan een onwaardige en onnutte dienstknecht, aan wie niemand iets zou missen, zou het juist door deze ziekte te beter uitkomen hoezeer zijn gemeente hem beminde, vanwege de waarheid die in Christus is.

Drie weken lang was Theodorus van der Groe verhinderd zijn dienst in Kralingen waar te nemen.

Gedurende deze periode werd zijn dienst door anderen waargenomen. Heus niet de minste leraren uit die tijd.

Toch was het alsof de Kralingse gemeente deze drie weken een nieuwe en vreemde leer hoorde verkondigen.

Waren die leraren dan zo onrechtzinnig?

Neen, daar mankeerde het niet aan.

Maar de gemeente miste het vertrouwde geluid dat ze telkens weer gewend was te horen: „Al het goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid. Alleen de Gerechtigheid van Christus, Die redt van de dood.”

Ze hoorde week op week een prediking waarin alle gronden buiten de dadelijke vereniging met Christus werden afgesneden. De geveinsden werden opgeschrikt. Men wist hoe ver een mens met gemene genade kan komen en toch voor eeuwig ter helle varen.

Ziet, dit oude en vertrouwde geluid, waaraan hun oren gewend waren, dat moesten ze die drie weken missen. En omdat ze dit geluid niet hoorden uit de mond van Ds. Takens en Fenema, daarom hadden ze als het er op aankomt, helemaal niets gehoord.

De gemeente van Kralingen was bedorven voor al die zoetvoerige redenen, waarmee de zielen in de bloemhoven werden gejaagd.

Ze waren onvatbaar voor een andere prediking geworden.

Dat was gelukkig voor deze gemeente, want zodoende werd ze voor heel wat klippen bewaard.

Dát was ook het gevaarlijke in de tijd van Van der Groe, dat de ergste zielenmoorders kwamen met het stempel van de „bevindelijke waarheid”.

Het waren geen oppervlakkige mensen, die maar een praatje hielden.

Neen, de gevaarlijkste leraren ten tijde van Van der Groe waren dezulken, die een bevindelijke waarheid brachten. Die vanaf de predikstoel verklaarden langs welke weg de Heere Zijn kinderen komt te leiden. Het waren predikers die onder de gezelschapskringen goed stonden aangeschreven. Sommigen trof men op deze gezelschappen aan. Men besprak daar de „bevindingen” der heiligen.

En ondanks dit was het toch een vreemde leer die de gemeente hoorde.

Daarom riep ze uit: „Mocht onze dominé maar een half uurtje op den stoel staan, dat hadden wij veel liever als al het andere, want het is of wij een vreemde leer en godsdienst hadden sedert drie weken”.

En Van der Groe? Keurde hij het af dat men een andere prediking niet vertrouwde?

Neen, het was hem eerder als een ademtocht en verkwikking in zijn ziekte dat zijn gemeente niets lustte wat geen God in Christus was. Al kwam het er dan nog zo dicht bij.

Hij schrijft zelf hierover: „Ik heb de oprechte eenvoudige blijken van veler liefde alhier nu bijzonderlijk mogen zien en ondervinden, en hoe onvatbaar zij zijn voor een andere dienst. Och, of het in eniger harten nog een verborgen blijvend zaad van de Heere Jezus mocht zijn, dat vroeg of laat op een Pinksterfeest nog eens levend gemaakt en rijkelijk mocht besproeid worden. Eén ding weet ik: Dat het Christus' werk zal moeten zijn en des ontfermenden Gods”.

Een getrouwe briefwisseling

Zo getrouw als Theodorus van der Groe was in zijn prediking, zo getrouw was hij ook in het beantwoorden van de vele brieven die hij ontving.

Zelden ging hij af op eigen licht.

Hij wist veel te goed dat het een zot is die op zijn hart vertrouwt. Veel had hij daarom de Heere nodig.

Moeilijke brieven kreeg Theodorus van der Groe soms.

Op een keer ontvangt hij een brief van iemand die een recht oordeel over zijn staat en bevindingen verzoekt.

Veel, ja zeer veel bevindingen schrijft hij aan Van der Groe. Het is een man die als een bekommerde over de aarde gaat. Nergens vindt hij rust. Hij tobt en schreit en zoekt om genade te vinden in de ogen Gods.

Nu vraagt hij Van der Groe om raad in zijn geval.

Heimelijk hoopt hij op een goedkeuring van zijn bevindingen. Luister wat Van der Groe aan deze man terugschrijft: „Laat uw staat en vorige werkzaamheden en ondervindingen en andere

ontmoetingen daar gij van geschreven hebt en alles, alles, daar gij dagelijks in gewend zijt te leven, maar eens geheel rusten: want het is Christus niet en ook niet de weg tot Christus.”

Wat een slag voor deze diaken uit Aalsmeer!

Het is Christus niet en daarom zonder waarde voor de eeuwigheid. Alleen de Gerechtigheid van Christus redt van de dood. Ja, de werkzaamheden en bevindingen van de diaken zijn zelfs niet de weg tot Christus.

O, wat zal hij een slag gekregen hebben.

Toch geeft hij zijn hoop op een goedkeuring van Van der Groe nog niet op.

Hij schrijft een tweede brief waarin hij hetgeen hij meent te hebben zoekt vast te houden en te bevestigen.

De diaken schrijft over een teer en voorzichtig leven dat hij mag hebben, terwijl hij nooit heeft geleerd dat alles wat niet uit den gelove is, zonde is.

Hoe hebben wij hier een voorbeeld van getrouwheid in het behandelen van onsterfelijke zielen op weg naar een ontzaglijke eeuwigheid.

Ach, Theodorus van der Groe had zelf geleerd dat alleen de toegerekende Gerechtigheid van Christus een mens kan behouden. Daarom waarschuwt hij zo ernstig in zijn zieldoorkende brieven. Daarom schrijft hij de scherpste brieven aan de meest toegenegen vrienden, omdat deze mensen, die hartelijk amen zeiden op de prediking van Van der Groe, in de grond van de zaak, het meest de Gerechtigheid van Christus tegenstonden.

Als de zaak zo ligt als wij hierboven gezien hebben, wat zal er dan een bloed kleven aan de handen van vele leraren onzer dagen, dat de Heere van hun handen zal afeisen!

Een oude strijd

Om de bediening van Theodorus van der Groe enigszins te kunnen verstaan, moeten we weten in welke tijd hij leefde.

Hij leefde in de achttiende eeuw. Een eeuw, o.a. bekend door de vele twisten over het wezen des geloofs.

Het ging namelijk om de vraag of de zekerheid van de verge-

ving der zonden al dan niet tot het wezen des geloofs gerekend moet worden.

De leraren van de achttiende eeuw waren steeds verder verwijderd geraakt van het geslacht der oude Reformatoren, dat de zuivere Gereformeerde leer als een stad op een berg had vastgesteld.

De leer der Reformatie, welke in de bloeitijd der kerk was afgeleid van Gods Woord, begon men als iets vreemds te achten. Men begon de Reformatoren aan te merken als hovaardige mensen, die zich al te sterk in de zaken des geloofs hadden uitgedrukt.

En wanneer men die helden Gods gaat verachten, dan gaat men ook hun leer verachten.

Wat hadden de Reformatoren dan geleerd aangaande het wezen des Geloofs en wie werd door hen voor een gelovige gehouden? Zij laten ons daarover niet in het onzekere.

Uit hun veelvuldige geschriften willen we slechts enkele regels citeren:

Allereerst van die grote in Israël: Johannes Calvijn.

Hij schrijft dan in zijn kostelijke Institutie het volgende: „In somma, daer en is niemand waarlijk gelovig, dan alleen diegene, die door een grondige en zekere kennis overtuigd en verzekerd zijnde, dat God hem een genadig en goedgunstig Vader is, van Zijne goedertierenheid hemzelve alles goeds belooft en die op de belofte van Godes goedgunstigheid te zijnwaarts vertrouwende, een ongetwijfelde hope der zaligheid heeft”.

Om niet te veel te citeren willen we nog één uitspraak aanhalen en wel van „de schrik van Babels Beest en Leer”: Caspar Olevianus. Een schrik van het Paapse Babel, maar ook van het Oud- en Nieuw-Gereformeerde Babel.

Deze strijder Gods schrijft dan: „Voorts hieruit zien we vooreerst, hoe groot de verzekering des geloofs is, die als hare wezentlijke eigenschap is. Want zij is zodanig een licht dat van den Heiligen Geest in 's mensen gemoed geschapen is,..... waardoor ook het harte door den Heiligen Geest wordt gerustgesteld, dat Hij onze God zij.”

Ziet, om deze leer zijn de martelaren verbrand geworden.

Om deze leer tot zwijgen te brengen zijn de tongen uit hun monden gerukt.

Deze leer was waarlijk een schrik voor het Paapse Babel.

Het heerlijke licht der Reformatie verdonkerde echter spoedig. En het ergste was dat men meende meer licht in de wegen Gods te hebben dan de Reformatoren.

Zelfs een achtenswaardig leraar als Wilhelmus Schortinghuis was van deze verkeerde gedachte.

De ware oorzaak van deze opvatting was dat men geen gemeenschap meer voelde met het geslacht der Reformatoren. Men begon een ander wezen des geloofs uit te vinden, aangepast aan de geest des tijds. In plaats van de zekerheid, die het Reformatorische geloof kenmerkt, ging men een geloof voorstellen dat bestond in hongeren, dorsten, schreien, wenen en uitzien. Als we dit weten is het ook te begrijpen dat men vooral in deze tijd begon te spreken van de „bekommerde” kerk. Hiermede bedoelde men dan die mensen aan te duiden, die niet meer bij de wereld horen, maar zich toch ook nog niet bij des Heeren volk durven voegen. Een soort mensen dat stond tussen de wereld en de ware kerk.

Is het dan zo verwonderlijk dat men een leer moest uitvinden voor deze mensen. Het is dan ook begrijpelijk dat in die tijd de z.g. „tussenweg” of „derde weg” ontstond, die er evenwel nooit geweest is en ook nooit zal komen. Alle werkzaamheden van de z.g. bekommerde kerk ging men bestempelen met de naam van: nieuw leven en zaligmakend werk.

De satan schaterlachte. De huichelaren juichten. De „bekommerde kerk” bloeide. De enkele oprechten weenden vanwege de bressen in het oude Gereformeerde bolwerk.

Dr. Theodorus van Thuijnen

De Dokkumse predikant Dr. Van Thuijnen (gestorven 1742) was het die met zijn: „Korte uitlegginge van het Gereformeerde Geloof” een heftige en langdurige strijd over het wezen des geloofs ontketende.

Dr. van Thuijnen wilde terugkeren tot het verzekerde geloof van

de Reformatoren, kort en zakelijk neergelegd in Zondag 7 van de Heidelberger Catechismus.

Zijn tegenstanders waren o.a. de Professoren Driessen en Lampe.

Dat de twist niet enkel over woorden ging blijkt wel uit het feit dat Professor Lampe openlijk het standpunt der Reformatoren aangaande het wezen des Geloofs verwerpt.

De strijd was soms heftig.

In Dordrecht was het de predikant C. Vrolikhert welke zich in zijn geschrift: Twee Godgeleerde oefeningen, schaarde aan de zijde van Dr. Van Thuijnen.

Een bijdrage van Voetiaanse zijde in deze strijd werd nog geleverd door L. van Groenewoud.

Enkele jaren later was het Ds. Ph. Temmen die het verzekerde geloof verdedigde. Een tegenstander vond hij in Wilhelmus Schortinghuis, die het voor de bekommerde kerk opnam.

Hoewel het vuur der twist somtijds scheen uitgedoofd, toch bleef het smeulen. Er ontstonden twee partijen in de Gereformeerde kerk, die scherp tegenover elkaar kwamen te staan. Bekend is het werkje van JACOBUS VAN HOUTE, in de helft der achttiende eeuw uitgegeven, waarin hij zich opwerpt als een voorstander van de leer zijner dagen.

Hij verwerpt in zijn geschrift de leer dergenen die leren dat voor de dadelijke en bewuste vereniging met Christus de mens zonder zaligmakend werk is en derhalve nog dood in de misdaden en de zonden.

Hij houdt daarentegen de werkzaamheden van een overtuigd mens voor kenmerken van het nieuwe leven.

Een getrouwe belijdenis

De strijd over het wezen des geloofs ging ook aan Theodorus van der Groe niet voorbij. Hij stond midden in het kerkelijk leven van zijn dagen en had als herder en leraar te waken voor honderden zielen die aan hem waren toevertrouwd. Ja, de ganse kerk was aan hem toevertrouwd en als zodanig voelde hij het ook.

Ook hij moest kiezen met welk geloof hij wenste te leven en te sterven. Men kwam met vragen bij Van der Groe.

Déze leraar leerde dit, die leerde weer iets anders.

Op verzoek van zijn vrienden spreekt Van der Groe zich in een geschrift uit over het wezen des geloofs. Hoewel eerst niet de bedoeling, is het later in druk verschenen onder de titel: „Beschrijvinge van het oprecht en ziel-zaligend gelove”.

In enkele bladzijden beschrijft hij heerlijke fundamentele waarheden, waaraan dood en leven hangt.

We zouden dit geschrift kunnen noemen: De geloofsbelijdenis van Theodorus van der Groe. In deze belijdenis neemt hij afscheid van de nieuwe leer zijner dagen en verbindt zich onvoorwaardelijk bij vernieuwing aan het geslacht der Reformatoren, met welker geloof hij wenst te leven en eenmaal zalig te sterven.

Mocht er verschil bestaan met hem en de nieuwere leraren dan wenst Van der Groe de nieuwe leraren te verlaten om zich te voegen bij de oude.

Theodorus van der Groe gruwte van een onverzekerd geloof. Een geloof zonder verzekering is bij hem een „gedrochtelijke hersenschim”.

Ja, hij eindigt zijn geloofsbelijdenis met de volgende ontroerende woorden: „Want ik betuige in 's Heeren heilige tegenwoordigheid, dat ik mij ganselijk verplicht achte, op koste van mijn eeuwige zaligheid, mijn mond en hand en alles zo lang ik leef te moeten lenen tot de voorstand en openbare bescherming van het gelove der verzekerdheid, hetwelk eenmaal de heiligen is overgeleverd door den Heiligen Geest, en dat daarom zijn getrouwe voorstanders altijd zal hebben tot aan 's werelds einde.”

Een bijna-christen ontdekt

We hebben in het voorgaande gedeelte de belijdenis van Theodorus van der Groe gezien.

Op zulk een krachtige belijdenis moest de hel wel afkomen.

Een van de instrumenten die de satan tot zijn werk gebruikte

was de man waarmee we ons thans een ogenblik wensen bezig te houden.

We bedoelen Jacob Groenewegen, broeder van de Werkendamse leraar, Johannes Groenewegen. De ouders van deze Jacob Groenewegen hebben in het begin der achttiende eeuw te Zoetermeer gewoond. Waarschijnlijk is hij daar geboren en wel „uit een vader, welke hoe onergerlijk ook in zijn bestaan, niettemin in belijdenis aan de Remonstranten verbonden was; echter had hij het voorrecht, dat hij de melk van een Hervormde moeder heeft gezogen.”

Omstreeks 1714 vertrok het gezin Groenewegen naar een ander „lustig dorp” onder de rook van de beroemde koopmansstad Rotterdam, Kralingen genaamd. Daarna vestigde Jacob Groenewegen zich te Hillegersberg, vanwaar hij in april 1737 met attestatie, met zijn vrouw Maria Geneuglijk, naar Oudshoorn vertrok.

Na het jaar 1746 moet hij zich te Werkendam hebben gevestigd. In ieder geval woonde hij daar in het jaar 1752.

Deze Jacob Groenewegen is de eerste uit zijn ouderlijk gezin geweest, die van de Remonstrantse naar de Gereformeerde kerk overging. Met zijn broeder Johannes was hij het middel dat ook zijn vader de leer der Remonstrantse kerk vaarwel zegde en de Gereformeerde leer omhelsde. Jacob Groenewegen legt rekenschap af van zijn overgang naar de Hervormde kerk in zijn geschrift: „Redenen, die den Schrijver bewogen hebben om de Lere der Algemene Genade, zo als die in de Remonstrantse kerke geleerd wordt te verlaten, en die der Bijzondere Genade, zo als die in de Gereformeerde kerke geleerd wordt..... aan te nemen.”

Nog vele andere geschriften zijn van zijn hand verschenen; geschriften tot verdediging van de Gereformeerde Waarheid, maar ook tot stichting van de kinderen Gods; geschriften waarin hij schreef van de gestalten en bevindingen van dit volk, tot onderwijzing en bemoediging.

Wie kent niet het bekende gedicht van Jacob Groenewegen uit de „Lofzangen Israëls”: Zoete banden die mij binden.....?

Wie was toch deze Jacob Groenewegen, door een predikant uit zijn tijd met „Eerwaarde” aangesproken?

Hoogstwaarschijnlijk is hij ouderling geweest in de hervormde gemeente van Werkendam. Hij was in ieder geval een vooraanstaand man op het kerkelijk erf van zijn dagen.

Iedereen bijkans noemde zijn naam met achting. Op de gezelschappen wist hij leiding te geven. Wie kende hem niet? Hij was een vader voor de zuigelingen en een raadgever voor de bekommerden.

Wie was toch deze Jacob Groenewegen, de strijder aan de zijde van Van der Groe voor de „OUDE ORTHODOXE LEER.”?

Nog eenmaal: Wie was toch deze hoogverlichte man, die de heiligmaking najaagde, zonder welke niemand de Heere zal zien?

Beeft en schrikt, o mensen, als wij u zeggen dat deze Jacob Groenewegen een bittere vijand was van Recht en Gerechtigheid en derhalve ook een doods vijand van Theodorus van der Groe.

Wanneer u nog enige separatie mag hebben dan weet u, dat een mens vele bevindingen kan hebben en toch geen zaligmakende genade.

Dan weet u, dat een mens als Bileam kan profeteren door de Geest Gods, als Saul een ander hart kan ontvangen, als Judas een apostel des Heeren kan zijn, en toch een geveinsde en verworpene zijn.

Dan is het u eveneens niet onbekend dat een mens door de kennis van Christus de besmettingen der wereld kan ontvlieden, met Kapernaüm tot de Hemel toe verhoogd worden en toch eenmaal tot de hel nedergestoten worden.

Deze mensen zijn in de diepste grond het vijandigste, omdat ze het dichtst bij Christus en de ware genade geweest zijn.

Deze vijandschap, die dodelijke vijandschap tegen het Recht Gods en de Gerechtigheid van Christus, kwam bij Jacob Groenewegen steeds meer openbaar.

De satan wilde deze man gebruiken om zijn helse pijlen in gal gedrenkt op het schaapke Jezu, Theodorus van der Groe, af te schieten.

Hoe kwam het toch, dat de vriendschap die altijd tussen Van der Groe en Jacob Groenewegen had bestaan, van de kant van

de laatste in een dodelijke vijandschap veranderde. We zullen proberen iets van de sluier op te lichten.

We hebben reeds gezien dat Jacob Groenewegen in zijn tijd een geacht en geëerd man was. Hij werd beschouwd als een bevestigd Christen en als zodanig gaf hij zich ook uit.

Eén ding wist Jacob Groenewegen echter goed. Hij wist dat Theodorus van der Groe een bediening had die de anderen niet hadden, ook zelfs Comrie niet.

Dat een leraar als Alexander Comrie, Jacob Groenewegen voor een kind des Heeren hield, dat gaf hem wel bevrediging, maar hij zou pas werkelijk bevredigd zijn als hij ook het stempel van Theodorus van der Groe op zijn werk had.

Hij wist veel te goed dat Van der Groe er niet zoveel bekeerde mensen op nahield als vele andere leraren.

Daarom was de goedkeuring van Van der Groe hem veel meer waard dan die van alle andere leraren samen.

Derhalve schrijft Jacob Groenewegen een uitvoerig opstel over zijn bekering en stuurt dit geschrift aan Theodorus van der Groe.

Hij beschrijft in dit opstel hoe hij van de dood tot het leven is gekomen, met alle daarbij komende omstandigheden.

Hoe zal deze zaak toch wel aflopen?

In plaats van een zegel op zijn bekering te ontvangen, wordt hij tentoongesteld als een onbekeerd mens aan wie nog alles moet gebeuren.

Eva, de zuster van Theodorus, krijgt de zaak van Jacob Groenewegen op het hart gebonden. Theodorus geloofde weliswaar niets van de bekering van Jacob Groenewegen, maar Eva had er echter bijzondere werkzaamheden mee.

De Heere liet haar zien dat ze de gunst en de liefde Gods zou verliezen, waarin ze toen veel mocht verkeren, wanneer ze Jacob Groenewegen niet getrouw en recht zou behandelen. Nu, dan verloor Eva liever Jacob Groenewegen.

Wanneer hij op een keer weer aan de pastorie komt krijgt ze zoveel vrijmoedigheid van de Heere, dat ze zich trouw van haar taak kwijt en Jacob Groenewegen ernstig aanspreekt en vermaant over zijn vermeende bekering.

Die avond gaat Jacob Groenewegen naar huis.

Anders dan de andere malen. Ach, was hij maar voor de Heere in het stof gevallen en had hij maar ernstig gesmeekt om de enige waarachtige bekering.

Jacob Groenewegen verlaat op die bewuste avond de pastorie en..... het was nacht. Inplaats van zich te vernederen verheft de trotse en hoogmoedige man zich in vermetelheid.

O, het was onverdragelijk voor hem, dat juist Van der Groe, en zijn zuster, zijn bekering niet overnamen.

Daardoor smaakte hem niets meer. Wat gaf hij dan om de achting en de gunst van de anderen. Hij voelde veel te goed het verschil in bediening met Van der Groe.

Jacob Groenewegen zweert wraak over Van der Groe en diens zuster.

Hij zal alles aanwenden om dien „Heer” van Kralingen in een kwaad daglicht te stellen. De goede naam van Van der Groe zal hij door het slijk halen. Zijn bediening zal hij belasteren. Zijn vrienden zal hij van hem aftrekken en de vijanden zal hij opzetten tegen die heer.

Jacob Groenewegen was een gevaarlijke vijand voor Van der Groe.

Hij had nauw met hem omgegaan en daarom was deze strijd voor Van der Groe een doorn in het vlees, een slag op het hart. Er kwam spoediger gelegenheid om wraak te nemen op Van der Groe dan Jacob Groenewegen had kunnen en durven vermoeden.

We hebben reeds enkele malen gezien dat Van der Groe de bazuin aan de mond zette tot verdediging van het oude Gereformeerde geloof der Reformatoren.

Het bewuste geschriftje kwam ook in handen van Jacob Groenewegen.

Hij las het en een duivels genoeg rees in hem op. Nu had hij iets gevonden om die heer van Kralingen aan te vallen.

Nu kon hij zich op die „drijver” uit Kralingen wreken, die alleen zichzelf en een paar goede vrienden voor bekeerd hield.

Hij meent in het geschriftje van Theodorus van der Groe allerlei vuile dwalingen te vinden. Dit denkt hij, omdat hij de kracht Gods tot zaligheid niet verstaat.

Jacob meent evenwel dat Van der Groe zulke grote dwalingen

verkondigt, dat ieder weldenkend mens hem voor een ketter zal houden.

Zich openlijk tot Van der Groe te wenden durft hij niet. Daarvoor is hij te laf. Omdat hij in de grond van zijn hart wel weet dat Van der Groe de dingen die hij, Jacob Groenewegen, de mensen wil doen geloven, niet leert. Zijn consciëntie krijgt Jacob Groenewegen in zijn strijd tegen. Maar ook een consciëntie kan tot zwijgen gebracht worden.

Hij gaat door.

Eerst tracht hij de hartevriend van Van der Groe naar zijn kant over te halen.

We bedoelen de vermaarde Rotterdamse koopman: Adriaan van der Willigen.

Nu, dat valt hem wel bitter tegen.

Adriaan van der Willigen wil zich niet laten scheiden van zijn lieve vriend in Kralingen.

Als list en vermeende ernst en getrouwheid niet helpen, dan gaat Jacob Groenewegen over tot schelden en lasteren.

De ganse bediening van Van der Groe wordt door hem verdacht en verachtelijk gemaakt. Dit gaat Adriaan van der Willigen te ver. Om zo zijn lieve vriend, waarmee hij één is in Christus, te horen belasteren is te veel voor hem.

Hij breekt de briefwisseling met Jacob Groenewegen af en wenst niet verder met hem te corresponderen.

De grieven van Jacob Groenewegen tegen Van der Groe

We willen in enkele punten in het kort de verschillende grieven samenvatten die Jacob Groenewegen had tegen de leraar uit Kralingen.

In de eerste plaats maakt Groenewegen bezwaar tegen de voorstelling van Van der Groe aangaande het wezen des geloofs. Hij beschuldigt hem van een Hattemistisch geloof. Jacob Groenewegen acht het van alle schijn beroofd dat de kerk der Reformatie meer licht had in de leer des geloofs dan de tegenwoordige.

Het kwetst Jacob Groenewegen zeer dat Van der Groe nimmer met reputatie spreekt van een andere leraar van zijn tijd. Hij

alleen meent nog licht te hebben; de andere leraren zijn maar blinde mollen en dwalen allen in de leer des geloofs.

Ja, het ergste vindt Jacob Groenewegen dat Van der Groe meest al Gods kinderen van zijn tijd voor verdacht houdt. Hij verwerpt bijna al het werk des Geestes, zoals naschreien, wenden, keren, leunen, hongeren en dorsten. Hij doet de ware vromen zuchten en doet hen moeite aan met zijn leer en prediking.

Door zijn vasthouden aan het verzekerde geloof, bedreigt Van der Groe de kerk met een nieuwe beroerte.

In plaats van te komen met het Woord Gods, verschuilt hij zich achter wallen van oude boeken. Hij beroept zich te veel op de Reformatoren en hun echte volgelingen.

Theodorus van der Groe wil volgens Jacob Groenewegen alle bekeringen volgens een door hem zelf verzonnen leiding laten lopen. Als het niet precies zo toegaat, dan deugt het niet bij Van der Groe.

Ja, Van der Groe houdt er een verwoestende praktijk op na. Hij is een man vol geestelijke hoogmoed die zijn eigen licht boven Gods Woord stelt. Hij bedroeft de Geest en veroordeelt meest alle leraren en kinderen Gods van zijn tijd.

Ziet, dit had Jacob Groenewegen tegen Theodorus van der Groe en diens bediening.

Een bijzondere bestiering

Aan de ganse briefwisseling zou na het afbreken van Adriaan van der Willigen een einde zijn gekomen, ware het niet dat in de weg der voorzienigheid de pen van Jacob Groenewegen zodanig werd bestuurd dat hij ten laatste toch nog een nadere verklaring vraagt van de veelomstreden leer aan Van der Groe zelf. Iets, dat hij reeds van het begin af aan had behoren te doen. Echter door hoogmoed en drift vervoerd was hij als een dolleman van stapel gelopen, alle mogelijke aantijgingen richtende aan het adres van Van der Groe.

Het antwoord van een gezant des Heeren

Van der Groe had de brieven van Jacob Groenewegen aan zijn

dierbare vriend Van der Willigen met droefheid in zijn ziel gelezen.

Een zware storm ging over zijn hoofd. Het was niet de eerste en het zou ook niet de laatste zijn. Deze storm evenwel dreef zijn levensscheepje dichter naar Christus. Theodorus van der Groe werd geoefend in het strijdperk van dit leven.

Daardoor zou echter ook te heerlijker uitkomen de genade Gods aan hem bewezen.

Van der Groe was diep ontdekt aan zichzelf.

Daardoor kon hij zich niet verheffen boven de wereld, maar ook niet boven Jacob Groenewegen.

Wanneer het zijn persoon betrof, dan kon men alles tegen Van der Groe zeggen. Hij zou niet terugschelden, daar geleek hij teveel voor op Christus.

Een storm ging over de bediening van Van der Groe. Vanwege zijn bijzondere bediening, overkwamen hem deze dingen.

Van wege dat ene punt: Geen zaligmakend werk buiten de dadelijke en gelovige overgang van Adam in Christus, hetwelk een bevindelijk en bewust werk is.

Geen geloof buiten het verzekerde geloof der Reformatoren. Het gold van hem, hetgeen van David gold als een type van Christus:

„Mijn broeders houden mij als een vreemd man.
Als eenen onbekende zij mij achten.
Omdat Uwes huis liefde mij met krachten
Heeft verteerd, en dat ik Uw zaak neem an.”

De ijver voor het huis des Heeren drong Van der Groe tot een antwoord.

Hij was een van die knechten die in de nacht van Godsverlating, in de nacht van zonde en schijngenade getrouwelijk zocht te waken als een dorpelwachter in het huis des Heeren.

Doch het is geen bitter antwoord aan het adres van Jacob Groenewegen. Het is een antwoord vol liefde en mededogen. Het is een poging om Jacob Groenewegen tot de enige Gerechtigheid te leiden.

Ondanks alle smaad en laster van de zijde van Jacob Groe-

newegen spreekt Van der Groe hem aan met: Lieve Jacob. Maar ook kon hij om heilige wraak roepen tot zijn God wanneer het om de waarheid ging die in Christus is. Dan kon dat blatende lammetje worden tot een brullende leeuw.

Brullen kon hij dan tegen alles wat geen God in Christus was. Hoort dan diezelfde Van der Groe zijn vijanden aanklagen bij zijn Heere en God.

„Gedenk des smaads, die Uwen knechte is gedaan.
En dat ik in den schoot al den spot moet ontvaân.
Veler mensen, die U o Heer' schenden en smaden
En ook verachten Uwes gezalfden voetpaden.”

De verhouding van Theodorus van der Groe tot Comrie

Ook Comrie ging de strijd over het wezen des geloofs in zijn tijd ter harte. Hij droeg leed over de twisten in de kerk en trachtte te bemiddelen tussen het verzekerde geloof der Reformatoren en het onverzekerde geloof van zijn dagen. Comrie kwam er echter niet uit.

Dit kwam wel voornamelijk omdat hij de zaak meer wijsgerig benaderde.

Hij probeerde het werk Gods in de mens wijsgerig te verklaren en dit was de oorzaak dat zijn goede bedoelingen schipbreuk leden.

Van der Groe was voor alles een bijbels theoloog en hield zich in zijn wijze van uitdrukken dicht bij de Heilige Schrift, waardoor hij voor de klip waarop Comrie gestrand was bewaard bleef.

Het blijkt nergens uit dat de twee theologen Van der Groe en Comrie elkaar ooit hebben ontmoet.

„Alexander de Schot” kende Adriaan van der Willigen echter zoveel te beter.

Bij deze koopman namelijk was het dat hij de eerste beginselen van de handel leerde. Het was ook deze koopman die zich het lot van Comrie aantrok.

Waarschijnlijk heeft Van der Willigen over de jonge Schot Comrie geschreven aan de familie Schellingerhout, met wie onze koopman zeer bevriend was.

Van der Willigen riep de hulp in van de Heer de Sterke (één der vrijheren van Woubrugge) en Ds. Tarée, bij wie dit verzoek in goede aarde viel. Dank zij deze hulp was Comrie in staat zijn afgebroken studie voort te zetten. Mede onder invloed van Van der Willigen werd Comrie te Kralingen beroepen toen hij nog maar een half jaar predikant te Woubrugge was, welk beroep echter door de overheid werd „geëxcuseert.”

Comrie had zeer veel achting voor Van der Groe.

De geschriften van Van der Groe waardeerde hij ten zeerste. Comrie had de voorrede gelezen van Van der Groe voor het werk van Hutcheson (de Grootvader van Comrie): De Twaalf kleine Profeten, welke voorrede „zoet was voor zijn gehemelte”, naar hij zelf schrijft.

Hij eindigt zijn oordeel over deze voorrede als volgt: „Och, mocht een ieder, het zij Leraar of Ledemaat, deze zo tijdige, zo gewichtige en Godvruchtige voorrede van den Eerwaarden Heer Theodorus van der Groe met aandacht en opmerking lezen en herlezen en herkauwen, en Godt geve Zijn zegen over den Schrijver en make zijn pogingen gezegent voor mij en Nederlandts inwoonders.”

Toch was Van der Groe het in alles niet met Comrie eens. Comrie voerde in zijn tijd namelijk een nieuwe leer in, afwijkend van de leer die altijd in de Gereformeerde kerk had bestaan.

Het verschil ging ditmaal over de leer der rechtvaardigmaking. Vader Brakel had altijd enkel en alleen geleerd een rechtvaardigmaking door het geloof. Comrie daarentegen ging een rechtvaardigmaking van eeuwigheid en vóór het geloof invoeren.

Velen volgden Comrie hierin.

Enkelen evenwel waren over deze leer bezwaard. Een der bezwaarden keerde zich tot Van der Groe. Deze koos de zijde der bezwaarden en keerde zich in een lijvig geschrift (171 pag.) heftig tegen een rechtvaardigmaking voor het geloof, terwijl hij een rechtvaardigmaking van eeuwigheid verwierp. Het besluit om te rechtvaardigen is namelijk de rechtvaardigmaking

zelf niet, terwijl een rechtvaardigmaking voor het geloof de grond legt voor een derde weg en daarom doodsgevaarlijk is. Hoewel het de bedoeling van Van der Groe was dit geschrift te verspreiden door de druk is het echter nimmer zover gekomen. Waarschijnlijk was het de achting die Comrie allerwegen genoot, die hem ervan weerhield deze leraar in het openbaar aan te vallen. Wel een bewijs dat hij niet zijn eigen eer zocht. Wel is het te merken dat de vrienden van Comrie en die van Theodorus van der Groe niet veel van elkaar moesten hebben, vanwege de verschillende standpunten hunner leraren.

Op de bres voor de rechten der kerk

In het jaar 1756 ontstond er een gespannen verhouding tussen Van der Groe en enkele Rotterdamse predikanten o.a. Ds. Bruining en de bekende Ds. P. Hofstede.

Bij een vacature te Rotterdam was namelijk verschil ontstaan over de vraag, of het recht van vrije beroeping ook het recht van vrije nominatie in zich sloot.

De meerderheid van de kerkeraad meende dat dit wel het geval was, maar Hofstede e.a. betwistten dit en achtten de Magistraat bevoegd, enige aanwijzing te geven betreffende de nominatie.

De zaak werd bij de Staten van Holland aanhangig gemaakt. Hofstede en Bruining begaven zich naar Den Haag met een memorie ter verdediging van hun standpunt, maar de meerderheid van de Rotterdamse kerkeraad diende daarentegen een Contraremonstrantie in, die hoogstwaarschijnlijk door Van der Groe was opgesteld en waarin de memorie genoemd werd „gansch informeel, erroneus en injurieuus”.

Naar aanleiding van deze kwestie verschenen verschillende geschriften, waarbij Van der Groe nauw betrokken was.

Om aan te tonen dat het gelijk in genoemde kwestie aan de zijde der meerderheid was, gaf Van der Groe een Hollandse vertaling in het licht van de Latijnse verhandeling van Voetius: „De Quaestione penes quos sit potestas Ecclesiastica, getiteld: „Schriftmatige en redenkundige Verhandeling over de

22
SCHRIFTMATIGE
EN
REDENKUNDIGE
VERHANDELING
OVER DE
KERKELYKE MACHT:

Waer in grondig betoogt wordt, dat deselve
niet aen de *Politike Overheit*; maer aen de
Kerke, en *baere Dienaeren*, toekomt:

DOOR

den Hoog-Eerw: Hooggeleerden Heere
GYSBERTUS VOETIUS,
*wel eer Doctor en Professor der H: Theologie,
te Utrecht.*

Uit het Latyn vertaelt, en van nieuws uitgege-
ven, met een uitvoerig *Voorbericht*, gepast op de
tegenwoordige Tydt, ter ontdekkinge en we-
derlegginge van de ydele Aenflagen der gee-
nen, die rechtdraets tegen *Godts Woordt*,
en tegen de wettige *Grondt-constitutie*
der Gereformeerde Kerke, de *Kerke-*
lyke Macht soeken *Politiek* te
maken.

Door een Liefhebber van Waerheit en Vreede.

BIBLIOTHEEK EN LEESZALEN
DER GEMEENTE ROTTERDAM

TE ROTTERDAM,

By { HENDRIK VAN PELT, EN } 1756.
{ ADRIANUS DOUCI, P.Z. }
Boekverkoopers.

Kerkelijke macht: Waer in grondig betoogt wordt, dat deselve
niet aan de Politieke Overheid, maar aan de Kerke en hare
Dienaeren toekomt, enz."

Het boek is vertaald door „een liefhebber van Waarheid en
Vrede", namelijk Van der Groe.

Het was ook nu weer dezelfde zaak als vroeger met Vader
Brakel en anderen.

Aan het genoemde werkje liet Van der Groe een ernstige en
vermanende voorrede voorafgaan, waarin hij opriep om in deze
zo beroerde tijden, waarin de oordelen Gods allerwegen te be-
merken zijn, geen nieuwe twisten te verwekken, maar het vuur
van verdeeldheid en tweedracht te doven.

Nadat Van der Groe in deze voorrede het doel van dit werkje
heeft uiteengezet, volgt de eigenlijke vertaling.

Ach, dat een ieder zich aan de raad gehouden had die Van
der Groe aan het einde van zijn lange voorrede geeft: „Gaeve
Godt, dat wij, in dese hoog-bekommerlijke Tyden, voor Landt
en Kerke, zoo bitter niet meer mochten wroeten, in malkanders
ingewanden maer dat wij alle onderling, met den rechten Geest
des Vreedes, bezielt wierden."

De strijd zou echter nu eerst beginnen.

Bruining en Hofstede gaven een geschrift in het licht getiteld:
Het Recht der Rotterdamsche Kerk..... ter wederlegging van
zekere Contra Remonstrantie.

Daartegen verscheen weer een „Klaere en Grondige wederleg-
ging van het nieuw verzonnen Hollandtse Kerkelijk Beroepings-
recht, onlangs uitgegeven door Dom. H. Bruining en P. Hof-
stede..... aen het licht gebracht door Eenigen der gewesene
Gecommitteerden van den E. Grooten Kerkeraedt van Rotter-
dam."

Zes Rotterdamse predikanten waren de uitgevers van dit door
Van der Groe opgestelde geschrift.

Nadat nog enkele malen over en weer was geschreven, ver-
schenen in Rotterdam in 1757 en 1758, dus nadat bovengenoem-
de strijd vrijwel geluwd was, bij gedeelten de „Kralingiana of
Zedige Aenmerkingen over de Kralinger Twistschriften" door
een Genootschap van Letterbeminnaars, verdeeld in twaalf
boeken, waarvan echter slechts negen boeken verschenen zijn.

BEKENTMAKING

VAN

D. VAN DER GROE,

Predikant te Kralingen.

De Ondergeschrevene agt alle Reden te hebben, om zig te mogen verzekeren, dat de *onfatzenlyke Bekentmaking*, door D.D. BRUINING en HOFSTEDE, Predikanten te Rotterdam, gesteld in de vorige Boekzale van *January*, alle de *Merktekenen* van ene DESPERATE ZAAK in diervoegen met zig voert, dat het voor hem genoeg zal wezen, den Boekzaal-Lezeren slechts te berigten:

1. Dat 'er eersfdaags, zoo de Here wil, een NODIG AANHANGSEL van zyn Werkje, geheten *Klare en grondige Wederlegging*, enz. staat in 't licht te komen, waar mede hy hoopt, dat zodanige *alleraanstotelykste FIGUERMAKERY*, als waar van de voornoemde twee Predikanten, tot verkeerde voorstand van hunne DESPERATE ZAAK, goedgevonden hebben, voor het Gemeen, zig te bedienen, heel ras, indien al geen einde zal nemen, ten minsten wel genoeg aan de gehele Waereldt *Omdekt* zal zyn.

2. Dat hy, in 't byzonder, raadzaam heeft

Bekentmaking.

215

heeft geagt, tot sluitinge van de grove ONWAARHEID, welke D.D. BRUINING en HOFSTEDE zoo onverantwoordelyk onvoorzigtig hebben durven verbreiden, (als of de ZES PREDIKANTEN van Rotterdam, door hem, voorheen genoemd, onmogelyk de Uitgevers en Overnemers, van zyn bewust Werkje, konden zyn: en als of zulks, door bunne Amptgenoten, de Hoog Eerwaarde Heren VAN DER KEMP, en PATYN, ook openlyk *wierdt tegengesproken*) hier kortelyk, by de *Stukken*, het Tegendeel aan te tonen.

a. Met het onderstaand DECLARATOIR, door VIER van de zelve Predikanten, aan den Ondergeschreven verleent, en van woordt tot woordt aldus luidende:

„ Wel Eerwaarde Heer, Veelgeagte Medebroeder.

„ Op Uw Weleerw. Verzoek hebben wy Ondergeschrevene ons niet mogen nog willen onttrekken, der Waarheid getuigenisse te geven; en te verklaren, gelyk wy verklaren mits dezen; dat Wy, nevens de twee Heren Collegen, D.D. *Vander Kemp*, en *Patyn*, eenparig goed gevonden en besloten hebben, uw Wel Eerw. Werkje, genaamt, *Klare en grondige Wederlegginge*, enz. over te nemen, en te doen uitgeven, in diervoegen, zoo als wy zulks, in ons Bericht aan den Le-

P 2

„ zer,

Hofstede heeft „op eene of andere wijze waarschijnlijk de hand gehad in dit breedvoerig, dikwrt geestig, zomtijds laf, maar doorgaans zeer stekeilig, vuilaartig hekselschrift.” Aldus het oordeel van iemand die echt niet tot de vrienden van Van der Groe moet gerekend worden.

Scherpe pijlen uit het kamp van de godsdienst

Zoals uit de titel blijkt is het boek „KRALINGIANA” geschreven door een Genootschap van Letterbeminnaars. Dit waren mensen die onder de mom van een beetje Godsdienst alle Godsvreze wilden uitroeien, niet door openlijk al het onderwetse en het oude te bestrijden, neen, hun methode was, onder de mom van ernst, onderzoek en geleerdheid het oude bespottelijk te maken.

In het boek van Bunyan: De Christenreize, heten deze mensen: wereldwijzen.

Niet al te werelds en toch ook niet al te nauw in de godsdienst. Dit soort mensen ging nu de bediening van Van der Groe bestrijden, door middel van het reeds genoemde boek „Kralingiana”.

Theodorus van der Groe had bijna de hele kerk zijner dagen tegen.

In de persoon van Jacob Groenewegen had hij het ernstigste gedeelte van deze kerk tegen, de mensen die nauwgezet alle wereldgelijkvormigheid op het allerernstigste zochten te vermijden en slechts een bevindelijke prediking beminden.

Aan de andere zijde had hij de vrijzinnige en wereldse godsdienst tegen in de persoon van het „Genootschap van Letterbeminnaars”.

De eersten waren zijn vijanden vanwege de zuivere gronden der waarheid, die Van der Groe neer mocht leggen, de laatsten haatten hem en zijn bediening vanwege zijn godzaligheid en nauwgezette levenswandel. De eerste haatten hem in de Rechtvaardigmaking, de laatsten in de Heiligmaking.

Dit was een bewijs dat Theodorus van der Groe het beeld van zijn Meester droeg.

Wereldwijzen zijn het die hun pen scherp tegen de Kralingse leraar.

Prachtig gekleed naar de mode van de tijd. Goed thuis in de redeneerkunst, kunstzinnig aangelegd, niet ongodsdienstig, maar toch zonder ware vreze Gods. Zie daar het beeld van de ernstige godsdienstige humanist.

Deze mensen zijn ook in onze tijd nog wel te vinden:

Ze gaan prat op een zuivere Gereformeerde belijdenis, ze zijn gedoopt, hebben belijdenis gedaan en gaan ten Avondmaal. Onder de oude Waarheid opgegroeid zijn ze door studie en omgang met anderen echter wat ruimdenkender geworden. Zo nauw als vroeger hoeft het toch ook niet meer, zeggen ze.

Uit dit soort mensen bestond het „Genootschap van Letterbeminnaars”.

Dit genootschap ondernam het in hun „geleerdheid” en wereldwijsheid een boek te schrijven met het doel: de persoon en de bediening van Van der Groe voor het oog der wereld bespottelijk te maken. Is het derhalve verwonderlijk dat het een boek is vol hoon en spot. Hoe kon het ook anders! De bediening van Van der Groe was hun een steen des aanstoots en een rots der ergernis.

Ze konden het niet verdragen dat er vlak bij hun beroemde stad Rotterdam, zich zulk een prediker uit de oude tijd deed horen. Dat groepje „achterlijken” in dat boerengehucht Kralingen was hun een doorn in het oog. Weg van de aarde met zulken, die alles veroordeelden wat hun genootschap voortbracht. Die predikant van „baggerboeren” zouden ze wel eens de les lezen.

Veel en diep wensen we niet op het vuilaartige geschrift in te gaan. Toch is het goed te weten welke vijandschap Theodorus van der Groe in zijn leven heeft ondervonden. Misschien zullen we des te ijveriger zijn heerlijke geschriften gaan onderzoeken. Had hij deze spot en hoon niet gehad dan zou hij geen ware dienstknecht des Heeren zijn geweest. Want Christus heeft Zijn discipelen voorzeggd dat de dienstknecht hetzelfde zou overkomen als de Meester.

Omdat Van der Groe zoveel van Christus had daarom schold men hem uit voor „de Anti-Christ”. Omdat hij de werken des

duivels trachtte te verbreken daarom werd hij voor de overste der duivelen uitgescholden.

Er zijn weinig mensen op de wereld geweest die zoveel „erenamen” in hun leven hebben gekregen als Theodorus van der Groe.

Men noemde hem het hoofd der hedendaagse Arianen.

Vanwege het gebrek aan zijn ogen noemde men hem de Rotterdamse Schele. Men noemde hem een Wederdoper, de Paus, een Donatist, een Hattemist, een Dweper, en een Baggerboer, omdat hij uit het dorp Kralingen kwam, waar het middel van bestaan de veenderij was.

Men ontzag zich niet hem voor een Spinozist, een Jorist en een Chiliast te schelden.

Volgens het Letterkundig Genootschap was Van der Groe slechts een predikant van Kralinger veenboeren en turftrappers. Spottend noemde men hem „de waardigste predikant van Nederland”.

Was het geen eer voor hem dat hij een „Leeuw” werd genoemd? Want een leeuw was hij met recht als het ging om de waarheid die in Christus is.

Men noemde hem „een schadelijk werktuig”.

Omdat hij slechts overeenkomstig het Woord Gods wenste te spreken noemde men hem spottend: Het grote Kerk-Orakel. Men vergeleek hem met Tijl Uijlenspiegel.

Waren dit al de erenamen die Van der Groe ontving?

O, neen. Nog vele andere namen kreeg hij.

Men noemde hem de Kralinger Niemandsvriend, de Kralinger Warnar, het Kralingsche Licht, de Kralingsche Betweter, de Kralinger Nimrod, de Kralingsche Censor.

De letters van zijn naam ging men als volgt verklaren. T.V.D.G.: Toomloze Vinder Der Grollen; Twistzieke Verdeelder Der Gemeenten; Trotsche Vechter, Dolle Goliath. Men sprak verachtelijk van die „Kralinger Man, de lastige Kralingsche Midas.” Die man, die lijmend sprak, met een tongval van een boer uit het veen. Geen aangezicht behaagde hem of het moest droevige trekken hebben. Dit is voor de ganse wereld bekend, aldus de Kralingiana.

Verder schrijft dit lasterschrift: „Wilde ik al het lelijke dat er

10 De Plak van den Koninglyken Schoolmeester
Dionysius, een stuk van groote waarde (a).

Eenige treden van my, zag ik zeker Persoon zitten, die wel een *Prelaet* van de *Roomsche Kerk* geleek. Ik tradt naer hem toe, om, zoo het my mogelyk was, onderscheidener te zien, wie de-zelve was. Zyn kleedt, kunstig gemaekt zynde van een *Schaepsvel*, hing tot op zyne voeten: het zelve hield hy zoo zorgvuldig van voren overeen, dat men niet gemakkelyk kon zien, wat daer onder bedekt was. Zyn hoofd was versierd met eenen *Bisschops Myter*, waer voor deze letteren stonden: T. V. D. G. Aenstonds zegt ik by my zelve de uitlegging daer van te maken, spelende daer uit

TERTULLUS VOORSpraEK DER GEESTDRYVEREN.
of

TOOMLOOZE VINDER DER GROLLEN.
of

TWISTZIEKE VERDEELER DER GEMEENTEN.
of

TROTSCHIE VEGTER, DOLLE GOLIATH.

Dan ik hier van afziende, viel myn oog op zynen Zetel; en ik bespeurde, dat hy op een *Drievoet*

(a) Dat de Droomen meest voorkomen van zekere vormen, schikkingen, nabootsingen, en voetstappen in de gemeene zinplaetse, inbeeldinge, en dierlyke gebeugenisse overgebleven en bewaert, zulks heeft een voornaem Man reeds geleeraert. Dat het zelfde ook de oorsprong is van sommige *Zinverrukkingen*, bewyft de bovengemelde *Dionysiaensche Plak*, welke my in dit *Nachtgezichte* vertoond werd; want den vorigen avond was my verhaelt, dat D^r. VAN DER GROE, onlangs de kinderen in de Kerk onderwyzende, den Schoolmeester dwong met zyn *Plak* daer te verschynen, en een kint aenstonds twee plakken te geven, 'tgeeft de Meester (hoewel onwillig) ook uitvoerde.

G

in de boeken van Ds. van der Groe is, in dit mijn blaasje samen brengen, ik ben verzekerd dat de vergadering van haar zelve zoude vallen."

En hoe lelijk was Van der Groe zelf? Volgens de *Kralingiana* bezat hij de hoedanigheden van een ezel; men vergeleek hem met de lompeste boer van *Kralingen*, omdat hij tegen de nieuwe spelling was.

Verder gaat de *Kralingiana*. Van der Groe had jicht in het hoofd. Sedert 1755 is daar door niet weinig zijn zenuwgestel bedorven.

Men zegt dat hij inzonderheid in het heftigste der trekkingen veel verlichting gevoelt, op het vervloeken van de letter H.

Omdat Van der Groe de ere Gods boven alles zocht, daarom noemde men hem schimpend een man die de gunst van koningen en groten veracht. Welk een eer voor die getrouwe Van der Groe. Wat heeft hij een genade, een diepe genade ontvangen, om voor de Naam des Heeren smaadheid te lijden. Wat mocht hij gelijken op zijn Meester. Men ergerde zich aan de uitdrukking „mooie doden" die Van der Groe voor de bijna-Christenen placht te gebruiken. Een van de schrijvers in de *Kralingiana* had tot zijn grote ergernis eens bij Van der Groe gekerkt en hem toen van de preekstoel horen zeggen: „dat God hem hadde doen zien dat de Kerk, wegens derzelve diep verval nu het land uit moest" en „dat hij wegens het diep verval der kerke, en wegens zijn eigen verdurvenheid geen ruimte meer vond, om voor het behoud der kerk in dit land te bidden."

De schrijver in de *Kralingiana* merkt naar aanleiding hiervan op dat er gelukkig nog wel betere bidders in het land zijn dan die domperige Van der Groe met zijn oordeel en verdoemenis. Ze hadden heus Van der Groe niet nodig. Neen, eerder waren ze hem veel liever kwijt. Hij deed het land toch geen behoudenis aan.

Ziet, met deze enkele regelen hebben we trachten te laten zien, de vijandschap van de wereldwijzen tegen de bediening van Theodorus van der Groe.

En Van der Groe zelf?

Het dreef hem te dichter tot Christus. In Zijn Gerechtigheid mocht hij schuilen.

Zijn leven was Christus en daarom overkwam hem enigszins hetzelfde lot als zijn geliefde Meester tijdens Diens omwandeling op aarde.

Een boetgezant op Sions muren

Van der Groe kon in waarheid getuigen: „Wij dan wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof.”

Een diepe indruk had hij op zijn ziel van de zonden van land, kerk en staat.

Hij besprak niet slechts de geesteloze tijd in welke hij leefde, maar hij beleefde ze ook. Hij mocht in waarheid met David uitroepen: „Ik heb gevreesd voor Uw oordelen.”

Uit deze grond sprak en schreef hij. Hierom kon hij de boeteprediker worden die we een ogenblik willen beluisteren.

Mochten we de vermaningen en bestraffingen van Neêrlands laatste Ziener ter harte nemen en ze medenemen naar onze binnenkamer ter overdenking.

Hij schrijft dan aangaande de geesteloze tijd waarin hij leefde o.a. de navolgende zaken:

„Nooit was er geestelozer, slordiger, lauwer, wereldsgezinder en losser Christendom, dan in deze tijd. Des Heeren Woord heeft grotelijks zijn kracht en gewicht verloren op 't herte der Godzaligen. O, wat hebben wij de Heere onze God niet verlaten, hoe schandelijk zijn wij niet van Hem afgevallen. Hoe zijn allerlei gruwelijke zonden en godloosheden niet allengskens onder ons toegenomen. Wat heerst er thans niet een nare geesteloosheid, zorgeloosheid, huichelarij, vervloekte superstitie en sleurgodsdienst onder ons. Wat heerst er niet een algemene wereldsgezindheid nu onder ons, wat een verfoeilijke weelde, ongebondenheid, onverdragelijke pracht en hovaardij; ja, wat een schrikkelijke dartelheid en brooddronkenheid overstroomt ons land en kerke thans niet.

De beide tafelen van de Goddelijke Wet liggen allerwegen met stukken en brokken daar henen gesmeten en weggeworpen. Men komt met de dertele kleding en wijdse opschik onbeschaamd in de kerk, in 't gebed en in 't Heilig Avondmaal.

In de huisgezinnen is geen Christelijke geregeldheid, noch gedaante van Religie, maar 't loopt er alles even wild en ijdel, naar de wijze dezer wereld. De kinderen wassen overal op in alle goddeloosheden, ijdelheid en ongebondenheid.

Wij hebben den Heere, en de ware geestelijke godsdienst des harten nu verlaten en wij hebben ons diep ingewikkeld in de snode afgoderij der wereld. O! nooit was de aards- en wereldsgezindheid zo algemeen en zo sterk doorgebroken als tegenwoordig! en nooit was de Geest en de liefde tot God en de hemelse dingen, uit de harten der mensen zo verre geweken!”

Van der Groe bestraft scherp alle zonden.

Hij spreekt niet slechts van de zonde in het algemeen, maar hij noemt ze bij name: „hoererijen, overspelen en allerlei ontuchtigheden; de goddeloze kermessen, de koordedansers, goochelaars en comedianten; het toelaten van allerlei godonterende hollen en krotten der zonden, zoals bordelen, hoerhuizen, kroegen en herbergen en publieke schouwburgen.”

Van de predikanten moet Theodorus van der Groe het volgende getuigen:

„Was er ooit een tijd, waarin men jammerlijke klachten moest opheffen over de staat der publieke leraren onder ons, en over hunne diepe verdorvenheid, verval, geesteloosheid, lauwheid en onheiligheid, het is gewisselijk onze tegenwoordige tijd, die wij nu beleven. O! wat worden er tegenwoordig weinig ijverige, godzalige, hemelsgezinde, en recht christelijke leraars hier in Nederland gevonden! Zo men de leraars van Nederland maar eens recht naar waarheid beziet, o! hoe ijdel, wereldsgezind en ongodsdienstig zijn zij doorgaans niet. Wat een wereldse pracht, grootheid, hovaardij en ijdelheid blinkt niet uit in al hun doen. In hun kinderen, in hun huizen en huisraad, in hun vrouwen. Hoe zijn zij niet in alle dezen geheel gelijkvormig aan de kinderen dezer wereld. Hoe ijdel en los is niet hun omgang en verkering. Wat opwekking tot godzaligheid en ware stichting kan men toch in deze tijd van de meeste predikanten in de dagelijkse omgang ontvangen?

Wat zijn de leraars van Nederland doorgaans niet slap, ernst- en ijverloos, in het ter harte nemen van Gods eer, en der mensen zaligheid!

De grootste en wezenlijkste waarheden en plichten worden van velen op den predikstoel, zo flauw, oneerbiedig en sleurachtig voorgesteld en behandeld, als of zij zelf niet geloofden, hetgeen zij anderen prediken.

De Geest des onderscheids schijnt als geweken te zijn. Men tast de stille mondbelijder, de bedriegelijke naam-Christen, de valse en geveinsde huichelaar, met het zwaard des Geestes niet genoeg in het hart."

Meen niet dat Van der Groe boven het verval van Neêrlands Levi-scharen stond. Neen, integendeel. Hij roept uit: „Wat onze predikanten en leraars betreft, denkt niet geliefden, als ik dezer zonden en ongerechtigheden aanhaal, dat ik hier mij zelven enigszins zou willen uitsluiten, als stonde het met mij beter dan met de anderen. O neen. Ik zoude het mijn zalig voorrecht achten, indien ik mij heden eens mocht zien als de allerschuldigste van alle de leraars des lands."

Door ontdekking was Van der Groe de minste van alle de leraren.

Zeer droevige klachten moest die waarde Godsman opheffen over het wijken van de geest des onderscheids, zodat men de bijna-christenen liet leven, terwijl ze door en met het zwaard des Geestes behoorden gedood te worden.

Neerlands laatste ziener

Theodorus van der Groe mocht door genade veel in het heilighdom verkeren en daardoor kreeg hij dingen te zien die een ander niet zag.

Hij zag een nare nacht van Godsverlating. Hoewel het een bloeitijd scheen te zijn voor de godsdienst, toch kon Van der Groe niet meegaan met hen die van vooruitgang, verlichting en gelukkige tijden spraken en profeteerden.

Van der Groe zag het verval in de zuivere Gereformeerde Leer. „Het licht van des Heeren Waarheid is reeds boven mate zeer onder ons verdonkerd geworden, en schijnt nu maar zeer flauw op de Kandelaar. Onze ware Gereformeerde Leer begint reeds gans jammerlijk te struikelen op de straten" (en is nu geheel gestruikeld, schr.).

Hij kreeg nog meer te zien. „De Heere is sedert de laatste bid-dag (1773) op eene zichtbare wijze noch al verder van ons geweken. Mijne duistere ogen hebben Hem met een gedurige droefheid, waar ik dagelijks als in leve, het land en deze plaats zien verlaten. Ik heb Zijne dierbare tegenwoordigheid onder ons overal gemist, en heb nergens enig werk of beweging van God kunnen zien onder de mensen. Ook heb ik niet een enige Godzalige in al dien tijd ontmoet, die enig gezicht van God genoten zou hebben. Ik heb de dood zien klimmen in onze vensteren, de weinige levendige indrukken van de Heilige Geest zien sterven en ophouden in sommige harten, de bloesems verdorren en de bladeren zien afvallen. En ik heb al het volk noch dieper zien nederzinken in de geestelijke doodslaap. O Heere, Gij weet het, hoe mijne ziele daar onder getreurd heeft en hoe ik al dien tijd alleen gezeten heb, als een eenzame mus op het dak, en hoe ik al het volk zonder U heb zien leven, en zonder U heb zien sterven. O Nederland, God wijkt dagelijks van U en gij ziet het niet."

Profeet in de Naam des Heeren

In de persoon van Theodorus van der Groe gaat de Heere afscheid nemen van een afgevalen land en volk, van een trouwe-loze kerk.

Daarom moet deze Godsman vreselijke dingen profeteren in gerechtigheid.

Hij profeteerde niet uit zijn eigen hart, maar hij moet hier op aarde de last des Heeren overbrengen. Een oordeelsprofeet was Van der Groe. Hij was geen gewone leraar, maar hij had op aarde een bijzondere bediening. Hij moest het oordeel, dat de Heere van oude tijden af door Zijn dienstknechten had laten voorzeggen, verzegelen in de Naam des Heeren.

Een oordeel zal er over Nederland komen. Een oordeel over ouden en jongen, over grijsaards en kinderen.

Van der Groe profeteert: „Wij hebben te wachten, dat de Heere eens en voor altijd van ons wijken zal."

Van der Groe gaat verder met zijn oordeelsaankondiging: „Hij

(de Heere) zal onze kandelaar van zijne plaats weren. De Heere zal Neerlands kerk ontkerken, dat zij Zijne kerk niet meer zal zijn. Hij zal het licht der leer en van Zijn Waarheid van ons komen wegnemen, ons beroven van onze ordinantiën. Hij zal ons brengen onder een paapse macht die ons niet zal toelaten onze Godsdienst hier meer vrij uit te oefenen. Hij zal ons brengen onder zware vervolgingen der afgodendienaars, die er velen om de religie zullen doden, in gevangenis werpen, het land doen ontvluchten, en hunne dagen in ballingschap doen eindigen. Duizenden van belijders, die de hitte der vervolging niet zullen kunnen uitstaan zullen afvallen tot het pausdom, met hunne kinderen. Dan zal Neerlands kerk geen kerk, geen kandelaar van Christus meer zijn, maar een anti-christische kerk. Men zal dan deze onze kerk veranderd zien in afgodische tempelen daar de Mis-god in zal gediend worden, en daar het zuivere Woord Gods dan niet meer in zal gehoord worden. En dit zal het einde zijn van onze godsdienst, vrijheid, geruste bezittingen en mogelijk ook van ons leven."

Ja, Van der Groe profeteerde van een grote verzoeking welke over Nederland zal komen. Het zal een wonderlijke en zeer zware verzoeking zijn, want de Heere had tot hem gesproken: „Ik zal voorts wonderlijk met dit volk handelen."

Wanneer Theodorus van der Groe op een bededag op de predikstoel verscheen dan kwam hij daar niet met ongewassen handen. Neen, eerst hield hij een boetedag tussen de Heere en zijn ziel. Eerst mocht hij in het Heiligdom verkeren om daar des Heeren last tot een zondig en ellendig volk te vernemen. Zo ook op de 19e maart van het jaar 1755. Uit een benauwd en geperst gemoed, moet Van der Groe de volgende woorden tot de talrijke hoorders spreken: „Ach, mijne vrienden, hier moeten wij nu al aanstonds onze mond voor ulieden openen, in een zeer nare en droevige klachte, dat wij geen andere last des Heeren aan ulieden te verkondigen hebben dan dit bittere woord van onze tekst: hoe de Heere ons ook geboden heeft, om u allen in Zijn Naam aan te zeggen en te verkondigen, dat Hij ons eerlang ook een scheidbrief zal geven. Wij hebben helaas een bijzondere bepaling bij dit verhandelde woord van onze tekst gekregen, als wij ernstig uitziende stonden, met ons ge-

moed, om te mogen weten hoedanig een boodschap van de Heere wij ulieden op deze dag moesten brengen, en wat wij in Zijn heilige Naam voor uwe oren zouden spreken. O! toen werd alles voor ons gesloten, en dit woord kwam ons met licht en kracht te voren, en werd op ons herte gelegd, en daar op gehouden: Zoo zult gij tot hen zeggen, wat Last? dat Ik ulieden verlaten zal, spreekt de Heere.

Het zal een verschrikkelijke tijd zijn voor land en volk als de Heere geweken zal zijn. Dan zal er niemand meer bekeerd kunnen worden, want de Geest der bekering zal dan van ons geweken en de deur der genade zal dan vast gesloten zijn. De godzaligen zullen dan kwijnen als teringzieke mensen aan een dodelijk verval; zij zullen als ballingen van de Heere omzwerven en verteerd worden in nare duisternis en geesteloosheid, zonder hoop van herstel."

Ook de bekommerde kerk krijgt een boodschap van Van der Groe. Deze krijgt een bijzondere boodschap: „De bekommerden en overtuigden zullen van angst en moedeloosheid vergaan, en daar zal geen redden voor haar wezen. Tot dat zij eindelijk in nare wanhoop zullen verstikken, gelijk als kinderen in de geboorte, als er geen kracht is om te baren."

Ziet, zulke beloften kreeg Van der Groe voor de „bekommerde kerk".

Deze kerk, waarover Van der Groe hier spreekt is buiten Christus, zonder waarachtige levendmaking en wedergeboorte, zonder geloof en derhalve ook zonder hoop. Deze bekommerden zullen stikken van angst in de dag van Neêrlands ondergang. Zij zullen wegsterven met hun vele bekommelingen eeuwig buiten Christus. Eeuwig verdoemd, omdat zij niet hebben geloofd in de Zoon van God.

De tijden snellen voort.

Het oordeel Gods is doorgegaan.

Er is een rouwfloers over Neêrlands kerk gevallen. Erger dan de Egyptische duisternis. Theodorus van der Groe is een oud man geworden. Hij leeft onder het oordeel, hij leeft in het oordeel, hij doorleeft het oordeel. Hij heeft zich teruggetrokken uit het gewoel der wereld om te bewenen in zijn binnenkamer de nameloze Godsverlating. Hij heeft gezien dat de Heerlijkheid

des Heeren Zich ophief en bleef rusten op de dorpel van de tempel. Hij heeft gezien hoe de Geest over de drempel ging en steeds verder ging vertrekken van Neêrlands kerk.

Hij heeft gezien hoe de Geest ging wijken uit de huisgezinnen, uit de harten der mensen, ja ook uit de harten der ware kinderen Gods, wat aangaat de bijzondere tegenwoordigheid.

Hoeveel biddagen zullen er nog volgen voor de vermoeide Theodorus van der Groe. Veel kunnen het er niet meer zijn. Theodorus van der Groe heeft het grootste gedeelte van zijn leven reeds achter zich.

Het einde over Nederland zal zeker komen.

Wat de tijd aangaat van dit vreselijk oordeel zegt Van der Groe het volgende: „En eindelijk heeft Hij aan sommige Zijner arme kinderen mede nog iets van de tijd van dit Zijn oordeel aangewezen: wanneer het haastig komen zoude. Dan namelijk, als er nu weinige of geene uitverkorenen meer in 't land gevonden zouden worden, en er geen krachtdadig werk van Zijnen Geest meer zijn zoude, om zondaars waarachtig te bekeren.”

We eindigen met de vlammende woorden, die Theodorus van der Groe, in de naam zijns Gods moest verkondigen voor de oren van het ganse land: „Ik moet dit boze, ondankbare, goddeloze en huichelachtige volk, dat den Heere zijnen God alzo verlaten en vertoornd heeft, alle weg van ware oprechte bekering en genezing, behoudenis en zaligheid, nu voor eeuwig ganselijk afsnijden, en hun alle hope daarvan benemen.”

Dat onze ziel dit heilig en rechtvaardig oordeel Gods niet mocht afbidden, maar heilig en ootmoedig aanbidden.

EEN ZUSTER IN CHRISTUS

Een levensverhaal over Theodorus van der Groe zou niet volledig zijn, zonder ook een ogenblik stil te staan bij de vrouw, met wie hij het grootste gedeelte van zijn leven in de pastorie heeft gewoond, namelijk zijn zuster Eva van der Groe.

Zij toch was het die haar broeder met haar licht en gaven trouw terzijde stond in zijn zeer zware en moeilijke bediening. Er bestond een zoete harmonie tussen Eva en Theodorus.

Zij hadden beiden één geloof en één hoop.

Eva was evenals Theodorus als een vuurbrand uit het vuur gerukt.

Haar bekering beschrijft ze zelf in haar levensverhaal, waarnaar wij onze lezers willen verwijzen.

Helder en klaar beschrijft ze hierin het ogenblik dat ze bevindelijk en met bewustheid van Adam werd afgesneden en Christus ingeplant.

Vanaf dat ogenblik sprak ze van haar levendmaking en wedergeboorte.

Toen begon ze in en uit Christus te leven.

Daarvoor leefde ze in zichzelf en door zich zelf.

Ze schrijft hierover het volgende: „Het is gewis en zeker dat een mens, zolang hij met Christus niet door het geloof is verenigd geworden, in en door zichzelf leeft en werkt tot dat ogenblik, waarop hij uit zichzelf in Christus overgaat.”

Een van tweeën dus bij Eva: In Christus of buiten Christus.

En al die werkzaamheden dan voor haar genadige levendmaking en rechtvaardigmaking? Eva waarschuwt op het allerernstigste tegen zulke leraren die de werkzaamheden van een overtuigde, uitverkoren ziel beginselen van een nieuw leven noemen en vruchten van de wedergeboorte.

Eva behandelde de zielen geheel anders.

Zij noemt al die werkzaamheden van een overtuigde ziel, zoals bidden, lezen, schreien, en wenen over de zonde en gemis van God, uitzien naar de Heere Jezus, opdragen aan Hem, en hongeren en dorsten naar de Heere geen beginselen van genade in de ziel, maar verdoemelijke zonden, omdat zulke zielen de

Heere Jezus door het geloof niet deelachtig zijn en al wat uit het geloof niet is, is zonde.

Ziet, op deze wijze behandelde Eva van der Groe zoekende en bekommerde zielen.

Al hun zoeken zou hun ten laatste eeuwig verdoemen.

Zo was ze ook zelf geleid geworden.

Ze schrijft dat de Heere het zo bestuurd dat haar een klein godvruchtig boekje onder het oog kwam, waarin zij naast heilzame ontdekkingen de volgende passage vond: hoe verkeerd en ellendig een zondaar te werk gaat, die nog buiten de zalige gemeenschap van een drieënig God is levende, in al zijn godsdienstigheden, maar bijzonder in zijn bidden, richtende zijn gebed tot een God, Die voor de arme natuurling een verterend vuur, ja, een eeuwige gloed is, waar niemand het bij zou kunnen uithouden, en dit gebed dan nog om Jezus' wil en in Zijn Naam, met de mond bij die vreselijke God, ter verhoring willende aandrigen, daar de Heere Jezus niet minder heilig en rechtvaardig is dan Zijn hemelse Vader, en dus mede uit dien hoofde een wreker, ja een zeer grimmig wreker en wederpartijder van die ellendige zondaar zijn kan. Ten andere, dat de onbekeerde mens zelf, van zijn zijde, zo lang hij niet door een waarachtig geloof met God door Christus verzoend ware, ook een bitter vijand van de drieënige God, en een versmader van de Heere Jezus en alle aangeboden heil en zaligheid was, zodat het een geheel onmogelijke zaak was, dat het bidden van zulke schepselen door God verhoord kon worden."

Mochten allen die zo roemen van een evangelische leiding en liefelijke bekering zulke woorden eens met rechte aandacht lezen!

Voor we afscheid van Eva nemen nog een enkele zaak uit haar andere bekende werkje: „Oorlog, Kerk en Staat."

Zowel haar levensverhaal als het laatstgenoemde geschrift heeft ze geschreven in het jaar 1749.

Het werkje Oorlog, Kerk en Staat, bevat een beschrijving van haar geloofswerkzaamheden die zij aangaande de „Zevenjarige Oorlog", ook wel genaamd de OOSTENRIJKSE SUCCESSIE-OORLOG (1740—1747) gehad heeft.

We lezen hierin hoe de Heere Zich somtijds van haar liet ver-

bidden, maar ook hoe Eva de Heere mocht rechtvaardigen in het oordeel der verwoesting dat Hij vastelijk over Nederland had besloten.

Eva gaat met enkele regels in dit werkje tevens in op een zeer bekend feit uit haar dagen, namelijk de „Nijkerkse Beweging", met de daarop gevolgde geestelijke opwekking en beroering. Eva kan niet meegaan met die leraren die dit werk als een heerlijk werk Gods roemen. Ze is er eerder bedroefd over, vanwege de wildheid en woestheid waarmee het doorgaans verliep.

Ze schrijft over deze opwekking de volgende woorden: „Wel is waar, dat er uit sommige steden of plaatsen hier te lande nog al een grote schare de Heere schijnt toegevoegd of toegebracht te worden, en waarvan men thans gedurig met veel ophef de zulken hoort spreken, hetzij leraar of gemeente die het werk der bekering of in de grond zelve niet verstaan, of anders hetzelfde in anderen niet recht bezien kunnen, en zich derhalve lichtelijk paaien met een deel hartstochtelijke en verstandige werkzaamheden, aan de zijde des mensen, omtrent God in Christus, zonder nauwkeurig en getrouw bij 's Geestes licht te onderzoeken, of dit werk wel uit God is, en door Zijn Geest in Christus ten einde gebracht."

„Ongelukkige mensen voorwaar! zowel diegenen, die anderen in hunne blindheid en onkunde bedriegen, als die dus jammerlijk bedrogen worden, en ook bedrogen willen worden."

Het is wel opmerkelijk dat later Jacob Groenewegen zich opwerpt als een voorstander en verdediger van de geestelijke opwekking.

We slaan een twintigtal jaren over.

In het dorpje Kralingen zien we op de 23e maart van het jaar 1770 een rouwstoet zich begeven naar het oude kerkje.

Er wordt een koningskind begraven.

Eva van der Groe wordt gebracht naar de plaats waar ze eens uit het stof met een verheerlijkt lichaam zal verrijzen. Van haar getuigt Theodorus van der Groe: Er mogen, in het verborgen, nog enige weinige arme godzalige voorbidders voor u zijn. (zo als mijn zalige zuster, die hier ook met vrede gestorven, en in haar graf verzameld is, er in het bijzonder een was, in

haar droevig leven). Doch in 't openbaar denk ik niet, dat er tegenwoordig een enige gevonden zal worden, die, met Josia voor 's lands en der Kerk behoudenis zijn klederen zal scheuren, en luid bitterlijk zal wenen!

Theodorus van der Groe mocht zijn zuster begraven. Een dubbele zuster. Eva was behalve zijn zuster naar het vlees tevens zijn zuster in Christus.

„Dezen zijn het die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams.”

Van der Groe over de opwekkingsbeweging in zijn tijd

We hebben beluisterd het oordeel van Eva over de Nijkerkse Beweging en haar gevolgen. Ook haar broeder Theodorus wensden we hierover in dit verhaal aan het woord te laten.

Hoewel hij naar de aard der liefde zou willen hopen dat er uit de opwekking nog enige ware kinderen Gods mochten geboren worden, toch bezag hij de ganse opwekkingsbeweging niet anders als een satanswerk.

Hij schrijft ervan: „En wat zullen wij zeggen van dien troon des satans, die nu is opgericht, door Gods verborgen oordeel, midden in onze kerk; van dien Entusiastische Gruwel-Geest, die nu zo schrikkelijk onder ons doorgebroken is, als nimmermeer te voren gehoord of gezien is? Is dat ook niet een heilloze verbreking van Gods Wet, wanneer men zelfs geen onderscheid meer wil maken, tussen openlijke werken van de duivel, tot verderf en verwoesting van Gods Woord, van alle godsdienst, goede christelijke orde, en van der menschen zielen, en tussen de heilige werken van des Heeren Geest, tot der menschen ware bekeering? Wat is dat wild en woest ravot, die stuiptrekking en vreselijke godsdienststoring en beroering, in zo vele plaatsen en gemeenten van ons land, voor 't meestendeel toch anders, dan een heilloos werk van de satan, en een schrikkelijk oordeel des Heeren, om onze lauwe en afvallige Gereformeerde kerk te straffen, en ze tot een spot en laster te stellen bij de andere gezindheden. En nochtans hoe vele leraars, en anderen, die de

naam van godzaligen willen voeren, hebben openlijk zich als patronen en voorstanders van dit wilde beroeringswerk gedragen, en met alle macht gearbeid om dat ter kerke in te voeren. En zij hebben degenen die de Heere ogen gegeven heeft om te zien, even als vijanden van de ware godzaligheid, behandeld en gehouden.”

Een vermoeid kind mag naar huis

We naderen het levenseinde van Neêrlands laatste Ziener en profeet.

Theodorus verlangt naar het ogenblik dat hij voor altijd naar huis mag.

In dit gedeelte van ons verhaal is Theodorus van der Groe een eenzame, oude man geworden. Eenzaam, vrijwel verlaten van alle mensen, voor wie hij als een wonderteken was. Echter hij mocht gemeenzaam verkeren met zijn God en dat was hem genoeg.

Er zijn ledige plaatsen gekomen in de pastorie van Kralingen. De moeder van Theodorus was reeds lang gestorven. Zij was begraven op 9 april 1760.

Eva, zijn geliefde zuster, was tien jaar later weggenomen. Is het wonder, dat vooral na het overlijden van Eva, Theodorus zich eenzaam, nog eenzamer als voorheen was gaan voelen.

Is het wonder als men ziet dat de wijzen sterven?

Toch zou Theodorus na het wegvallen van Eva nog 14 jaar in Mesech moeten verkeren. Toen kwam de Heere hem thuis halen. Toen mocht hij eindelijk zijn wens verkrijgen.

Begin juni van het jaar 1784 wordt Theodorus ziek.

Het zou een ziekbed worden waarvan hij niet weer zou opstaan. Het was echter geen smartelijk ziekbed.

Langzaam vloeiende het leven van de oude dienstknecht van Christus over in de eeuwigheid.

Theodorus van der Groe is niet meer.

Ook hij moest de weg gaan van alle vlees.

De gemeente had het einde van haar oude leraar zien aankomen. En toch, toch kon ze niet begrijpen dat ze eenmaal herderloos

zou achterblijven. Vier-en-veertig jaar had Theodorus van der Groe in de Kralingse gemeente dood en leven, Wet en Evangelie, schijn en zijn verkondigd.

En toch was het sterven van haar geliefde leraar een slag voor haar. En niet alleen voor haar, maar voor allen die zijn bediening hadden liefgehad.

Laten we de kerkeraad zelf het overlijdensbericht van hun geliefde leraar horen mededelen. In de Boekzaal lezen we de volgende mededeling:

„Op den 24 juny dezes jaars (1784) des voormiddags ten tien uren trof deze Gemeente de langgevreesde slag: onze getrouwe Herder en Leraar, de Wel Eerw. Godz. en zeer gel. Heer Theodorus van der Groe, zedert 't jaar 1730 tot 't einde zijns levens volijverig Bedienaar des Godlijken Woords, zo te Rhijnzaterwoude als alhier, na eene bedlegering van ruim veertien dagen, en toenemende verzwakking, in den ouderdom van bijna 79 jaaren, tot onze groote droeffenis, door eene zalige en Godverheerlijkende dood, van zijnen post afgeroepen en in de ruste zijnes Heeren overgebracht”.

Hoe eerbiedig, liefdevol en plechtig is deze droeve mededeling. Welk een tederheid omtrent de afgestorvene proeven we erin. Hoe hartelijk en gemeend is zij.

Zo eenvoudig als Theodorus geleefd had staan deze woorden hier neergeschreven.

Een paar regels maar.

Voor het oog onbetekenend en toch... zo ontzaglijk van inhoud. Want een kind en een knecht, een echt kind en een ware knecht wordt van zijn post afgelost, opgeroepen tot de eeuwige rust. Een gewezen ging op in Kralingen.

Een gewezen ging op in Rhijnzaterwoude, ja, in gans Nederland. En wij, die nu leven, mogen eveneens wel wenen. Een grote in Israël is gevallen. Een ontzaglijke bediening en toch in Christus een heerlijke bediening heeft een einde genomen. Zes dagen later, op 30 juni 1784, wordt het stoffelijk overschot van Theodorus van der Groe onder grote statie naast zijn godzalige zuster in het predikantsgraf bijgezet.

Op de 4e juli heeft de Weleerw. Heer Hoogstad V.D.M. van den Bergschenhoek, de eerste predikbeurte waarnemende, aan den Overledene in liefde gedacht, navolgende Jesaja 57 : 2; „Hij zal ingaan in de vrede: zij zullen rusten op hare slaapsteden, een iegelijk die in zijn oprechtheid gewandeld heeft.”

18 BOEKZAAL JULY 1784.

Lud. fr. zedert 't jaar 1730 tot 't einde zyns levens volijverig Bedienaar des Godlijken Woords zo te Rhijnzaterwoude als alhier; wierd, na eene bedlegering van ruim 14 dagen, en toenemende verzwakking, in den ouderdom van byna 79 jaaren, tot onze groote droeffenis, door eene zalige en Godverheerlijkende dood, van zynen post afgeroepen en in de ruste zynes Heeren overgebracht.

't Ontzielde Lighaam is op den 30 naastvolgende ter dezer Plaatsse staatelyk begraven.

Op den 4 July heeft de Wel Eerw. Heer Hoogstad, V. D. M. aan den Bergschenhoek, de eerste Predikbeurte waarnemende, aan den Overledene in liefde gedacht, navolgende Jes. LVII: 2. *Hij zal ingaan [in] de vrede: zy zullen rusten op hare slaapsteden, een iegelijk die [in] zyn oprechtheid gewandeld heeft.*

G R A F S C H R I F T.

*Geleerd, godvruchtig, mild en wys,
Een Ster in 't Godlyk Paradys,
Een schattrezoor, vol hemelgaven,
Ligt hier met VAN DER GROE begraven.*

JAN VAN DER HOF.

En dewyl de Vrouwe Weduwe afstand gedaan heeft van 't jaar van Gratie, zo hoopt de Gemeente haar treffend verlies eerlang vervuld te zien met een ander Dienstknecht J. C., die gelyk zy wenscht, de voetstappen van haaren overledenen waardigen Vader en Zielbezorger zal drukken..

Of 'er een Levensbeschryving van dien uitmuntenden Godsman te verwachten zy is onzeker, zekerder is 't dat de Overledene, de Eere die uit God is voortstaande, alle menschenlof verzaakte.

CA.

GRAFSCHRIFT

Geleerd, Godvruchtig, mild en wijs,
Een Ster in 't Godlijk Paradijs,
Een schattrezoor, vol hemelgaven,
Ligt hier met Van der Groe begraven.

In de Boekzaal verscheen helaas geen levensverhaal van Theodorus van der Groe, zoals in die tijd wel gebruikelijk was. Wel verscheen bij Joh. Bal, Boekverkoper in de Valkesteege te Rotterdam: „Nagedachtenis op het overlijden van den weleerwaarde Heer Th. van der Groe..... door A. H., lidmaat der Hervormde Kerk, in proza, de prijs is 4 stuivers.”

Het portret van Theodorus van der Groe

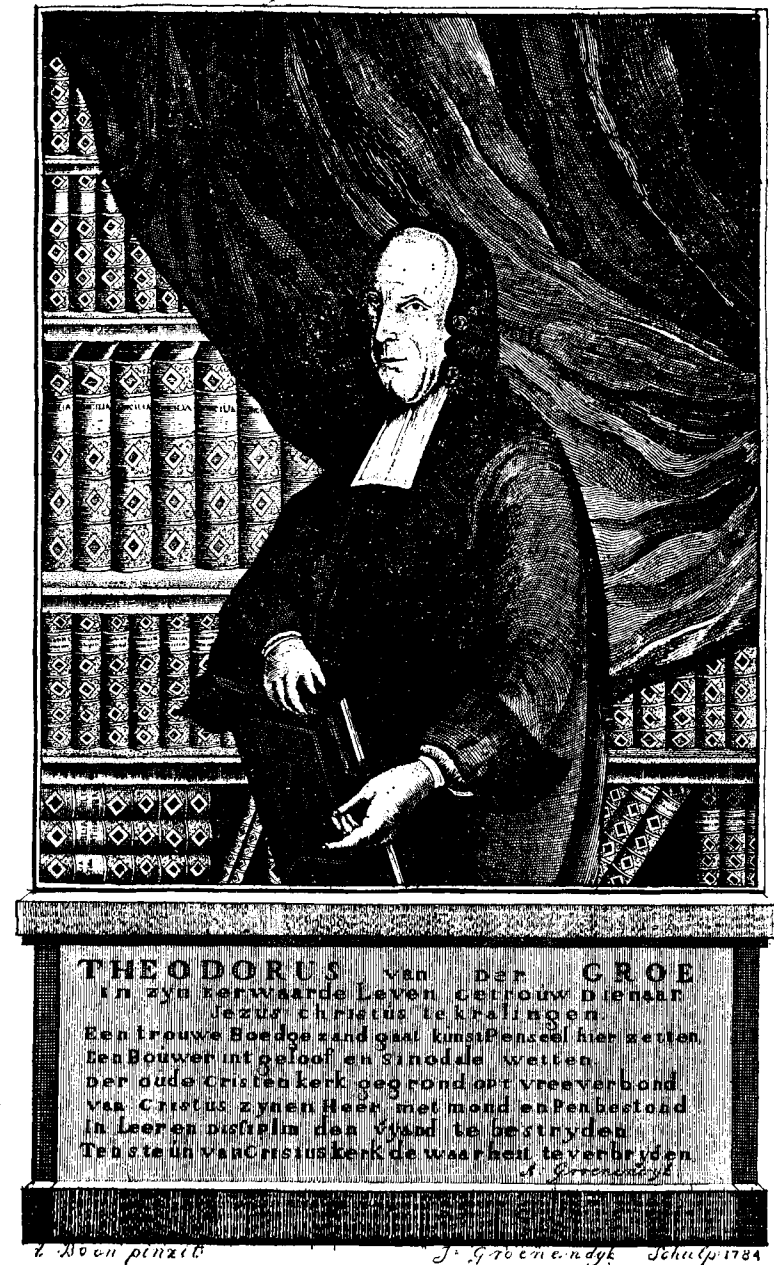
Er bestaan van Theodorus van der Groe 4 afbeeldingen:

1. Te halver lijve, links, met batterijpruik, bij eene boekenkast, met 6-regelig Hollands vers van A. Groenendijk, naar A. Boon door J. Groenendijk.
2. Hetzelfde portret, verkleind borstbeeld in ovaal met hetzelfde vers. Namaak van gravure.
3. Borstbeeld links, met batterijpruik en ander gelaat in ovaal, met 4-regelig vers:„De Godsdienst daar zij treurt...”. Naar A. Boon door J. van der Spruijt, 1785 met adres van N. Cornel.
4. Borstbeeld links in ambtsgewaad, met 6-regelig Holl. vers. Litho van H. J. Bakker.

Laatstgenoemde afbeelding komt voor in zijn Catechismus-verklaring (Uitg. Den Hertog).

In de uitgave van Hoge komt de afbeelding van Van der Spruijt voor, terwijl de eerste uitgave, die van Van der Vliet weer de afbeelding van H. J. Bakker heeft.

Alle afbeeldingen zijn gemaakt naar een origineel schilderij van A. Boon.

Volgens tijdgenoten is de afbeelding van J. van der Spruijt de meest gelijkende.

De afbeelding van H. J. Bakker is ook te vinden in de portret-tengalerij in de huidige hervormde kerk van Kralingen.

Ten onrechte wordt Theodorus van der Groe aangezien voor zijn neef Joan Hugo van der Groe, predikant te Ridderkerk.

Joan Hugo van der Groe

Joan Hugo van der Groe werd geboren in het jaar 1736.

Vermoedelijk was hij een zoon van Gerrit van der Groe, de broeder van Ludovicus. Ook hij werd bestemd om predikant te worden.

Op 23-jarige leeftijd wordt hij preparatoir geëxamineerd en tot de predikdienst toegelaten.

Naar aanleiding van zijn examen lezen we de volgende woorden: „Zijn E. heeft doorslaande preuven gegeven van zijne grondige ervarenheid en geoefende kennis; na een kort voorstel over 2 Cor. V : 10 werd zijn Eerw. onderzocht in het Hebreeuws over Jes. 12 en in het Grieks over het tekstkap. en vervolgens over de voornaamste stukken der H. Godgeleerdheid, in al het welke zijn E. door zijne zakelijke antwoorden op de voorgestelde vragen en door zijn bondige oplossingen van de gemaakte tegenwerpingen, met vrijmoedigheid en zedigheid de alg. goedkeuring en toejuiching der E. vergadering heeft verkregen, verdienende (gelijk bij dezen geschiedt) als een voorbeeld v. zonderlinge bekwaamheid en prijswaardige zedigheid aan allen en een iegelijk te worden aanprezen.”

Joan Hugo stierf in Ridderkerk in de leeftijd van 82 jaren.

Op zijn grafsteen staat het navolgende te lezen:

„Hier rust zalig onze veel geliefde en onder ons afgewerkte leeraar Joan Hugo van der Groe, verwachtende met allen, die door zijn dienst zijn toegedaan een zalige opstanding, overleden 18 april 1818, oud 82 jaren”.

Een kostbare nalatenschap

Theodorus van der Groe liet aan het nageslacht een vermaarde

en zeer kostbare bibliotheek na, waarbij wij hier enkele ogenblikken wenslen stil te staan.

Theodorus van der Groe was kinderloos gestorven en toen ook op 3 maart 1785 de weduwe, Johanna Cornelia, ten grave was gedaald, wenste de familie de kostbare boekenschat te doen veilen.

We lezen in de Rotterdamse Courant uit die tijd dienaangaande het volgende bericht:

„Haak en Comp. en H. Mostert, Boekverkopers te Leiden, zullen op den 5 April en volgende dagen, in het Heeren Logement aan den Burg, verkopen, de kostbare nagelaten Bibliotheek van wijlen den Weleerwaarden Heer Th. van der Groe, in zijn eerw. leven predikant te Kralingen, waarvan de Catalogus bij bovengemelden en alom te bekomen is.”

Nu, deze catalogus is de moeite van beschouwen waard.

Het is een gedrukt boekwerkje, bevattende ongeveer 5859 nummers.

Van der Groe moet dus ruw geschat minstens 15.000 banden in zijn bezit hebben gehad.

Het is te begrijpen dat deze enorme boekenschat niet in een dag geveild kon worden. Er is dan ook elf dagen over gedaan. De catalogus, welke voor de prijs van 3 stuivers te verkrijgen was, is ingedeeld naar het formaat der boeken.

De indeling naar groote is. Folio - Quarto - Octavo - Duodecimo.

De aantallen nummers naar grootte van het boek zijn:

Folio	844
Quarto	2202
Octova	2442
Duodecimo	371
totaal	5859 nummers

We treffen naast theologische werken o.a. aan: Juridische geschriften en medische boeken, boeken over letterkunde, vaderlandse geschiedenis, algemene geschiedenis en kerkrecht. We laten hier voor de liefhebbers de indeling naar soort van het boek volgen:

BIBLIOTHECA EXQUISITISSIMA SIVE CATALOGUS LIBRORUM

In omni fere scientiarum genere
PRAESTANTISSIMORUM ET NITIDISSIME COMPACTORUM
(Nullis aliorum intermixtis)

Quos collegit

Vir Plurimum Reverendus & Doctissimus

THEODORUS VAN DER GROE,

Dum in vivis erat

*Inter Reformatos, in pago, KWALINGEN dicto, verbi-
Divini Minister fidelissimus*

Horum auctio fiet in 't Heeren Logement den BURGH

P E R

HAAK ET SOCIOS ET H. MOSTERT.

LUGDUNI BATAVORUM,

HAAK ET SOCIOS
ET
HENRICUM MOSTERT.

Alwaar de Catalogus word uitgegeven voor drie Schuyvers.

Folio

Bijbels en Commentaren	101 nummers
Theologie	62 „
Griekse en Latijnse vaders	82 „
Kerkelijke geschiedenissen en Oudheden	96 „
Juridische geschriften	55 „
Medicijnen, filosofie, natuurlijke hist.	28 „
Griekse en Latijnse auteurs	67 „
Geschiedenis, geografie	120 „
Litteraire werken enz.	76 „
Oudheden enz.	73 „
Levensbeschrijvingen en brieven	36 „
Taalkunde en diversen	41 „

Uit de Quarto-formaten halen we o.a. de navolgende soorten:

Bijbels en commentaren	246 nummers
Theologie	527 „
Griekse en Latijnse vaders	63 „
Juridische geschriften	156 „
Griekse en Latijnse auteurs	119 „
Medicijnen	86 „

De Octavo-formaten bevatten o.a.

Bijbels en commentaren	95 nummers
Theologie	575 „
Griekse en Latijnse vaders	74 „
Juridische geschriften	129 „
Grammatica etc.	367 „
Griekse en Latijnse schrijvers	216 „
Medicijnen etc.	109 „

De Duodecimo-formaten bevatten 116 nummers theologie, kerkvaders 33, filosofische geschriften 19, griekse en latijnse schrijvers 23, historische en geografische werken 35 nummers.

- teus Beheeringe. Martelissatie van Koning Karel. en Beuc-
kelaer Comect of Goede Gods/ h. b.
- 593 J. Koelman van den Sabbath en 's Heeren dag. Concepti
van Reformatie door de Beheermeesteren der Classis van
Zuidbevelant. G Voetius van de Nuttigheit der Academien
en Scholen. S. Marelius van den bedoesden Staet der
Theologie/ par. b.
- 594 F. Ridderus Apollon/ Rot. 1666 4 deelen r. f.
- 595 ———— Schriftuurlijk Licht/ ibid. 1675. 5 deelen fr. b.
- 596 ———— Voorstellen der Kerke/ ibid. 1673
- 597 ———— Historische Kerck Spiegel/ ib. 1673. Disto-
rische Fransman/ en andere Cractaten/ ib. 1674. h. b.
- 598 Wennerlingen ou On. Kuipers bergaet van de zaken in
de gemeente te Nienlaerch/ Kunst. 1750. ms
- 599 W. Schortinghuis Verbediging tegen M. Hartman/ Gron.
1742
- 600 C. van Velzen Antwoord op de Kaumerlingen van A. Dits-
sen/ ibid. 1740.
- 601 A. Driessen Praegstich aen de Protestantsche Kerck/ ober
zessere. inge van goddelijke Openbaring/ ibid. 1741.
- 602 L. J. Schultens Waerschooning op de Catechismus Ver-
klaring van H. Comrie/ Lejd. 1755
- 603 J. Lagendaal tegen H. van Lig/ 's Arab. 1759
- 604 S. Amama Bybelsche Conferentie/ Kunst. 1662 h. b.
- 605 M. F. Wenselini Christelijke Godsgereetheit/ ibid. 1655.
herguldte h. b.
- 606 J. a Mark Merck der Christelijke Godsgereetheit/ ibid.
1705, frans. b.
- 607 W. A. Brakel Edeleijke Godsdienst/ Rot. 1733. 3 deelen
2 h. b.
- 608 ———— A Christus Konink ober zyne Kerke/ ibid.
1688
- 609 ———— Bedenkingen ober het Doopen door de Doode/
ibid. 1710
- 610 S. Oomius Praetijl der Godzaligheid/ Rotst. 1672.
4 deelen.
- 611 ———— Wonderen der Albethoogsten uitgeboort door
Willem den 3^{en}/ Kunst. 1689
- 612 P. Wittewrongel Christelijke Nutschouding/ ibid. 1661.
2 deelen r. b.
- 613 B. Pictet Christelijke Zedekunst/ Leiden. 1700 r. b.
- 614 J. Verschoor Bedenkeijke Godsgereetheit/ Gron. 1737. h. b.
- 615 J. Arendis waare Christendom/ Rot. 1713. 2 deelen halve
h. b. met plaat.

Van der Groe bezat drie Statenbijbels, uitgave Ravesteijn, na-
melijk uitgave Leiden (1637), Amsterdam (1654) en Amster-
dam (1657).

De geschriften der reformatoren, die Van der Groe dagelijks
met een onuitdrukkelijk groot genoeg gewend was te lezen,
maakten geen gering gedeelte van zijn boekenschat uit.

Van de praktikale theologanten was Van der Groe eveneens
goed voorzien.

We vinden hiervan o.a. de volgende schrijvers in zijn boeken-
kast: Trigland, Perkins, de Mey, Ainsworth, Attersol, Hil-
dersham, Hall, Reynolds, Love, Couper, Visscherus, Clarke, v.
Staveren, Crucius, Gentman, Smith, v. Til, Wittewrongel en
Teellinck.

Van Teellinck bezat hij:

Huisboek	(1650)
Sleutel der Devotie	(1655)
Eubulus'	(1657)
Noodwendig Vertoog	(1650)
Balsem Gileads	(1629)
Zions Bazuine	(1621)
Wraakzwaard	(1624)
Zephanias Waarschouwinge	(1623)

Van Ridderus bezat hij: Schriftuurlijk licht, Apollos, Worste-
lende kerk, Historische Kerkspiegel, Christelijke Feestdag, Ze-
venderlei gezichte, De Mens Gods en Zevenvoudige oefenin-
gen etc.

Tot slot vermelden we als bijzonderheid nog dat onder zijn
boekenschat gevonden zijn de catalogi van de bibliotheken van
o.a.: Gerdes, de Wilhelm, Alberti, van den Honert, Kulenkamp,
Irhoven, Burman, Schultens en Van Alphen.

NASCHRIFT

De tijden snellen voort.

Wat eenmaal tot het heden behoorde moet weldra tot het verleden gerekend worden. Zo ook het leven van Theodorus van der Groe.

We hebben de diepbedroefde gemeente van Kralingen herderloos achtergelaten. Vier-en-veertig jaar had zij de meest getrouwe en ontdekkende prediking gehad.

Hoewel de gemeente weldra weer een nieuwe leraar ging beroepen, nimmer zou zij meer een bediening ontvangen zoals zij die ontvangen had in de persoon van Theodorus van der Groe. We gaan hier niet verder in op het nieuwe beroep dat de gemeente van Kralingen ging uitbrengen.

De oordeelsvoorzeggingen, uitgesproken door de Ziener Van der Groe, zijn gedeeltelijk vervuld, gedeeltelijk staan zij nog vervuld te worden.

Wanneer wij ons in Oud-Kralingen bevinden zullen we weinig meer terugvinden wat ons herinnert aan de man die hier eenmaal de bazuin aan de mond zette, en al die tijd het kostelijke van het snode heeft zoeken te separeren.

Van Theodorus van der Groe zou slechts de naam blijven voortleven en de vele geschriften die hij ons heeft nagelaten als overjarig koren voor de dagen des hongers welke wij nu grotelijks beleven.

De gedachtenis des rechtvaardigen zal evenwel tot zegening zijn. Waar eenmaal 't bloeiend Kralingen zich uitstreckte, waren 60 jaar na het overlijden van Van der Groe niet anders dan uitgestrekte poelen en waterplassen te bemerken. Het oude kerkje aan de Veenweg lag daar omringd door holle watermassa's.

Kralingen dankte eenmaal zijn grote bloei aan de veenderij. Deze wijze van bestaan werd echter tevens haar ondergang. Want wanneer de turf gewonnen was uit de Kralingse bodem, dan bleef de afgegraven grond als een gapende en uitgestrekte

kuil over, welke vol met water kwam en uitgroeide tot een onafzienbare watermassa, waar het bij ruw weer geducht kon spoken. Zo ging het met het gehele dorp. Met het gevolg dat het dorp Kralingen van lieverlede werd verplaatst. Een geheel nieuwe gemeente verrees. Het kerkje van Kralingen, dat op een heuvel was gebouwd bleef evenwel achter, geheel geïsoleerd temidden van die zwarte watermassa's.

Er moest derhalve een nieuw kerkje gebouwd worden.

In 1839 kocht de kerkvoogdij de buitenplaats van de Heer Schuuren aan en in 1840 een perceel land op de hoek Oudedijk-Hoflaan, op welke grond weldra de z.g. Hoflaankerk verrees. Werd de eerste kerkdienst der Gereformeerden waarschijnlijk op 12 maart 1572 gehouden, de laatste predikatie in het oude kerkje werd op de eerste Kerstdag van het jaar 1842 gehouden door Ds. Van Senus. Het was een afscheidspredikatie.

Het oude en nu vervallen kerkje waar zoveel krachten waren geschied, werd verlaten om nimmer weer betrokken te worden. Het kerkje had een lengte van ongeveer vijfentwintig meter en een breedte van ruim tien meter. In 1844 werd het tot de grond toe gesloopt.

Wanneer men nu de plek betreedt waar eenmaal dat kerkje heeft gestaan, dan zien we daar in gedachten op de plaats waar nu slechts grafkelders resteren, de oude Ziener van Kralingen staan.

Onder de bestaande grafkelders moet de steen liggen welke het graf van deze boetgezant afdekt tot de jongste dag. We dwalen zo even rond en denken terug aan de dagen van ouds. Neen, weinig herinneringen, stoffelijke althans, zijn van die waarde Godsman gebleven.

Het hoeft ook niet.

Zijn naam leefde evenwel voort, bijzonder onder het gewone volk. Daar sprak men met eerbied en achting over die getrouwe dienstknecht van Christus.

Een voorbeeld moge dit verduidelijken.

Toen Ds. van Selms in 1888 van Leerdam naar Kralingen vertrok, voegde een oude vrouw uit eerstgenoemde plaats hem toe:

„Ventje, ventje, hoe durf jij het wagen op de kansel van den godzaligen Van der Groe te staan.”

We eindigen dit gedeelte door nog te vermelden dat de opvolger van Theodorus van der Groe in Kralingen een zekere Petrus Buijt was, welke van 1784—1788 de gemeente diende. Daarna vertrok hij naar Woerden alwaar hij door de Fransen is vermoord.

II. Theologisch gedeelte

In het hiernavolgende gedeelte wensen we een ogenblik stil te staan bij de theologie van Theodorus van der Groe.

Het theologisch gedeelte hebben we verdeeld in twee gedeelten. Het eerste gedeelte is beschrijvend, het tweede in de vorm van vraag en antwoord.

Aan het beschrijvend gedeelte ligt hoofdzakelijk de brief van Theodorus van der Groe aan Jacob Groenewegen ten grondslag (zie historisch gedeelte).

Daarnaast hebben we van een paar andere geschriften gebruik gemaakt zoals de „Brieven” en de „Toetssteen”.

Wat betreft het tweede gedeelte, in de vorm van vraag en antwoord, het volgende:

We dachten dat er wellicht nog enkele ouders zouden zijn die hun kinderen, op weg en reis naar de eeuwigheid, naar het gebod in de zuivere gronden der waarheid begeren te onderwijzen, mede uit de geschriften van Van der Groe.

Voor deze ouders hebben we de vorm van vraag en antwoord gekozen, omdat op deze wijze de rechte gronden gemakkelijker voorgesteld kunnen worden.

Tevens hebben we de vindplaatsen van de antwoorden vermeld, zodat een ieder nader onderzoek kan doen uit de geschriften van Van der Groe.

Vervolgens willen we de lezer op het volgende wijzen:

Op verschillende plaatsen in zijn werken handelt Van der Groe over de vereniging der gelovigen met Christus.

Wat hij met deze vereniging bedoelt is kort en kernachtig door een zeker theoloog uitgedrukt wanneer hij schrijft: „Centraal staat de bewuste vereniging met Christus.”

Dit is de kern of het hart van de theologie van Theodorus van der Groe. Dit is de sleutel tot het rechte begrip van zijn theologie. Hier vloeit bij hem alles uit voort. Buiten deze vereniging kent hij geen zaligmakend werk.

Dit dienen we wel bij het lezen van de volgende bladzijden in het oog te houden, terwijl het daarenboven duidelijk genoeg in het tweede gedeelte naar voren komt.

1e gedeelte

Een groot theoloog

Theodorus van der Groe was een theoloog van formaat.

Hij bezat een grote mate van geleerdheid, hoewel hij zich in zijn geschriften zeer eenvoudig uitdrukt.

Veel achting voor de Erskine's

De theologie van Van der Groe was die der Erskine's in Schotland. We zouden Van der Groe de „Hollandse Erskine” kunnen noemen. Hij droeg deze Schotse leraren een bijzondere achting toe. Er bestond een zoete band tussen Erskine en Van der Groe. In één van de werken van R. Erskine lezen we o.a. de navolgende passage: „God buiten Christus is geen God, Die een welbehagen in mensen heeft, maar een wrekend God. Gehoorzaamheid aan God buiten Christus is daarom slechts opstand tegen God. Geloof in God buiten Christus is slechts ongelovigheid. Liefde tot God buiten Christus is slechts vijandschap, gelijk de goedertierenheid Gods buiten Christus slechts grimigheid is.”

Wanneer we o.a. de brieven van Van der Groe lezen, begrijpen we waarom deze zoveel liefde voor de Erskine's gevoelde.

Het is o.a. ook daarom dat hij voor verschillende in het Hollands vertaalde prekenbundels van deze Schotse leraren voorredes heeft willen schrijven (in totaal vijf).

In één van deze (lange) voorredes schrijft Van der Groe:

„Ofschoon de uitmuntende Godgeleerde schriften van de Eerw. Schotsche leraar Ralph Erskine, dewelke van tijd tot tijd in onze tale zijn uitgegeven, al bereids bij het gemeen te zeer bekend en goedgekeurd zijn, dan dat dit tegenwoordige werkje van zijn Eerw. onze geringe aanprijzing enigszins van node zoude hebben; zo bleven de drukkers en uitgevers van hetzelfde nogtans

ernstig aanhouden, dat wij, naar het ordinaire gebruik dat er bij ons plaats heeft, iets tot een voorrede voor hetzelfde zouden voegen, hetwelk wij dan zagen niet wel gevoeglijk van de hand te kunnen wijzen..... uit hoofde van de bijzondere achting, welke wij de nutte en stichtelijke arbeid van deze Zijne getrouwe dienstknecht zijn toedragende”.

Wet en Evangelie

Van der Groe waarschuwt zeer ernstig tegen het scheiden van de Wet en het Evangelie.

„De Wet is zonder samenvoeging met het Evangelie, maar een dodende en verdoemende letter. En het Evangelie zonder de Wet is maar een loze pleister”.

Van der Groe waarschuwt voor een z.g. Evangelische leiding: „Wat is dat roepen van velen in deze tijd, dat men de zielen der zondaren liever moet zoeken te lokken door de liefelijke fluit van het genaderijke Evangelie, als haar te verschrikken en ter neder te slaan met de donderende prediking van de vloekrijke Wet, in de grond toch anders, als dat men in het werk der bekering..... nu begint af te scheiden van de Wet, en een wetteloos Evangelie heimelijk tracht in te voeren, tegen de leer van Christus en van de Profeten en Apostelen?”

Echter ook tegen een vermenging van Wet en Evangelie waarschuwt Van der Groe zeer ernstig. Dit is het werk der „halve Pelagianen”. Zij laten de arme mens in zijn ellende zitten „tussen een krachteloze Wet en een krachteloos Evangelie, zijnde noch recht verslagen over zijne zonden, noch recht getroost door Christus' genade. Voorwaar, hoe had de satan ooit een groter list kunnen uitvinden, beide tot verderf van de religie en tot ondergang van der mensen arme ziel, dan met Mozes en Christus, om dus te spreken, alzo onder een te smelten, dat de een zijn vloek en de ander zijn genade geheel verliest?”

De zonde van het ongelooft

„Ziet, juist dit is des mensen grootste zonde en schuld voor den Heere. Al zijn andere zonden tezamen kunnen immers zo zwaar

en verdoemelijk niet zijn als deze zonde des ongeloofs alleen, daar die veroorzaakt dat er geen vergeving of verlossing kan vallen van enige zonde”.

Een mens gaat dus verloren om zijn verwerpen van het Evangelie.

Een algemene aanbieding van het Evangelie

Over de aanbieding van het Evangelie schrijvend zegt Van der Groe:

„Begrijpen wij Gereformeerden deze zaak wel anders, als dat het aanbod van Christus en de zaligheid in het Evangelium algemeen geschiedt aan alle mensen, die onder het Evangelium leven? Houden wij dit niet staande, aan de ene kant om alle verlegen zondaren de weg tot Christus wijd te openen? aan de andere kant om alle ongelovigen in de schuld te stellen, dat zij de Heere Jezus Christus, Die haar in het Evangelie aangeboden wordt, versmaden en verwerpen, en dat alzo haar verdoemenis in die weg rechtvaardig zal zijn?”

Het geloof der uitverkorenen Gods

Theodorus van der Groe wenste geen ander geloof te kennen of te belijden dan hetwelk kort en zakelijk is neergelegd in Zondag 7 van de Heidelbergsche Catechismus.

Met dit verzekerde geloof der oude kerk wenste hij te leven en te sterven.

Alle andere soorten van geloof verwierp hij met afschuw.

Een gelovige zonder enige verzekerdheid was bij hem een „gedrochtelijke hersenschim”.

De Catechismus beschrijft ons eenvoudig het wezen des geloofs en niet deszelfs welwezen, hetwelk een mens kan missen en toch zalig worden.

„Weet geliefden, dat men het ware zaligmakend geloof, in de oude Gereformeerde kerk, op grond van Gods heilig Woord, altijd in dier voege beschreven heeft, als de onderwijzer dit doet. Alzo mogen wij dan immers geen ander oprecht geloof, of een andere aard of natuur van geloof, in onze Gereformeerde kerk

leren, dan ons hier in deze 7e Zondag en doorgaans in de ganse Catechismus zeer klaar en uitdrukkelijk wordt voorgehouden. Dit, en dit alleen is het oude, ware en vastgestelde Gereformeerde geloof. Daar mag geen leraar noch lidmaat, een haar breed van afwijken. Dit is ons vastgestelde formulier der geloofsleer.

Al ons spreken, leren en schrijven van de ware aard en natuur des geloofs, moet daarmede ganselijk overeenstemmen, zonder een tittel of jota wezenlijke verandering ooit in de natuur des geloofs te mogen maken”.

Zonder dit geloof behoren we niet tot des Heeren erfdeel. Zonder dit geloof mogen we derhalve niet aanzitten aan de Tafel des Heeren. Zonder het getuigenis des Geestes van de vergeving onzer zonden in onze harten te gevoelen, eten en drinken we onszelven een oordeel.

Dit geloof doet „het gemoed van een waar gelovige onder vinden wat het is God, door Christus te hebben tot Zijn verzoende God en Vader.”

Dit geloof werkt „vrede met God, door het bloed van de Heere Jezus Christus.”

Indien dit geloof ontbreekt, zal men ook tevergeefs naar goede werken zoeken. Zonder dit geloof kunnen onze personen Gode niet behagen en derhalve ook onze werken niet, dewijl wij dan nog „onverzoend en ongeheiligd zijn.”

De zwakste gelovige heeft dit ware geloof en derhalve enige bewustheid van de vergeving der zonden, anders zouden de zwakgelovigen van de heiligmaking zijn uitgesloten, dewijl de dankbaarheid voor de ontvangen genade en verlossing de grond is der heiligmaking.

Hierboven hebben we in het kort de geloofsleer van Theodorus van der Groe trachten weer te geven.

Derhalve, indien dit het enige zaligmakende geloof is, dan moet Van der Groe wel heilig toornen tegen alle andere soorten van geloof. Zo ook tegen het z.g. „doorgedrongen geloof, waarvan men het beginsel is gaan stellen in een deel gemene zaken van overtuiging, bekommernis, ongelovig zuchten, begeren, hongeren en dorsten e.d.”

Een onverzekerd geloof vindt veel ingang

De leraren van het onverzekerde geloof „vinden gewoonlijk overal veel ingang onder het volk; en zij maken menig Christen in de wereld van dat soort als de dwaze maagden, die wel brandende lampen dragen in hare hand, maar geen geestelijke olie van ware genade in de vaten van hare harten.”

„Daar Christus niet door het geloof is in het hart, om dat te reinigen door Zijn bloed en Geest, daar mag de gehele Bijbel in het harte zijn en nog duizend andere goede dingen, en daar de satan bij, en naderhand de eeuwige verdoemenis.”

Oordeel over de oude theologanten

Hoewel Van der Groe moet belijden dat hij in zijn eerste tijd zich zeer aan de geschriften der Reformatoren had gestoten, na zijn krachtadige bekering las hij hun geschriften dagelijks en dat met een onuitdrukkelijk groot genoegen.

Hij schrijft dan ook uit de grond van zijn hart: „Ik ben in mijn gemoed overtuigd, dat onze oude rechtzinnige theologanten, die God gebruikt heeft om de leer en de kerk van het pausdom te reformeren, een zeer grondige en ware kennis van het zaligmakend geloof gehad hebben.”

Had van der Groe zich voor zijn bekering zeer gestoten aan de Institutie van Calvijn, daarna spreekt hij van dat „weergaloos boek”.

De oude Reformatoren wogen bij Van der Groe „nog al enige ponden zwaarder” dan de latere godgeleerden.

De reformatoren verlicht door de Geest

„Dit moeten wij van haar geloven, en voor zeker vaststellen, dat God haar also zeer door de Geest der waarheid verlicht heeft, dat zij in de grondleer des geloofs niet gedwaald hebben. Zij hebben allen eenparig door diezelfde Geest der waarheid altijd en onverzettelijk geleerd, dat de verzekerdheid der zaligheid of het vast vertrouwen van de vergeving der zonden in en door Christus een wezenlijke daad of eigenschap van het geloof is, zonder welke het geloof niet zaligmakend is.

De vaste stokregel der oude Gereformeerden was: „die waarlijk gelooft, die is gerechtvaardigd en verzekerd in zijn gemoed.”

Een dodelijke tussenweg

„Het Paapse geloof is: dat een Christen van zijn zaligheid niet kan of mag verzekerd zijn, maar daar altijd aan moet twijfelen, tenzij dan dat hij hebbe een extra-ordinaire (buitengewone) Goddelijke openbaring boven de gemene weg van het Woord. Het geloof der oude Gereformeerden daarentegen is, dat een Christen uit de eigen aard en natuur des geloofs in de grond zijns harten van zijn zaligheid moet verzekerd zijn door de genade des Heiligen Geestes, of dat hij anders geen gelovige is. Hier zijn nu twee uitersten en twee direct tegengestelde zaken.

Daarop komen nu vele latere godgeleerden en stellen zich tussen deze twee uitersten en houden de middenweg.

Zij stellen tegen de oude gereformeerden dat het geenszins waarachtig is, dat de verzekering ligt in de eigen aard en natuur des geloofs, maar dat ze behoort tot het welwezen en tot de volmaaktheid des geloofs.

Aan de andere kant stellen zij tegen de papisten dat het immer waarachtig is, dat een Christen zonder een extra-ordinaire openbaring boven het Woord van zijn zaligheid kan verzekerd zijn; en dat hij er altijd naar staan moet, en dat ook sommigen of vele Christenen die verzekerdheid door Gods genade waarlijk bekomen”.

„Nu, wat doen die latere godgeleerden hier toch anders dan in de grond even hetzelfde, dat ook al lang voor hun even zo geschied is van sommigen in de oude Gereformeerde kerk, die daar op uit waren, om een middenweg tussen de Protestanten en papisten te vinden, en die twee zo te samen te brengen tot één gevoelen en geloof?”

De oude theologen hielden deze mensen voor „allergevaarlijkste dwaalgeesen”. Calvijn noemde hen gewoonlijk „halve Papisten” en Olevianus noemde ze „gehuurde blaffers van de Anti-Christ”.

Geloofsbeschrijving van Zanchius

Van der Groe noemt deze leraar één van de beste en geleerdste onder alle de oude theologanten.

Zanchius schrijft o.a. het volgende over het zaligmakende geloof in de gelovigen: „Hij is in der waarheid geen gelovige, indien hij niet met een vaste overreding zich verzekerd houdt, dat God hem een toegenegen en goedgunstig Vader is..... hij is geen gelovige, dan die steunende op de zekerheid zijner zaligheid met vertrouwen roemt over duivel en dood, gelijk de Apostel leert, zeggende Rom. 8: „Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven..... ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods.”

Oordeel over Willem Teellinck

„Was hij niet voor een grote honderd jaren in onze kerk een pilaar van de orthodoxe waarheid en van de zuivere godzaligheid? Was hij niet de grootste ijveraar voor God en Zijn zaak zijn gehele leven door, zoals er mogelijk om de honderd jaren maar één geboren wordt.

Wie was zo een held Gods om 's Heeren oorlogen tegen de vijanden van waarheid en godzaligheid te voeren, als Willem Teellinck?”

Het zuivere onderwijs in de kanttekeningen

Handelende over de tekst Efeze 1 : 13, verwijst Van der Groe naar de zuivere verklaring van de kanttekeningen: „Die zullen in 't kort heel klaar zeggen wat die plaats betekent. En het is nodig dat gij ze met aandacht leest, want daar worden tegenwoordig van sommigen zulke wonderlijke glossen (uitleggingen) over die plaats gemaakt en zulke misselijke dingen uitgesponnen, dat het tijd wordt om de rechte uitleg van dezelve al weder bij de oude Gereformeerden te gaan zoeken.”

De heerlijke aanstaande bekering der Joden

We zouden onvolledig zijn als we tevens niet een ogenblik stilstonden bij de woorden die Van der Groe over de aanstaande bekering der Joden sprak.

Evenals alle theologen van de oude dag, geloofde hij vastelijk dat de Heere het Joodse volk tot bekering zou brengen, waarvan er velen zaligmakend tot God in Christus.

Met Vader Brakel verlangde hij naar die dag en hij heeft door het geloof die dag van verre aanschouwd.

Naar aanleiding van dit heerlijke wonder der genade schrijft hij het volgende:

„Zo ras als de volheid der heidenen zal ingegaan zijn, zal de Heere, als Israëls onveranderlijke Verbondsgod Zich in grote ontferming opmaken, om dit Zijn oude volk uit alle landen van de aardbodem, daar henen Hij haar verdreven heeft, wederom te vergaderen tot Zijn Verbond..... En dan zullen de arme joden, die zo lang zonder God en Zijn Verbond in de hoogste smaadheid en ellende geleefd hebben..... tot de Heere haren God met grote droefheid over hare zonden, en met grote blijdschap over Zijn onveranderlijke genade, wederkeren, en omhelzen nu, met een hartelijk geloof en ootmoedigheid, datzelfde Verbond des Evangeliums, dat van haar zo langen tijd versmaad en verworpen is geweest”.

Op een andere plaats schrijft hij: „Hij zal dat blinde, dode en verstokte Joodse volk, door Zijn Geest en Woord overtuigen van hun snode zonden en goddeloosheden, hoe zij Hem, de Heere der heerlijkheid, in hunne ongelovigheid, hebben verworpen en gekruist. Dan zal Hij hen over deze hunne goddeloosheden ten diepste vernederen. Dan zal Hij in de harten der kinderen Israëls ook werken een levendig en waarachtig geloof, waardoor zij Hem, voor hun Messias en Verlosser, nu zullen aannemen, en zich wederom zullen begeven onder de band van Zijn Verbond. En ziet, dan zal Hij met Zijn dierbaar bloed Jakobs bloedschulden en al hun zonden en goddeloosheden ook geheel afwassen en die van hen afwenden, door een genadige verzoening en rechtvaardigmaking..... Hij zal hun staat, hun godsdienst en alles, dan wederom wonderbaarlijk oprichten en herstellen, en dan met Zijn heiligdom weder in het midden van hen wonen”.

De verwoesting van de Anti-Christ

Van der Groe leert dat er aan het einde der wereld nog grote zaken moeten voorafgaan. Behalve de heerlijke bekering van Israël, moet ook de Anti-Christ, de Paus van Rome met zijn ganse rijk der duisternis, verbroken en verwoest worden, tot heerlijkheid en glorie van Gods rechtvaardigheid. Hiernaar zijn de zielen onder het altaar zuchtende: „Hoe lang o Heilige wreekt Gij ons bloed niet”.

Hiernaar moet ook de Kerk op aarde zuchten, opdat er gemeenschap zij der heiligen.

Wanneer dan na de verwoesting van de Anti-Christ de Joden tot God zullen bekeerd zijn dan zal hierop een heerlijke bloeitijd der kerk op aarde volgen, welke zeer lang zal duren, het z.g. duizendjarig Rijk, waarover verscheidene ouden hebben geschreven en waarin de meeste oudvaders, bijzonder in Schotland hebben geloofd.

Hoewel deze zaken zo zijn, en Van der Groe in zijn tijd kon zeggen dat de Oordeelsdag nog in geen duizend jaar zou zijn, toch kan een mens hierop niet rusten. Voor hem toch kan de Oordeelsdag ieder ogenblik aanbreken, daar het leven een damp is en de dood ieder uur, ja iedere seconde wenkt.

Daarom, o mens, bereid Uw huis want gij zult sterven en niet leven!

Het onderzoek van de formulieren en Synodale handelingen is zeer noodzakelijk

„Het ware in alle manier zeer te wensen, dat er van de Formulieren der leer, en van de Synodale oordelen, meer gebruik hedendaags gemaakt mocht worden, beide van leraren en lidmaten onzer kerk. En dat deze hoogwichtige geschriften (welke nevens, doch onder Gods heilig Woord, de voorrang voor alle anderen behoorden te hebben), bij sommigen zo niet achter de bank geworpen wierden, die dezelve nauwelijks zo veel waardig achten, van ze eens aandachtig in te zien. En nogtans behoorden dezelve in alle Christelijke huisgezinnen, zonder nalaten, gedurig gelezen en de jeugd vroegtijds aanbevolen en ernstig ingeprent te worden.”

(Van der Groe doelt hier op de formulieren onzer kerk en de acta van de Synode van Dordrecht, waarin voorkomen de oordelen van de binnen- en buitenlandse theologen over de fundamentele stukken der Gereformeerde leer).

Bakens in zee

Van der Groe wees getrouwelijk de vele klippen aan die een mens op weg naar de eeuwigheid kan ontmoeten. Naar het licht dat hij van de Heere ontvangen had trachtte hij het kostelijke van het snode en het snode van het kostelijke te scheiden. Er kunnen vele genadens in een mens zijn en toch geen kruimel ware zaligmakende genade.

Men kan zeer ver komen op weg naar de hemel, ja, tot aan de hemelpoort en toch ten laatste verloren gaan.

Laten we luisteren naar het separerende onderwijs van Van der Groe wanneer hij schrijft van de subtiële huichelaars:

„Wanneer hun geweten eens wakker wordt dan worden zij ras zeer beangst en verlegen. Dan is er aan tranen, zuchten, belijdenissen en aan goede voornemens geen gebrek. Daar is niets dat hij om zijn arme ziel te redden dan niet zal beproeven: bidden, lezen, de vromen op te zoeken en geen middelen of predikaties nu meer te verzuimen.

Zij weten te spreken van bekommering en verlegenheid. Zij begeven zich dan aanstonds tot de beloften des Evangeliums. Zij beschouwen dezelve, met enige klaarheid in hun verstand en dikwijls ook met vele hartstochtelijke beroeringen en aandoeningen van hun geest. Op sommige tijden komt hun, door een bedriegelijke list des satans en van hun eigen hart, ook wel eens deze of gene belofte, onder het horen of onder het lezen, onverwacht te voren, en dat met een bijzondere klaarheid en levendige beschouwing en inzien, zodat er als een kracht mede vergezeld gaat, welke zij op andere tijden zo niet ondervinden. Waarbij dan ook nog komt dat de belofte bijzonder gepast schijnt te zijn op hun staat en toestand of op hun tegenwoordig geval, niet anders, dan als of God Zelf nu zo uit de hemel tot hun zielen kwam te spreken door middel van het Woord of van de belofte.”

Sommige geveinsden „horen gaarne de getrouwe leraars en het vroomste slag van predikanten. Deze volgen zij en hangen hen aan. Zij zullen om hun predikaties te horen het niet ontzien ook uren verre te reizen en te trekken. Het schijnt als of zij zeer ijverig en godzalig waren, zo wel weten zij voor een tijd de rol der geveinsden te spelen. Zij stellen zich aan in de wereld als recht devote lieden. Zij weten zich overal in te dringen in het gezelschap der godzaligen en van die lieden die het nauwgezetst van leven zijn, al waar zij somtijds ook al een schoon gesprek kunnen voeren”.

Anderen worden „onder getrouwe ontdekkende predikaties wel eens zeer bewogen en aangedaan en zitten daar dan neder met de tranen in de ogen. En wie weet wat er dan wel omgaat in der zodanigen harten. Wat zij dan tot hun huisgezinnen en tot anderen ook wel spreken en welke voornemens en schikkingen daar dan somtijds al gemaakt worden om de zonden en ijdelheden af te leggen, zich zelf en de hunnen te bekeren en een andere wandel nu te gaan voeren. Zulks kan ook al vrij verre lopen en een geruime tijd zo duren.

Hierbij komen ook sommige bewegingen des Geestes, welke zij bezitten boven anderen: gemene verlichtingen, overtuigingen, bekeringen en het smaken van enige hemelse gaven, met behulp van welke zij het somtijds in hun standplaatsen en gelegenheden wel zo verre weten te brengen dat zij ook zelfs uitmuntende en voorname lichten of sterren in de kerk kunnen worden en dat er allerwegen een bijzondere naam en roem van hen uitgaat onder groot en klein. Wanneer deze zich dan ook verklaren voor de partij van het vrome volk en zich voor bijzondere patronen en voorstanders van de godzaligheid opwerpen, tegen een bedorven en vijandige wereld (gelijk men niet zelden ziet), wat kunnen zij met hun voortreffelijke talenten dan niet wel eens een wonderlijke rol spelen, en bij stroom en voor de wind het zeil zeer hoog in top halen? Zij schijnen de lieden te zijn die de waarheid en godzaligheid bijkans alleen op hun schouders zouden dragen.”

Velen hebben misschien in de voorgaande regelen hun eigen beeld en hart ontdekt.

Nu, het soort van mensen dat hierboven beschreven is, is op

weg naar de hemel en zal nochtans ten laatste in de hel stor-
ten. Al dat goed zal hun geen nut doen ten dage der verbol-
genheid. Ja, deze mensen zullen de zwaarste slagen ontvangen,
omdat ze de krachten der toekomstige eeuw hebben gesmaakt.
Als dit het lot is van zulke heerlijke lichten en sieraden in
de kerke Gods, wat zal dan het lot zijn van hen, die nog
vreemd zijn aan bovengenoemde zaken en die nauwelijks een
tiende deel van die „bevindingen” der huichelaren kunnen ver-
tellen.

Vreselijk is het ook als deze waarschuwingen niet meer van
de predikstoel worden vernomen.

Het zal die blinde leidlieden der blinden zwaar, zeer zwaar
vallen in die grote Dag des Heeren, wanneer ze rekenschap
zullen moeten geven van de zielen hun toebetrouwd. Dan zal
het bloed, dat door hun schuld is verloren gegaan om wraak
roepen.

Waar deze waarschuwingen niet meer van de predikstoel wor-
den vernomen, daar wordt het doodsgevaarlijk en de zielen lo-
pen grotelijks het gevaar van te verrotten en te bederven onder
zulke leringen, die hen nooit eens onderzoeken.

DE THEOLOGIE VAN TH. v. d. GROE IN VRAAG EN ANTWOORD.

1. Is het onderscheid tussen de ware en valse genade van
veel gewicht?
- A. Gewisselijk ja, daar toch aan dat onderscheid de gehele
zaligheid des mensen hangt.
2. Wie loochenen dit onderscheid?
- A. De Pelagiaansgezinden.
3. Wat is ten allereerste noodzakelijk om de stemme van de
Zone Gods waarlijk gelovig te horen?
- A. Dat wij eerst geestelijk dood zijn.
4. Hoe verstaat gij zulks?
- A. Wij moeten dan door een zaligmakende overtuiging van
de Geest, eerst geheel sterven aan ons zelve.

5. Is dit dan zo noodzakelijk?
- A. Zeer zeker, want wat niet eerst bevindelijk komt in deze geestelijke dood van overtuiging, dat komt ook nimmermeer in het geestelijk leven des waren geloofs.
6. Als hoedanig moet gij de gemene overtuiging en de zaligmakende overtuiging aanmerken?
- A. De zaligmakende overtuiging is altoos de voorbereidende weg tot een oprecht geloof in Christus, terwijl de andere gewoonlijk een voorbereidende weg is tot een bedriegelijk waangelooft of tot een heilloze wanhoop.
7. Geeft echter een werk van overtuiging ons deel aan Christus?
- A. Een bloot werk van overtuiging, hoedanig het dan ook wezen moge, kan, op zichzelf, niemand enig part of deel aan Christus en aan de zaligheid geven.
8. Waartoe dient dan de waarachtige overtuiging van zonden?
- A. Alle waarachtige overtuiging van zonden is slechts een voorbereidend wettisch werk des Geestes om een mens uit zichzelf te leiden tot Christus.
9. Wanneer is een overtuiging recht zaligmakend of tot de zaligheid leidend?
- A. Geen overtuiging zal ooit heilzaam of zaligmakend zijn, dan die door de krachtdadige werking des Geestes in 's mensen hart dadelijk doorbreekt tot een oprecht-gelovige kennis en omhelzing van de Heere Jezus, zoals Hij ons wordt voorgedragen in de beloften des Heiligen Evangeliums.
10. Wanneer een ziel Christus bevindelijk niet kent, heeft zij dan wel ooit enig zaligmakend werk ontvangen?
- A. Zolang als iemand de Heere Jezus niet kent, met een geestelijke en gelovige kennis van bijzondere toeëigening voor zichzelf en van een hartelijk vertrouwen op Hem en Zijn genade, op grond van de beloften des H. Evangeliums, dan heeft hij ook nog geen ware zaligmakende overtuiging bekomen, welke ontdekking van zonde en vloek, verdoemenis, onmacht enz. hij schoon anders ook al in zich bevinden moge, en hoe grotelijks beangst en bekommerd

- hij daaronder ook wezen moge.
11. Van welke zonde komt de Heilige Geest de uitverkorenen in het bijzonder te overtuigen?
 - A. Van de zonde des ongeloofs (Joh. 16 vers 8 en 9).
 12. Wat is het dat Christus dan buiten het hart houdt?
 - A. Het ongeloof alleen.
 13. Wat is het eerste werk als God een zondaar bekeert?
 - A. Hem allereerst door de Geest des Geloofs met Christus te verenigen.
 14. Is deze vereniging dan noodzakelijk?
 - A. Waar die vereniging der ziel met Christus niet gevonden wordt, daar is ook geen ware bekering, wat een mens anders ook al hebben of voorwenden moge.
 15. Wat is de eerste stap als het ware tot deze geloofsvereniging?
 - A. De ware overtuiging van zonden.
 16. Wanneer krijgt een uitverkorene deel aan Christus en de zaligheid?
 - A. Niet eerder, voordat hij volkomen met Hem één geworden is door een oprecht geloof.
 17. Is hier dan geen tussenstaat?
 - A. Het is waar, velen zoeken tegenwoordig naar een staat tussenbeide, maar die was er nooit en die zal er ook nooit zijn.
 18. Wat besluit gij hieruit?
 - A. Dat gij en ik, op dit oogenblik, zekerlijk in of buiten Christus zijn.
 19. Wanneer wordt een ziel persoonlijk in Christus overgebracht?
 - A. Wanneer hij, van zijn strafschuld overtuigd zijnde, en door een krachtdadige en inwendige roeping voor Gods genadetroon gedagvaard zijnde, den Borg en Middelaar Christus en Zijne Gerechtigheid, door het Geloof aanneemt.
 20. Kan een mens buiten de gemeenschap van Christus wel iets van de genade en de zaligheid genieten?
 - A. Neen hij, want hij moet noodzakelijk door een oprecht geloof met Christus verenigd zijn, en met Hem in een vaste en onverderfelijke gemeenschap staan, indien hij iets

van Zijne genade en zaligheid genieten kan.

21. Wat wil het zeggen „in Christus” te zijn?
A. Dat is met Hem en met Zijne Goddelijke volheid van genade en verdiensten door een waar gelove, inwendig verenigd, en alzo door Zijn bloed waarlijk verlost en vrijgemaakt van de schuld der zonde in de rechtvaardigmaking.
22. Is men waarlijk van zonden overtuigd zolang men bevindelijk deze weg der verlossing niet kent?
A. Zolang men de weg der verlossing en zaligheid nog niet geestelijk en bevindelijk kent, zolang kent men zijne zonden en ellenden ook nog niet recht.
23. In welke staat verkeert de zondaar die niet dadelijk Christus en Zijne Gerechtigheid heeft aangenomen?
A. Voor dat zulks geschiedt blijft de uitverkoren zondaar, buiten Christus aangemerkt zijnde, nog wezenlijk onder Gods toorn, en geheel onrechtvaardig voor God.
24. Welke is de grond van de waarachtige bekering?
A. De grond van de waarachtige bekering des zondaars ligt geheel in het ongeveinsd geloof, of in de waarachtige vereniging der ziel met Christus door het geloof.
25. Is dát een genoegzame bekering als een mens ziet dat hij bekeerd moet zijn en als hij daarover in zijn boezem enige ongerustheid en verlegenheid met zich draagt?
A. Wij moeten er geenszins aan twifelen, of daar zijn er al bereids vele duizenden voor eeuwig in de hel, die in zodanige overtuigingen en ontwakingen van hare consciëntie al hare dagen geleefd hebben.
26. Wat moet er dan zijn?
A. De bekering zelf en een dadelijke vereniging der ziele met Christus.
27. Wat is eigenlijk de ware Evangelische bekering?
A. Deze is toch niet anders dan een geestelijk en gelovig uitgaan uit zichzelf en een komen tot Christus met zijn ganse hart, door de wederbarende kracht des Heiligen Geestes.
28. Kan het wel bestaan dat een begenadigd mens van dit grote geloofswerk geheel onkundig is?
A. Hier te menen dat dit grote geloofswerk alzo kan toe-

gaan, zonder dat een mens die Goddelijke omkering en verandering waarlijk weet, gevoelt en ondervindt, en zonder dat hij daarvan tot anderen bevindelijk kan spreken, zulks komt mij niet anders voor dan of men zeide, dat een mens uit de doden kan opgewekt en levend gemaakt worden, zonder het zelf te weten.

29. Waar neemt de waarachtige bekering haar aanvang?
A. Dezelve neemt haar beginsel met de ware inlijving in Christus.
30. Heeft de waarachtige bekering dan niet haar begin in de overtuiging van zonden?
A. Neen, maar het werk der wettische overtuiging is daartoe een noodzakelijke voorbereiding.
31. Noem eens een eigenschap van de ware droefheid, welke een ziel in de waarachtige bekering heeft?
A. Zij is gelovig en vertrouwend op God en Zijne genade in Christus.
32. Wat is het rechte middel tot een zielzaligende vernedering?
A. Het waar gelove des Heiligen Geestes.
33. Is er dan geen waarachtige vernedering zonder het Gelove?
A. Neen, want zonder gelove is het onmogelijk Gode te behagen.
34. Wat besluit gij hieruit nogmaals?
A. Dat er diensvolgens geen ware zaligmakende vernedering des zondaars kan zijn, buiten Christus en het gelove.
35. Welk onderscheid is er tussen de boete in de geveinsden en die der uitverkorenen?
A. Een wettisch geveinsde heeft een boete zonder geloof; een evangelisch geveinsde heeft een geloof zonder boete. Een uitverkorene daarentegen heeft een gelovige boete en een boetvaardig geloof.
36. Gaan boete en geloof dan tezamen?
A. Er bestaat een nauw verband tussen de boete, het geloof en de heiligmaking: hoe meerder boete, hoe meerder gelove en wederom: hoe meerder gelove, hoe meerder boete. En beide dienen zij tot bevordering van de heiligmaking.
37. Waarin bestaat de afsterving des ouden menschen nog meer

- dan in een droefheid over de zonden?
- A. In een haten van de zonde.
38. Waaruit vloeit de ware haat tegen de zonden?
- A. De liefde tot het licht, de heiligheid, godzaligheid, gerechtigheid en deugd is de fontein en bron van de haat tegen de zonden.
39. Wat is voor een ieder noodzakelijk in dit leven te kennen?
- A. Dat hij zijn eigen leven geestelijk door de Wet geheel verloren hebbende, door middel van een zuiver en oprecht gelove, gewerkt door den Heiligen Geest, door het Evangelium, binnen in zijn herte, weder van nieuws moet opgewekt en levendig gemaakt worden, met Christus en in Christus, uit Gods loutere genade.
40. Welk soort van mensen zal het zwaarste oordeel der verdoemenis ontvangen?
- A. Niemand zal zwaarder verdoemenis hebben dan die al zijn leven als een Christen omgewandeld heeft, zonder Christus,
41. Is dit niet onrechtvaardig?
- A. Die dit zeggen hebben nog nooit waarlijk gekend dat er zekerlijk een God is, heilig, rechtvaardig en almachtig, in Wiens ogen de beste Godsdienst zonder Geest, die van een zondaar komt buiten Christus, maar een verfoeilijke gruwel is.
42. Wat is het zaligmakend werk in de uitverkorenen?
- A. Zo ras de ziel nu gelovig overgaat in Christus, door de Geest, en zo ras als zij nu ook door Christus tot den barmhartigen en verzoenden Vader gaat, en van Hem in genade zeer liefelijk omhelsd en gerechtvaardigd wordt en zij nu ook tot Hem mag roepen, in de kracht van de Geest Zijns Zoons, de Geest der aanneming tot kinderen: Abba, Vader. Dan komt het nieuwe leven in de ziel. (Dit is het zaligmakend werk in de uitverkorenen).
43. Wat is derhalve de grondslag van de vernieuwing des zondaars?
- A. De verlossing, gelijk de Apostel leert, zeggende: Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel.
44. Volgt dan de vernieuwing altijd op de rechtvaardigmaking?

- A. Ja, want het kan toch niet wezen dat de rechtvaardigmaking of de verlossing door Christus van de schuld der zonde, alleen op zich zelven zoude bestaan, zonder de vernieuwing des Geestes of de Heiligmaking.
45. Waarmede gaat een heilig hongeren en dorsten naar Christus altijd vergezeld?
- A. Met een oprecht gelove der ziele in Hem op grond van Zijn onfeilbare Evangelische beloften.
46. Waarin bestaat de ware vreugde der ziel in God door Christus?
- A. In de eerste plaats in de opstanding des nieuwen mensen, in de bekering, als de ziel Christus leert kennen, Hem aanneemt, in Hem gelooft, door Hem tot God gaat, en zich in God, Zijne dienst en zalige gemeenschap door Christus, wezenlijk, hartelijk, geestelijk en gelovig verblijdt.
47. Wat neemt hiermede tegelijk hare aanvang?
- A. Daar neemt het eeuwige leven, dat uit Christus komt, zijnen aanvang, en zo worden de uitverkorenen dan in en door Christus opgewekt en levend gemaakt.
48. Wat is de oorsprong van alle ware vreugde in God?
- A. Alle ware vreugde in God heeft hare oorsprong en beginsel uit het geloof. Het is dan ook een vreugde in God door Christus.
49. Wat is dan alle andere vreugde die een mens kan hebben?
- A. Zij is gewisselijk vals en bedriegelijk.
50. Waaruit vloeit de ware dankbaarheid?
- A. Deze is vloeiende uit de gelovige bewustheid en erkentnisse van zijne bewezene genade, door den Heere Jezus Christus.
51. Is de gelovige dankbaarheid voor de ontvangene verlossing dan zo noodzakelijk?
- A. Gewisselijk ja, want waar slechts die geestelijke en gelovige dankbaarheid voor Gods genade in den grond des gemoeds waarlijk ontbreekt, daar heeft die ongelukkige mens dan ook nog nooit iets goeds kunnen doen, waar God een heilig welbehagen in zoude nemen, door Christus.
52. Wat is nogmaals de grondslag van de ware dankbaarheid?
- A. De ware dankbaarheid moet enkel vloeien uit het gelove,

of het zeker vertrouwen van de Goddelijk genade in Christus.

Alle dankbaarheid veronderstelt immers enige vaste bewustheid en gevoelen van zekere ontvangen weldaad.

53. Is dit vast en zeker vertrouwen van de vergeving der zonden ook in de zwakgelovigen?

A. De Heilige Geest werkt dit vast vertrouwen zelfs in de kleinste en zwakste gelovige.

54. Waarom moeten ook de zwakste gelovigen een vast vertrouwen hebben van hunne genadige rechtvaardigmaking?

A. Anders moet men alle zwakgelovigen, zonder onderscheid, van de Heiligmaking uitsluiten, daar de dankbaarheid dan bij hen ontbreekt.

55. Wie sluiten dit vast vertrouwen buiten het gelove?

A. De Pelagiaansgezinden.

56. Smaakt een klein en zwak geloof de ware vrede met God?

A. Een klein en zwak geloof heeft doorgaans een kleine en zwakke vrede met zich, nochtans is er enige ware vrede in.

57. Is dit wel een goed geloof dat de ziel niet bevindelijk met God door Christus verzoent?

A. Een geloof, dat de ziele met God, door Christus niet bevindelijk kan verzoenen en verenigen was nooit een oprecht geloof.

58. Is het noodzakelijk dat ieder mens hier in dit leven door God van zijn zonden wordt gerechtvaardigd?

A. Ja het, want zo hij hier op de wereld niet van zijne zonden gerechtvaardigd is, dan zal hij voor eeuwig moeten verdoemd zijn.

59. Kan het dan niet bestaan dat een mens, die niet wezenlijk en waarachtig gerechtvaardigd is, toch een gelovige is?

A. Hier is geen middenweg. Neen, hij moet óf op dit ogenblik reeds in de Goddelijke vierschaar waarachtig en wezenlijk gerechtvaardigd, een kind van God, en een erfgenaam des eeuwigen levens zijn, óf hij moet nog een goddeloze zijn, en liggen in den dood en in de verdoemenis.

60. Wanneer wordt een uitverkoren zondaar gerechtvaardigd?

A. Het is zeker dat dezelve niet eerder kan geschieden, voor

dat de uitverkoren zondaar, dadelijk Christus, en Zijne Gerechtigheid, in den Gelove aanneemt, en met Hem verenigd wordt.

61. Wordt een uitverkorene aanstonds gerechtvaardigd door God wanneer hij Christus heeft aangenomen?

A. Zodra de uitverkoren zondaar Christus aanneemt en in Hem gelooft, aanstonds op het eerste beginsel, en op de uitgaande daad, zelfs van het allerkleinste en zwakste oprechte geloof, wordt het genadevonnis der rechtvaardiging over hem uitgesproken.

62. Geschiedt het zalige vonnis of oordeel der rechtvaardigmaking geheel buiten de zondaar zijn kennis?

A. Als de Heere God dit zalige vonnis of oordeel altoz sprekt, zo geschiedt dat niet buiten de gelovige zondaar en geheel zonder zijn kennis.

63. Waarom niet?

A. Zulk een grote en allerheerlijkste zaak, die als het fundament is van het ganse werk der zaligheid in de arme zondaar, en die zulke grote en zalige vruchtgevolgen heeft in ons, kan onmogelijk geheel blijven buiten onze kennis.

64. Kan een mens, zolang hij onverzoend is, uit het leerstuk van Gods Voorzienigheid enige troost of nuttigheid halen?

A. Neen hij, want om troost uit dit leerstuk te halen, dan moet hij met God in Christus verenigd zijn en grond van vertrouwen hebben, dat de Heere zijn God, en genadige Vader is.

VINDPLAATSEN VAN DE ANTWOORDEN

1. Brieven, uitg. Golverdinge 1862, pag. 30
2. idem
3. idem, pag. 40
4. idem
5. idem
6. Schadelijk misbruik, Uitg. Romijn & Van der Hoff, pag. 1
7. idem, pag. 8
8. idem
9. idem, pag. 11
10. idem, pag. 15
11. idem, pag. 17
12. Brieven, pag. 102
13. Bekering (17 predikaties), uitg. Hüge, pag. 14
14. idem, pag. 13
15. idem, pag. 14
16. Brieven, 2e stukje, pag. 74
17. idem, pag. 75
18. idem
19. Catechismus, uitg. Hüge 1890, II, pag. 247
20. Waar Geloove (voorrede) pag. 15
21. Toetssteen, uitg. Schwaebe 1858, deel II, pag. 364
22. Catechismus, deel I, pag. 23
23. idem, deel II, pag. 247
24. Bekering, pag. 13
25. Brieven, II, pag. 74
26. idem
27. Brieven I, pag. 45
28. idem
29. Toetssteen, II, pag. 460
30. idem
31. Bekering, pag. 123
32. Waar Geloove, pag. 21
33. idem, pag. 26
34. idem
35. Toetssteen I, pag. 248 en 249

36. idem, pag. 249
37. Bekering, pag. 134 en 135
38. idem, pag. 141
39. Toetssteen I, pag. 156
40. Brieven, pag. 97
41. idem, pag. 101
42. Toetssteen II, pag. 456
43. idem, pag. 364
44. idem, pag. 365
45. Toetssteen I, pag. 78
46. Bekering, pag. 197
47. idem, pag. 197 en 198
48. idem, pag. 177
49. idem, pag. 178
50. Toetssteen II, pag. 369
51. idem, pag. 370
52. idem, pag. 370 en 371
53. idem, pag. 370
54. idem, pag. 374
55. idem, pag. 371
56. Waar Geloove, pag. 81
57. idem, pag. 82
58. Catechismus II, pag. 252
59. idem
60. idem, pag. 246
61. idem, pag. 247
62. idem, pag. 248
63. idem
64. Catechismus I, pag. 259

Wij hebben U op de fluit gespeeld.....

Predikatie over Matth. 11 : 16—24

Lezen: Ezech. 33

Zingen: Psalm 85 : 2

Psalm 86 : 2

Psalm 86 : 3

De beste Leraar, die er ooit op deze aarde is geweest, die het getrouwst, het ernstigst en op de innemendste wijze heeft gepredikt, is buiten alle twijfel de grote Heilprofeet Jezus Christus geweest. Zijn toehoorders hebben zelfs van zijn prediking moeten getuigen: „Nooit heeft een mens also gesproken.” Joh. 7 : 46. Is dit zo? Was Jezus, toen Hij het predikambt bediende, in allen dele en bij alle gelegenheden de beste Leraar? Dan is het ook, dunkt mij, niet alleen geoorloofd, maar zelfs een onvermijdelijke plicht van elk gaarne getrouw gezant van deze grote Meester, om die opperste Leraar — voor zoveel zulks in een zondig mens mogelijk is — na te volgen. Althans, 't mag dikwerf mijn keuze zijn om in mijn bediening het beste voorbeeld van mijn Meester na te streven, en 't was juist diezelfde begeerte, welke in mijn gemoed werd verlevendigd, toen ik mijzelf zou beginnen voor te bereiden tot het allermoeilijkst en allergewichtigst werk, dat mijn grote Koning zijn knecht in deze dag zal opleggen. Ik had lust om mijn landgenoten op zulk een wijze aan te spreken als die grote Profeet de zijnen heeft gedaan. Mijn begeerte was om bij deze gelegenheid, op bevel der hoge overheden, in mijn vermaningen, waarschuwingen en bestraffingen zó te handelen als de Heere Jezus het zondig Joodse volk, dat toch het meest met het Nederlandse volk overeenkomt, heeft behandeld.

Deze mijn keuze en begeerte mijn grote Meester in den gebede voorstellende, bepaalde Hij mij bij de woorden van Mat-

theüs 11 : 16—24, in welke de getrouwe Leraar het Joodse volk hun ongelooft, ongehoorzaamheid en onbekeerlijkheid zeer getrouw onder 't oog brengt, de genademiddelen voorhoudt, die aan hen ten koste waren gelegd, en het ontzaglijk rechtvaardig oordeel aankondigt, dat zij te wachten hadden, indien zij aldus voortgingen.

Gepaster, ernstiger, getrouwer en gewichtiger stoffe kan dus in dit uur niet behandeld worden. De ontelbare zegeningen Gods, de kostbare genademiddelen, aan ons bewezen, en het aanhoudend ongelooft, de ongerechtigheid en goddeloosheid daarentegen zal deze stoffe niet ontijdig maken. Laat ons met een toegenegen oor, een zuchtend hart en een verbrijzelde geest in de eerste plaats 's Heeren vermaning en bedreiging beschouwen, om die daarna op ons vaderland in 't algemeen en op onze gemeente in 't bijzonder toe te passen.

De gelegenheid, bij welke Jezus deze vermaning heeft gedaan, was deze. Johannes de Dooper, door Herodes in de gevangenis gezet zijnde, beschikte het zó, dat twee van zijn discipelen onderwijs van Jezus ontvingen omtrent de aard van Zijn bediening en de tekenen, die Hij verrichtte. Dit gaf aanleiding tot een gewichtige leerrede, welke de Heere Jezus toen tegen de schare hield, van vers 7 tot en met vers 14, in welke predikatie de Zaligmaker eerst over de bediening van Johannes de Dooper spreekt, om daarna, met de woorden van onze tekst, de Joden om hun ongelovigheid te bestraffen en met zware oordelen te bedreigen. Dit doet de Heere in dezer voege, dat Hij eerst de verhardheid der Joden door een voorbeeld in een vergelijking aantoont, vers 16, 17, 18 en 19, en dan over deze verhardheid en ongelovigheid zware bedreigingen uitspreekt, vers 20—24. De gelijkenis, waarvan Jezus zich bedient, lezen we in vers 16 en 17, en Hij brengt ze over en verklaart haar in vers 18 en 19.

„Doch waarbij zal Ik dit geslacht vergelijken?” — Hetgeen de Zaligmaker door „dit geslacht” bedoelt, kan uit Luk. 7 : 29 en 30 worden opgemaakt. Daar zien wij bij dezelfde gelegenheid, dat al het volk en de tollenaars Jezus hoorden en God rechtvaardigden, maar dat de farizeë en wetgeleerden Hem verwierpen. Hierop laat nu de Zaligmaker volgen: „Waarbij zal Ik

dit geslacht vergelijken?” — Hij meent niet zozeer het ganse Joodse volk, maar meer bepaaldelijk de farizeë en wetgeleerden; echter niet met uitsluiting van al de Joden, die Zijn prediking ongelovig en hardnekkig hadden aangehoord.

Het woord „geslacht” betekent ook „tijd,” zodat de vraag van de Heere ook aldus kan worden gelezen: „Waarbij zal Ik de mensen van deze tijd vergelijken?” — Deze vraag vloeit geenszins uit onkunde voort, maar is een gewone manier van spreken. De Heere wil als 't ware zeggen: „Er zijn zóvele gelijkenissen, waarvan men zich kan bedienen om de gesteldheid van dit geslacht af te tekenen, dat men haast niet weten zou welke het eerst te kiezen.”

„Het is gelijk aan de kinderkens, die op de markten zitten en hunne gezellen toeroepen.....” — Hier wordt op een gewoonte van die tijd gezinspeeld, dat men namelijk bij vrolijke gelegenheden fluiten of pijpers gebruikte en daarop speelde, hetwelk door anderen met dansen werd beantwoord, terwijl men diezelfde instrumenten bij treurige gelegenheden, begrafenissen als anderzins, gebruikte om er klaagliederen bij te zingen. Dit nu werd door de kinderen, die altijd gewoon zijn, als zij spelen, na te bootsen hetgeen zij van volwassen mensen zien, óók gedaan. Zij gingen op de markt zitten, waar het naar hun zin het vrolijkst was. Daar speelden zij op fluiten, nu eens een juich-, dan eens een klaaglied, opdat hun makkers zouden medespelen en op de juichliederen dansen, op de klaagliederen wenen zouden. Maar onder die medemakkers waren veel norse, stuurse en eigennuttige kinderen, die met hen niet te doen wilden hebben en niet meespeelden. Dit verweten hun nu hun metgezellen: „Wij hebben u op de fluit gespeeld, en gij hebt niet gedanst; wij hebben u klaagliederen gezongen, en gij hebt niet geweend.” — Wij hadden gaarne gezien, dat gij met ons had medegespeeld, maar gij zijt eigennuttige kinderen, die, wat wij ook speelden, niets met ons te doen wilde hebben. — Bij dit voorbeeld vergelijkt de Zaligmaker nu het Joodse volk. Door „de spelende kinderen” verstaat Hij de prediking van Johannes de Dooper en van Hemzelven. De „markt” is de synagoge, de tempel en alle plaatsen, waar het volk bijeenkwam om het Woord te horen. De „gezellen” waren de Joden, die naar dit Woord niet luis-

terden. De „fluit,” waarop gespeeld werd, is de liefelijke stem van het Evangelie. De „klaagliederen” zijn de prediking der Wet en de strenge levenswijze van Johannes de Dooper. Dit blijkt duidelijk, als wij maar nagaan hoe de Zaligmaker deze gelijkenis overbrengt en verklaart, vers 18 en 19: „Want Johannes is gekomen, noch etende noch drinkende, en zij zeggen: Hij heeft de duivel.” — Johannes de Dooper — wil de Heere zeggen — is gelijk geweest aan die kinderen, die klaagliederen zongen, want zijn leven was streng, zijn prediking straf. Hij deed zware bedreigingen in geval van onbekeerlijkheid. Er kwamen weinig troostrijke woorden uit zijn mond. Zijn strenge leer bekrachtigde hij met een strenge en onaangename levenswijze, zodat hij niet op de gewone manier at en dronk, gelijk andere mensen, maar integendeel zeer sober, zich alleen bedienende van sprinkhanen en wilde honing. Hij onttrok zich aan alle verkeer met mensen, vastte dikwijls en ging zeer eenvoudig, ja, bijna armoedig gekleed. Johannes en zijn discipelen waren dus de kinderen, die op de markt klaagliederen hadden gezongen, en met hen wilden de Joden, evenals de norse en eigenzinnige kinderen, niets te doen hebben, want zij zeiden van Johannes: „Hij heeft de duivel!” — Dat was ook bij de Joden tot een lasterlijk getuigenis, dat men van iemand gaf, wiens daden en levenswijze ongewoon, wonderlijk en vreemd waren. De schare zeide tegen Jezus, Joh. 7 : 20: „Gij hebt de duivel! Wie zoekt U te doden?” — Het betekent ook iemand voor gek, uitzinnig of bezeten te houden, en voor zulk een nu hielden de farizeën en wetgeleerden Johannes de Dooper. Zij waren de metgezellen, die op de klaagliederen niet wilden wenen. Zij bemoeiden zich met Johannes niet. Zijn prediking was hun niet aangenaam, en zijn strenge levenswijze stond hun niet aan. Dus bleven zij verhard en boosaardig onder zijn dienst, zó zelfs, dat zij hem voor een gek hielden.

Op Johannes is „de Zoon des mensen” gevolgd. Hij heeft óók gepredikt, maar geheel anders dan Johannes. Jezus heeft de klaagliederen van Johannes niet gezongen, neen, Hij was de kinderen, die op de fluit speelden, gelijk. Hij had op de vrolijke fluit van 't liefelijk Evangelie gespeeld. Genade was op Zijn lippen uitgestort. Ps. 45 : 3. Hij had de Joden op de innemend-

ste wijze vergeving en zaligheid bekend gemaakt. Zijn levenswijze was ver van streng, want Hij schikte zich, etende en drinkende, naar de gewone levensregelen. Hij at en dronk met ieder mede, vastende niet gelijk Johannes, Matth. 9 : 14, en was vriendelijk jegens allen. En met dit al zeiden de farizeën en wetgeleerden van Hem: „Ziedaar een mens, die een vraat en wijnzuiper is, een vriend van tollenaars en zondaren.” — Zij waren de metgezellen, die niet mee wilden spelen of dansen. Zij waren zó verstokt en verhard, dat niet alleen de prediking der Wet, door Johannes, maar zelfs van het dierbaar Evangelie, door Jezus, hen niet bewoog. Zij waren integendeel zó boosaardig, dat zij hun hoogste Profeet op de smadelijkste en schandelijkste wijze bejegenden, Hem openlijk beschuldigden en voor de mensen uitmaakten als een allerslechtst persoon, een deugniet en losbol, die zich met zuipen en zwelgen ophield, een mens van een laag karakter, die, in plaats van met fatsoenlijke mensen om te gaan, integendeel met het slechtste soort, met het uitshot zich inliet.

Ziedaar de toestand van het Joodse volk, door Jezus ons voorgesteld. Hij wil met één woord zeggen: „Dit volk heeft een boos, afkerig, onbekeerlijk, ongelovig hart, want welke genademiddelen tot hun zaligheid ook aangewend worden, zij blijven even verhard. De profeten, die tot hetzelfde gezonden worden, versmaden zij en laten zich door geen vermaning of waarschuwing afschrikken, noch door de liefelijkheid van 't Evangelie lokken.” Met dat al waren er toch nog enigen, die de bediening des Woords aannamen, want er volgt op: „Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden van haar kinderen.” — Deze woorden zijn enigszins moeilijk, omdat men niet weet of dit een vervolg is van de lastertaal der Joden, of een uitspraak van Jezus. Het komt thans minder te pas om alle verschillende uitleggingen hier op te geven. Ik zeg dus alleen maar, dat het mij voorkomt, dat hier de Heere spreekt. Door de „wijsheid” verstaat Hij de leer der ware wijsheid, de leer van geloof en bekering. Haar „kinderen” zijn hier degenen, die deze leer hebben omhelsd. Dat geeft toch het woord „rechtvaardigen” te kennen, goedkeuren, aannemen. De Heere wil dan zeggen: „Doch er zijn er nochtans, die Mijn leer hebben aangenomen, niettegen-

staande de meesten de raad Gods tegen zichzelf verwierpen." Deze hardnekkige en onbekeerlijke Joden moesten nochtans niet denken, dat hun ongelovigheid en ongehoorzaamheid zo ongestraft zou blijven. Neen, de Heere zal voortgaan om hen door zware bedreigingen te waarschuwen en hun geduchte oordelen en straffen aan te kondigen, indien zij nog langer aldus wilden volharden. Deze bedreigingen en straffen vinden wij beschreven in vers 20 tot en met vers 24: „Toen begon Hij de steden,” — na de Joden hun onbekeerlijkheid door de verklaarde gelijkenis onder het oog te hebben gebracht, — toen begon Jezus te plaatsen, waar Hij de mensen door Zijn prediking en weldadige wonderen had zoeken te winnen; „te verwijten,” hevig te bestraffen, te bedreigen, „omdat zij zich niet bekeerd hadden,” maar integendeel even hardnekkig in de zonden voortleefden, niettegenstaande Hij het gehele land was doorgegaan, goed doende en lerende. Matth. 4 : 23 en 24. Meer bepaald zal de Heere echter die plaatsen bedreigen en bestraffen, „in dewelke Zijn krachten meest geschied waren,” waar Hij Zijn krachten het meest had getoond en uitgeoefend. Die plaatsen worden in onze tekst uitdrukkelijk genoemd; het zijn Chorazin, Bethsaïda en Kapernaüm, drie steden, gelegen in Galilea. Deze steden stelt de Heere Jezus haar grote zonden voor ogen en bedreigt ze dan met zware rampen. Hij spreekt in de eerste plaats tegen Chorazin, aan de zee van Tiberias, gelegen niet ver van Bethsaïda, een klein stadje, waar Andreas en Petrus geboren waren. In deze plaatsen had de Zaligmaker vele wonderen gedaan, maar zij hadden het niet erkend. Hij zegt nu: „Zo in Tyrus en Sidon de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden zich eertijds in zak en as bekeerd hebben.” — De Heere geeft hiermede drie dingen te kennen. Vooreerst dat er in die plaatsen krachten waren geschied, die in Tyrus en Sidon geen plaats hadden gevonden. Hoewel de Heere ook te Chorazin verkeerd en wonderen gedaan zal hebben, zo wordt ons daarvan nochtans niets vermeld; maar te Bethsaïda, weten wij, heeft Hij geleerd en vele kranken genezen, onder anderen die blinde, die de mensen als bomen zag wandelen. Mark. 8 : 22—24. Zulke krachten nu, zulke blijken, zulke lessen waren in Tyrus en Sidon niet vernomen. Tyrus en

Sidon waren oude Heidense steden, wier inwoners zeer goddeloos leefden, hoewel er toch velen uit die plaatsen overkwamen om Jezus te horen, Mark. 3 : 8, terwijl de Heere Zelf ook in de delen van Tyrus en Sidon kwam, alwaar de Kananese vrouw woonde. Matth. 15 : 21 en 22. Maar in Chorazin en Bethsaïda hadden al de inwoners gelegenheid gehad om Hem te horen. Daar had Hij Zich lang opgehouden. Wanneer nu — wil de Heere Jezus verder zeggen — de inwoners van Tyrus en Sidon gezien en gehoord hadden wat gij gezien en gehoord hebt, dan is het zeker waarschijnlijk, welk een zondig volk zij ook waren, dat zij uiterlijke tekenen van berouw en beterschap aan de dag zouden hebben gelegd. Want als men in aanmerking neemt hoe genegen en verlangend zij waren om Jezus te horen en daarbij het oog vestigt op de bekering van sommigen uit die gewesten in de dagen der apostelen, Hand. 21, dan ziet men klaar, dat deze volkeren veel bekeerlijker en weker waren dan de Joden. En eindelijk spreekt de Heere het hier openlijk uit, dat de inwoners van Chorazin en Bethsaïda zich niet hadden bekeerd, maar onder al Zijn wonderen en tekenen, onder de prediking, die zij van Hem zowel als van Johannes de Dooper hadden gehoord, ten enenmale onveranderd waren gebleven.

Doch het waren deze plaatsen niet alleen, wier inwoners, in weerwil van de vele roepstemmen en vermaningen, zo verhard waren gebleven. De Heere richt ook nog in het bijzonder het woord tot Kapernaüm, insgelijks aan de zee van Tiberias gelegen, en zegt: „En gij Kapernaüm! die tot de hemel toe zijt verhoogd,” omdat het een zeer rijke en aanzienlijke stad was, die bloeide door de koophandel, maar inzonderheid om de heerlijke genademiddelen, die binnen haar muren waren aangewend geworden. De Vorst des levens had daar gewoond. Hij had aldaar Zijn profetische bediening aangevangen, en in de volste zin des woords waren in die stad „vele krachten geschied.” — De zoon van de hoveling was aldaar genezen, Joh. 4 : 46—50, de knecht van de hoofdman over honderd, Luk. 7 : 2—10, het dochtertje van Jairus, alsmede de vrouw, die twaalf jaren de vloed des bloeds had gehad. Luk. 8 : 41—55. De schoonmoeder van Petrus, die daar óók woonde, was door de Heere Jezus van de koorts genezen. Matth. 8 : 14 en 15. Dat voorrecht had de stad

Sodom niet gehad; zij had het Evangelie van Christus niet horen prediken. Maar zo die zondige stad de genademiddelen had gehad, waarin Kapernaüm zich had mogen verheugen, zij zou zich, evenals Ninevé, uitwendig bekeerd hebben, zodat zij nimmer zou verwoest geworden zijn. Doch Kapernaüm was even hardnekkig en onbekeerlijk gebleven, tegen alle genademiddelen en zegeningen Gods in, en daarom zal de Zaligmaker haar verdoemelijkheid haar voorhouden en met zware oordelen bedreigen. De Heere doet zulks eerst over Chorazin en Bethsaïda, vers 21 en 22, en daarna over Kapernaüm, vers 23 en 24. „Wee u, Chorazin! Wee u, Bethsaïda!” — Dus roept de Heere dreigend uit: Dat: „Wee u!” komt in de Bijbel herhaaldelijk voor, ook in de zin van „beklagen,” Pred. 10 : 16: „Wee u, land, welks koning een kind is.” — Hier houdt het echter een bedreiging in: „Het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in de dag des oordeels dan ulieden.” — In een flauwe zin kunnen wij door „de dag des oordeels” tijdelijke rampen verstaan, oordelen, waarmee alle volkeren, om hun zonden en gruwelen, zouden bezocht worden. Doch de Heere doelt hier meer bepaald op de grote oordeelsdag en wil dan met andere woorden zeggen: „Wanneer de tijd der algemene vergelding zal gekomen zijn, dan zullen de inwoners van Tyrus en Sidon in de hel niet zulke straffen behoeven te dragen als gij zult ondergaan. Gij zult, om uw verwerping van het Evangelie, het veel zwaarder te verantwoorden hebben.”

En was Kapernaüm boven allen beweldadigd, het zou ook boven allen gestraft worden: „Gij zult tot de hel toe nedergestoten worden.” — De „hel” betekent hier „verwoesting,” de diepste vernedering. De Heere wil als 't ware zeggen: „Gij zult van de hoogte, waartoe gij gestegen zijt, in de diepte worden nedergestort. Gij zult geheel ten onder gebracht en verwoest worden.” — En dit is ook geschied. Ten tijde van de Romeinse keizer Titus Vespasianus is Kapernaüm verwoest geworden, zodat er later door reizigers, die deze landstreken bezochten, zelfs geen hut meer van kon gevonden worden. „En” — dus kunnen wij 's Heeren bedreiging verder vertolken — „en in de grote oordeelsdag, wanneer alle volkeren en natiën hun deel zullen krijgen, dan zult gij, om uw hardnekkigheid en ongeloof, ontzaglijke

straffen ontvangen. De inwoners van Sodom zullen, om hun snode gruwelen, wel zwaar worden gestraft, maar nog zo zwaar niet als gij, want uw overtredingen zijn nog veel talrijker en groter. Dat zal het treurig gevolg zijn van de verwaarlozing der genademiddelen.”

— — —

Dit zij genoeg ter verklaring van 's Heeren vermaning en bedreiging aan het hardnekkig Jodendom. Laat ons thans voortgaan om van deze stoffe naar tijdsgelegenheid gebruik te maken en dezelve toe te passen op ons vaderland in 't algemeen en op deze gemeente in 't bijzonder. De volgende waarheden kunnen wij uit onze tekst met betrekking tot ons vaderland zeer geschikt afleiden.

I. Ons vaderland is tot de hemel toe verhoogd. God heeft aan dit land in 't algemeen en aan deze gemeente in 't bijzonder, boven vele andere volkeren en plaatsen, menigvuldige en onderscheidene genademiddelen ten koste gelegd. Zijn krachten zijn onder ons geschied.

II. Tegen dit alles aan heeft dit geslacht zich niet bekeerd, maar is integendeel, onder Gods zegeningen en oordelen en onder de dienst Zijner knechten, verstokt en ongehoorzaam gebleven.

III. Omdat wij ons niet bekeerd hebben, spreekt de Heere een wee over ons uit en dreigt ons met zware oordelen, zowel tijdelijke als eeuwige.

IV. Het éinig middel, om deze oordelen te ontgaan, is, dat wij de ware wijsheid van de leer van 't Evangelie, de gekruiste Zaligmaker aannemen en ons bij hen voegen, die de Heere in onze tekst de kinderen der wijsheid noemt.

Wij willen bij elk dezer vier punten afzonderlijk stilstaan.

I. Ons vaderland is met Kapernaüm tot de hemel toe verhoogd. De Heere heeft dit land uit klein beginsel groot gemaakt. Er is geen land, méér van God gezegend dan dit Nederland. 't Is, naar ik vertrouw, u allen bekend hoe wij een tachtigjarige oorlog tegen het machtig Spanje hebben volgehouden. 't Zijn onze wapenen niet geweest, die ons hebben doen zegevieren, maar

't was de God van hemel en aarde, Die Zich de zaak van Nederland aantrok en voor ons aan de spitse trad. 't Was God, Die „vader Willem” had geschapen, om een verdediger en handhaver der rechten en privilegiën van de verdrukte Batavieren te zijn. 't Was God, Die 't ware heldenvuur in deze Prins ontbranden deed, om de onderdrukking van keizer Karel, de bloedige inquisitie van Filips II en 't geweld van de wrede hertog van Alva, te vuur en te zwaard, met opoffering van geld en goed, gezondheid en leven, te keer te gaan. God heeft Willem I verwekt, ook om de Unie van Utrecht, welke het middel was, dat onze zeven provinciën tot éne bundel werden verenigd. Zie hoe dat verenigd Nederland moest worstelen tegen de machtige wapenen der wrede Spanjaards; en te midden van die strijd werd „vader Willem” door drie kogels doodgeschoten. Welk een slag voor Nederland! Zo waren onze voorvaders dan hun hoofd, hun raadsman en helper kwijt. Maar de Heere zorgde voor dit land. Hij gaf ons de brave Prins van Oranje, om ons lieve vaderland in de nood te beschermen. De edele Maurits kocht voor zijn geld soldaten en behaalde met 's Heeren hulp, zowel te water als te land, zegenrijke overwinningen. En eindelijk werd te Munster de vrede getekend, en de Koning van Spanje moest ons, in plaats van rebellen, als vrije Nederlanders erkennen.

Ziedaar ons lieve vaderland door Gods zegen een vrije republiek geworden. Van die tijd af aan is ons land in eer, rijkdom, vruchtbaarheid en handel zó toegenomen, dat als 't ware de arme hutjes in paleizen zijn veranderd. Wij dreven koophandel met andere mogendheden; en waren onze naburen ons vaak vijandig; zochten zij ons op te slokken, — de Heere streed voor ons. Het gedenkwaardig jaar 1672 zal daarvan altoos de blijken blijven dragen. Toen kwam het water weder aan de lippen, maar God verlost ons. Niet minder dan vier vijanden, Engeland, Keulen, Munster en het verraderlijk Frankrijk, vielen ons tegelijk op 't lijf, met oogmerk om de Hollandse leeuw nu ineens te verscheuren. Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, bracht alleen een leger van 170.000 man op de been en nam in één maand tachtig steden van ons in, en wij waren slechts 17.000 man sterk. Dan, de Heere maakte de Prins van Oranje, Wil-

lem III, zó kloekmoedig, dat hij zeide zich liever in stukken te willen laten hakken dan het land over te geven. De Prins streed voor ons, en God gebruikte Zijn weer en wind om ons te helpen. De Franse tirannie mocht toen enige tijd woeden, — zij moest eindelijk ophouden en de vijand de vlucht nemen. De Heere bewaarde Nederland. Wij werden zelfs de schrik voor onze naburen. De machtigste monarchen zochten ons op. Het woord van een Hollander werd méér geloofd dan de contracten van anderen. De inkomsten van veld en vee stegen hoog. De handelsmaatschappijen van Oost- en West-Indië bloeiden zeer. Dit duurde tot de jaren 1747 en '48, toen wij in oorlog geraakten met onze nijldige naburen, aangevoerd door Lodewijk XV. 't Is waar: wij bevonden ons toen wel in een staat van tegenweer, maar de Franse begrippen en verderfelijke beginselen, die toentertijd onder onze regenten en kooplieden heersten, rugsteunden de Koning van Frankrijk door middel van de Hollandse geldbeurs.

De raadpensionaris Gilles heeft ons niet veel goeds gedaan. Toen zou het er met ons vaderland weer donker hebben uitgezien, zo door 's Heeren toedoen de Prins van Oranje, Willem IV, de brave vader van onze tegenwoordige Erfstadhouder, niet tot eminent hoofd van onze republiek verkozen ware. Hierdoor werd ons land door de hoge God weer aanvankelijk gered. De oude heldenmoed herleefde, ook in het belegerd Bergen-op-Zoom, dat alleen door verraad is ingenomen. Dit verwekte aan de ene kant wel vrees bij de vromen, alsof de Heere ons zou verlaten en in de handen der verscheurende tijgers geven. Dan, God alleen gaf zódanige moed in 't harte van 's lands oudsten en de Prins, dat zij noch door vleierende Judaswoorden, noch door zware bedreigingen zich lieten bewegen of afschrikken, maar integendeel de Koning lieten weten, dat zij hem eveneens zouden behandelen als hij hen had gedaan. Gelukkig werd de vrede gesloten en ons land gered. De Heere zegende ons weer rijkelijk met allerlei weldaden. Een mannelijke spruit uit de edele Oranjestam, de Erfprins Willem V, werd geboren. Trof ons vaderland in 't jaar 1751 een slag door de dood van Willem IV, — God verliet ons niet. De bedroefde weduwe Anna werd gouvernante in 't land, en de schrandere hertog van Brunswijk

werd kapitein-generaal. Onze jonge Vorst bleef in 't leven en werd in het jaar 1766 onze stadhouder. Door 's Heeren albestuur ging onze Vorst een gelukkig huwelijk aan met een Pruisische prinses, uit welke verbintenis, tussen Brandenburg en Oranje, zich voor ons vaderland veel goeds voorspellen liet. Zo bloeide ons land aan alle zijden, totdat de Fransgezinden alhier, door contrabande (verboden waren) naar Amerika te zenden, de Engelse Regering zólang tergden, dat er tussen ons en onze geallieerde bondgenoten een oorlog ontstond. Dit gebeurde in het jaar 1780. 't Is waar: van die tijd af aan, tot het jaar 1782 toe, heeft God ons land zwaar bezocht. Dan, dezelfde God, Die ons op de rand van de ondergang bracht, heeft ons ook alweer gered. De gezegende omwenteling van zaken ligt te vers in 't geheugen, te meer daar wij dezelve op 15 september des vorigen jaars nog hebben herdacht, dan dat wij daarbij thans breedvoerig zouden behoeven te verwijlen. Bepalen wij ons bij de weldaden, sedert die tijd alweer genoten. De omwenteling van zaken, die in 't verleden jaar nog zoveel te worstelen had tegen de verdeeldheden, is bevestigd en de ware regeringsvorm dezer landen hersteld. De nieuwe constitutie (grondwet) waardoor land en Kerk ras ten gronde zouden zijn gegaan, heeft God verbroken en ons onze regenten, met de Prins aan 't hoofd, wedergegeven. Is dat geen onverdiende weldaad? Wij hebben het genoeg de huidige staat van zaken door nieuwe steunsels onderschraagd te zien, door een verbond te sluiten met twee machtige mogendheden, Pruisen en Engeland, beide van de zuivere godsdienst, beide machtig en sterk, beide in onze welvaart en voorspoed belang stellende, en dus geen koningen, die ons door een vleierende sirenenzang een rad voor de ogen zoeken te draaien, maar die alleen de veiligheid van de Staat en de verzekering der wettige regeringsvorm ten doelwit hebben. Welk een weldaad van God! Zocht de Lelievorst ons zacht-kens op te slokken, — God zorgt er voor, en juist de binnenlandse onlusten moeten dienen om met de beste vorsten in alliantie te treden. De unie, de bundel der zeven pijlen, die bijna verbroken is geweest, had de meerderheid in de Staten-Generaal en in de Raad van State er niet voor gezorgd, is weer toegetrokken, en al de bondgenoten blijven nu als 't ware borg

voor elkander. In dit jaar zijn wij van buiten en van binnen in vrede gebleven. Welk een zegen! Geen krijgsgescrei heeft men op onze wegen gehoord. Waar andere mogendheden, Turkije, Rusland, Zweden en Denemarken, in oorlog zijn, is hier alles rustig, en ook de binnenlandse onlusten zijn tot geen dadelijkheden gekomen. De onderliggende partij moet zwijgen en durft zich niet verroeren. God heeft een haak in hun neus en een gebit in hun tanden gelegd. De gestremde bronnen van onze welvaart zijn weer geopend; de handelsmaatschappijen van Oost- en West-Indië bloeien weer; en de fabrieken en trafieken, die bijna stilstonden, zijn weer aan de gang. Welk een gezegende oogst hebben wij gehad; hoeveel vruchten hebben onze boomgaarden niet afgeworpen! De sterfte onder het rund-vee, die in vorige jaren zo sterk had gewoed, heeft de Heere grotendeels doen ophouden. Wat hebben wij, na zulk een strenge winter, een zachte dooi gekregen! Wie had het durven denken, dat onze dijken en dammen er zo weinig door geleden zouden hebben! Welk een zegen van God, mag ik er nog wel bijvoegen, dat de zogenaamde „vijfentwintigste penning” zonder enig openbaar ongenoegen in 's lands schatkist is gestort; dat er door de ongesteldheid van Englands Koning geen schadelijke verandering in de Regering is gekomen; dat de hoven van Weenen, Petersburg en Versailles hun handen zó vol hebben, dat zij juist in onze zwakste toestand ons niet hebben kunnen aanvallen. Voorwaar, dit is van de Heere geschied. Welk een zegen, dat er in deze landen in de afgelopen winter van geen belangrijke diefstallen en moordenarijen zijn gehoord, maar een ieder in veiligheid is gebleven.

Is dit alles zo niet? En moeten wij dan niet bekennen, dat ons vaderland tot de hemel toe is verhoogd?

Doch er is meer! God heeft in dit land vele krachten gedaan en velerlei genademiddelen aan ons ten koste gelegd. God heeft onder ons, zowel als oudtijds onder Israël, Zijn haardsteden en altaren. Hij woont ook onder ons. Ook in ons land heeft de Heere Zijn kandelaar. Wat heeft God aan dit land niet gedaan om ons de zuivere godsdienst te schenken! Welk een moed, welk een ijver heeft de Heere onze voorvaderen ingeboezemd, om te waken en te strijden voor Kerk en godsdienst en zich

onder het juk van Spanje en Frankrijk — die hoer van Babel! — niet langer te begeven. Wat is onze Gereformeerde Kerk menigmaal in gevaar geweest, belaagd door Papen en Remonstranten! Dan, al werden zij door Oldenbarnevelt zelfs begunstigd, — Maurits zorgde, dat er te Dordrecht een Nationale Synode werd saamgeroepen, hetwelk de grond van onze Gereformeerde Kerk heeft gelegd. Welk een voorrecht de zuivere godsdienst in ons land vrij te mogen belijden, ja, die zelfs tot heersende godsdienst te hebben! Welke dierbare genademiddelen worden ons toegediend! Hoeveel getrouwe, godvruchtige en ijverige leraars heeft de Heere in ons vaderland gezonden, om ons tot geloof en bekering aan te sporen! En gij wel inzonderheid, waarde gemeente van Kralingen! Welke krachten zijn er niet onder u besteed, om uw zaligheid te bewerken! Volgens onze tekst had Johannes de Dooper zijne landgenoten klaagliederen gezongen en de Wet strengelijk gepredikt. Ik weet niemand, die zijn voorbeeld meer getrouw heeft nagevolgd, dan uw oude en nu zalige leraar. Openlijk en op vrijmoedige wijze heeft hij onder u de twee tafelen van de Goddelijke Wet gepredikt en daardoor getracht uw stenen harten te vermorzelen en tot waarachtige bekering te brengen. Hij heeft u geen kussens onder de okselen genaaid. Hij is waarlijk geen vals profeet geweest, die u van vrede zou hebben gesproken, als er gevaar was. Als er onheilen waren, heeft hij u gewaarschuwd; en ik ben verzekerd, dat niemand uwer in de dag des oordeels zal durven inbrengen: „Ik heb het niet geweten!” — Welk een voorrecht voor een gemeente een godzalig en getrouw leraar te hebben! Welke krachten heeft hij jaren lang aan 't heil uwer zielen ten koste gelegd! Was God niet rechtvaardig geweest, wanneer Hij toen de kandelaar van deze plaats had believeen weg te nemen? Maar neen, de Heere wil Zijn krachten aan u blijven besteden. Hij geeft u wederom een ijverig, godvruchtig en zeer rechtzinnig leraar. O! welk een aanhoudende, verbeurde zegen van God een leraar te hebben, die getrouw is aan Gods Woord en aan de vastgestelde Formulieren van Enigheid, inzonderheid in deze bedroefde tijd! — Ook deze gezant heeft de Heere van u weggenomen en u mij gegeven. En had Johannes de Dooper klaagliederen gezongen, — ik heb meer het

voorbeeld van mijn Meester trachten te volgen en u op de fluit van 't liefelijk Evangelie zoeken te spelen. Mijn doeleinde, vanaf mijn komst tot op deze huidige dag, is geweest om u Christus te leren kennen in Zijn dierbaarheid, noodzakelijkheid en bereidwilligheid.

Welaan, heeft Nederlands volk, hebben wij geen stoffe van verplichting om voor de Heere te betuigen: „Wij zijn tot de hemel toe verhoogd!”

II. En nu, tegen al die zegeningen Gods in, is Nederlands volk ondankbaar gebleven. Tegen al die kostelijke genademiddelen in, heeft Nederlands volk zich niet willen bekeren. Integendeel; wij hebben, met Jeschurun vet geworden zijnde, achteruit geslagen, en de Rotssteen onzes heils hebben wij versmaad. Elk inwoner van Nederland heeft zijn weg bedorven, van de grootste af tot de kleinste toe. Allen te zamen zijn wij afgeweken door ondankbaarheid aan onze Weldoener. Wij zijn stinkende geworden. Stemt dit ieder uwer niet volmondig toe?

Indien wij het oog vestigen op de zeden, dan zien wij, dat dezelfde ondeugden en zonden bij aanhoudendheid de overhand behouden. Hoe is het thans met de godsdienst gesteld? Bij velen is hij door ongeloof ten enenmale verdreven en uitgeroeid. Een drom van Atheïsten, Deïsten en Naturalisten zoeken onze gezegende godsdienst te vernietigen. Hoevelen leggen het er op toe om de leerstelsels van de Synode van Dordrecht en de Formulieren van Enigheid te veranderen. Hoevelen verdonkeren het Evangelie of de aanbidding van Christus in hetzelfde. Door velen zien wij de souvereiniteit Gods aangerand. Dat de godsdienst door lauwheid en onverschilligheid verflauwt en verzwakt, het wordt, dunkt mij, van dag tot dag hoe langer hoe meer zichtbaar, zodat een ieder, die dit niet ziet, wel stekeblind moet wezen. Heerst er niet in ons ganse land lauwheid, traagheid en lusteloosheid omtrent de godsdienst, en wel in de eerste plaats omtrent de openbare godsdienst? Hoe klagen de leraars en de vromen in ons vaderland over de verslapping in de opkomst op 's Heeren dag en ook in de week. Hoe neemt dat verval in sommige steden en dorpen hand over hand toe! Hoevelen, die te voren zonder wettige verhindering nooit oversloegen, kunnen nu, als er maar enig beletsel is, er toe besluiten

om thuis te blijven. Anderen, die te voren gezet tweemaal opgingen, komen thans veeltijds maar ééns. Als men ééns in de kerk geweest is, denkt men al zeer veel voor de godsdienst over te hebben gehad. Weer anderen komen zo nu en dan maar eens. Hoeveel plaatsen zijn er, waar de leraars voor stoelen en banken staan te prediken! 't Is waar: in deze gemeente is daar niet zozeer over te klagen. Ik zou mij zelfs bezondigen, als ik het grootste en beste deel der gemeente wilde beschuldigen, dat zij niet opkomen. Maar nochtans wil ik vragen: blijft er nooit iemand thuis zonder wettige verhinderingsen? Zijn er niet, die maar ééns komen, terwijl zij gemakkelijk tweemaal konden? Blijven er niet telkens verscheidenen uit de catechisatie? Welk een lauwheid heerst er dus in Nederland omtrent de openbare godsdienst! Hoevelen, die de godsdienstoefening bijwonen, maar met een zichtbare traagheid en oneerbiedigheid. Men komt laat in de kerk en toont dus weinig begeerte te hebben naar het Woord van God, dat er wordt gelezen. Of terwijl het Woord voorgelezen wordt, ziet men overal rond wie er in de kerk komt, of houdt een gesprek met de een of ander, naast wie men zit. Welk een geraas is er somtijds onder het lezen, vooral in grote steden, over een plaats als anderszins. Sommigen onder ons roken hun pijp onder 't gaan naar de kerk, totdat zij vóór het huis des Heeren zijn; dat is niet eerbiedig. Hoevelen gaan er naar de kerk, vooral wanneer er een leraar optreedt, die veel loop heeft, meer om zijn stem en talent te horen dan om een pijl in hun harten te krijgen. Wat wordt het gebed, dat men doet, zodra men in de kerk komt, meer uit sleur dan met ernst gedaan! De een ziet over zijn hoed, terwijl hij staat te bidden, de ander over doek of waaier. Hoe gaat het met het zingen? Hoe lusteloos en traag, zonder geest! De een zwijgt; de ander zingt niet om God te loven, maar om zijn kunst te tonen. Wat is de menigte onder 't Woord traag! Wat is de eerbied voor het Woord van de levende God verminderd! Wat wordt het slaperig aangehoord! Wat worden de mensen ketelachtig (kittelorig) van gehoor! Zij kunnen de bestraffingen niet aanhoren. Er moet maar niets buitengewoons gezegd worden, of men is voorts ontstoken. Wat heeft Wet en Evangelie weinig ingang! Zijn wij niet gelijk aan de kinderkens

in onze tekst, die noch dansen, noch wenen wilden? Blijven zelfs in deze gemeente de meeste hoorders niet verhard? Zegt mij: wat heeft de vierenveertigjarige dienst van uw oude leraar uitgewerkt? Heeft hij niet op rotsen geploegd? Hebt gij zijn waarschuwingen aangenomen?

Hoe wordt de dag des Heeren in ons vaderland doorgebracht? O! mijn hart krimpt ineen, als ik aan de schending van de Sabbat begin te denken. 't Is een bewijs, dat de godsdienst verflauwt. Gaan wij de meeste plaatsen en vooral de steden in ons vaderland na, — waar ziet men op die dag een onderscheid? Gaat kopen en verkopen niet zijn gewone gang, zonder dat de winkels gesloten zijn? Zijn de logementen en koffiehuisen, de herbergen en kroegen op Gods dag niet voller dan door de week? Waar lijkt dat naar? Zien wij niet allerwegen openlijk tappen en spelen? Zijn de straten en wegen niet als bezaaid met Sabbatschenders! Wat wordt er inzonderheid op zondagavond en in de nacht een goddeloosheid bedreven! Er zijn steden en dorpen, waar men de weg, wegens het geraas, gevloek en getier, nauwelijks kan passeren. Reizen en trekken, rijden en rossen, het gaat op die dag onbelemmerd voort. Is dat volgens de plakaten van het land? Heet dat de wetten te handhaven? Worden niet allerlei koopwaren openlijk geveild?

Hoeveel kerkgangers zijn er, die het bij dat uiterlijk sleurwerk laten! Er wordt geen geschikte voorbereiding of nabetrachting gehouden. Hoe worden de bondzegelen van Doop en Avondmaal ontheilgd! Bij hoe weinigen is de wandel overeenkomstig met de leer! Welk een verslapping is er in de kerkelijke tucht! Ook in dit opzicht geldt het spreekwoord: „De kleine dieven hangt men op, en de grote laat men lopen.”

Hoe gaat het met de huiselijke godsdienst? Hoeveel huisgezinnen zijn er in ons land, waar men van alles, behalve van de godsdienst, iets verneemt, waar men meer met de kaarten dan met de Bijbel in de hand zit, waar de mond meer tot ijdele deunen dan tot bidden wordt gebruikt! De kinderen kunnen veeleer de manieren van de duivel leren dan hun belijdenis afleggen. Komt men tegenwoordig in de gezelschappen, — wat heeft er een verflauwing plaats in de godsdienst! Bij de groten is meer de duivel dan God op de troon. Zelfs bij de godvruchtigen heerst

er een lauwheid, lusteloosheid, dodigheid en stilzwijgen. Hoevelen zijn er gelijkvormig aan de wereld, die schier niet te onderkennen zijn. Kom ik in mijn eigen orde en bezie ik de gewijde mantel van Levi's priesterschaar wat meer van nabij, — wat is hij bevlekt! O! als ik mij en mijn medebroeders vergelijk bij de profeten van de oude dag en de apostolische leraars in de eerste Christenkerken, — welk een aanmerkelijk onderscheid! Men kan alles niet openlijk zeggen, maar toch wil ik vragen: zijn alle leraars werkzaam uit het beginsel van liefde voor Jezus? Zijn er geen leraars om den brode onder? Zijn ze allen even sterke voorstanders van de oude, orthodoxe leer? Is de wandel van alle leraars even stichtelijk? Is soms de predikant niet duidelijker te onderkennen aan zijn kleren dan aan zijn wandel?

Moet men niet van sommigen zeggen: „De man is predikant op stoel, maar verder niet!” — Blijkt uit dit alles niet zeer klaar, dat er een lauwheid in de godsdienst heerst? De gebreken, die allengs meer in zwang komen, zijn: zatheid van overvloed, een alles verterende weelde, oneerbaarheid, luiheid, onrechtvaardigheid en ontrouw. Dat er hoogmoed, overdaad, weelde en verkwisting in ons land plaats heeft, kan niemand ontkennen, tenzij hij stekeblind is. De zwier in de kleding, de pracht in de huizen wordt hoe langer hoe erger. Die duivelse mode neemt men gretig uit Frankrijk over. De een wil al zwieriger dan de ander, en zodoende gaat men boven zijn staat. Tot de geringste soort van mensen wil de mode volgen. Welk een verkwisting heerst er in spijs en drank! Overdadige gastmalen, drinken en zwelgen, het is aan de orde van de dag. Wat wordt er op de zielverwoestende kermissen des zomers geen geld verkwist aan niets beduidende dingen! De onkuisheid neemt onder getrouwd en ongetrouwd hand over hand toe. De man verlaat zijn eigen vrouw en houdt het met een andere. De vrouw heeft óók weer haar minnaar. De kinderen zijn thans verdrongen, eer zij water kennen. Hoevelen onder de vrouwelijke sexe, die een houding en kleding hebben, welke hun oneerbaarheid genoeg aan de dag leggen, om thans van die onmenselijke, stomme zonden, die God weet door wie ze gepleegd worden, niet te spreken. Welk een onrechtvaardigheid, trouweloosheid en liefdeloos-

heid heerst er onder de natie! Welk een valsheid in de samenleving! In elkanders bijzijn is men complimenteus als de Fransman, vriendelijk als Judas, maar achter iemands rug is het lasteren zonder getal. Wat heerst er geen ontrouw in de koophandel, om iemand te bedriegen door slechte waar, of door overvragen met een uitgestreken tronie, en dan nog op zijn ziel en zaligheid te zweren! Wat hoort men niet van klachten over bankroeten en kwade betalingen! 't Is thans wel zoals wij lezen in II Tim. 3 : 1-4. Al deze gebreken krijgen wegens de ongodsdienstigheid meer en meer invloed en worden met toegewendheid, ja zelfs met goedkeuring beschouwd. Men schaamt zich thans niet langer om voor zijn zondig levensgedrag uit te komen. Al krijgt men daardoor ook een kwade naam, — daar stoort men zich niet aan. Men roept zijn zonden met die van Sodom vrij uit. Men heeft een hoerenvoorhoofd en weigert schaamrood te worden. De hoerenhuizen en bordeelkamers, de ontuchtigheden worden toegelaten en zijn maar al te veel openlijk bekend. Hoeveel jaren hebben de getrouwe leraars de ijdelheden der kermissen, inzonderheid de spelen en tenten der goddeloosheid, bij de Overheid trachten te weren, maar zonder vrucht. Getuige daarvan de stad Utrecht, die zo zichtbaar van de Hemel was gered, waar in 't verleden jaar alles in de hoogste trap is toegelaten. Geschiedt het vloeken en valselijk zweren in ons land niet zo ontzaglijk en openlijk, dat een godsdienstig oor er door gekwetst wordt en de haren er van te berge rijzen! Er heersen nog onderlinge verdeeldheden en verkeerde eigenliefde. De factie der zogenaamde Patriotten en vrijheidszonen is nog niet uitgestorven. Schoon sommigen van die heethoofden zichtbaar van God werden weggerukt, blijft men het vuur van tweedracht nog in ons land stoken door valse geruchten en slechte voornemens. De aankomst van Franse troepen is daarvan een sprekend bewijs, om van de listen en lagen, die men de Prins van Oranje legt, en de vuige laster tegen hem niet eens te reppen. Hieruit ontstaat gebrek aan eerbied en ondergeschiktheid aan de Overheid. Men gehoorzaamt de wetten niet en betoont maar al te weinig gezag voor zijn leraars, heren en vrouwen. Zo zien wij dan, dat Nederlands volk ondankbaar is gebleven voor al Gods zegeningen en zijn

genademiddelen heeft verwaarloosd, dat al de krachten vruchteloos zijn geweest.

III. En dit brengt ons tot ons derde punt. Omdat wij ons niet bekeerd hebben, spreekt de Heere een wee over ons uit en dreigt ons met zware oordelen, zowel tijdelijke als eeuwige. Zulks deed de Zaligmaker in onze tekst, en dat doet God door Zijn ganse Woord. Wanneer een volk de Heere gehoorzaamt, gaat het zulk een volk wel, maar als het God verlaat, wordt het gestraft. Wij zien het in 't oude Israël; wij zien het zelfs in ons eigen land. Hebben wij reeds jaren achtereen de God onzer vaders verlaten, — wij hebben daarom ook sedert enige jaren een reeks van oordelen moeten ondervinden. Laat ik maar niet verder teruggaan dan tot de vredebreuk met het rijk van Groot-Brittannië. Van toen af is Gods straffende hand op ons land blijven rusten. De Heere was vertoornd over onze hoogmoed, over de trotsheid der kooplieden, over de weelde en pracht. Hij gebruikte onze oude bondgenoten om ons te tuchtigen. Hoe wij de oorlog met Engeland ook mogen begrijpen, — het is maar al te waar, dat wij die door onze zonden in de verraderlijke handel der Amsterdamse kooplieden met Frankrijk en Amerika, ons rechtvaardig hebben op de hals gehaald. God wilde ons door die oorlog wat kleiner maken, maar neen, wij werden er stouter en trotser tegen in. De Heere deed een zware, tweede strafoefening om ons te vernederen. Hij liet keizer Jozef II eisen doen, die ons veel geld kostten, maar wij werden nog des afvals niet moede. Toen gaf God die akelige twisten en verdeeldheden in ons land; maar wat uitwerking hebben al die tuchtigingen gehad? Wat is er sedert de omwenteling van zaken verbeterd? Is er één zonde verminderd? Immers neen! Geeft dit geen duister vooruitzicht? Wordt de trotsheid niet zo groot? Zal God die niet zichtbaar vernederen? Amos 6 : 4-8. Is de Heere niet jaloers op Zijn eer? Zijn er niet verscheidene dingen in Kerk en Staat, waaruit een algehele ondergang te voorzien is? Zodat God over ons land een wee uitspreekt, dat wij tot de helle toe zullen vernederd worden. Denkt iemand: 't is thans vrede! — ik antwoord met Jehu, II Kon. 9 : 22: „Wat vrede, zolang de hoererijen en goddeloosheden zovele zijn, zolang wij in oorlog zijn met de God van Nederland!” — Juist dan, wanneer men

spreekt van vrede zonder gevaar, zal een haastig verderf ons overkomen. I Thess. 5 : 3. Wat zegt God tegen de goddelozen? Ps. 50 : 16-22. Hoe nadrukkelijk wordt er in Jes. 26 : 11 gezegd: „Heere! is Uw hand verhoogd, zij zien het niet, maar zij zullen het zien en beschaamd worden vanwege de ijver over Uw volk; ook zal het vuur Uw wederpartijders verteren.” — Of zouden wij meer vrijheid hebben om de taal van Jer. 7 : 8-10 over te nemen? God laat Zich niet bespotten. Hebben wij op de vorige verbodsdag beloofd ons te bekeren en dit nochtans niet gedaan, — zal de Heere niet tegen ons toornen tot verdervens toe? Of zou Hij het stilzwijgend gedogen, dat onze hoofden het kwade toelaten en met goedkeuring aanschouwen? Of zal Hij, Die de hovaardige wederstaat, de hoogmoedige Hollander niet vernederen? Men klaagt over een merkelijke kwijning in de koophandel, maar men klaagt niet over de oorzaken: Hollands hovaardij en weelde. 't Zou mij niet bevreemden, als de handel en de nering nog meer achteruit gingen, omdat God zulk een hoogmoed niet kan dulden. Bedenkt wat er geschreven staat in Ezech. 27 : 27-32. Zal de Heere Zich niet wreken over de ontering van de twee tafelen Zijner Goddelijke Wet, over de menigvuldige Achans in ons land, Jos. 7 : 1, over die valse eden, waar ons land onder verzinkt, over die schaamteloze onkuisheid, welke God bedreigt in Jes. 3 : 16-24. Ik ben geen profeet, maar 't verval in de Kerk, de blindheid onder de leraars en vromen doet ons oordelen voorspellen. Wil ik u zeggen wat mij op 't hart ligt? In Zef. 3 : 7-9 hebben wij een geduchte bedreiging en daarna een belofte. Ik denk, dat het oorlogsvuur, in Europa reeds ontstoken, een gevolg zal hebben, waardoor ons vaderland zal worden vernederd. Ik heb geen gedachten, dat God ons land zal verlaten, maar dat Hij ons verarmen, verkleinen en vernederen zal; dat Hij een zuivering in Zijn Kerk zal houden, waardoor de verstokte goddelozen zichtbaar zullen worden gestraft en zij, die de naam hebben, dat zij leven, kenbaar zullen worden. Leraars en vromen zullen gelouterd worden en een grote schare de Heere toegevoegd. Ik herhaal: zij, die goddeloos en verkeerd zullen blijven, zowel hoofden als ingezetenen, zullen zichtbaar worden gestraft. En hier zal 't niet bij blijven. Alle

dingen zullen eens in dat ontzaglijk gericht komen! In die oordeelsdag, o, gemeente van Kralingen! zal het Tyrus en Sidon verdragelijker zijn dan al degenen onder u, die onbekeerd zullen komen te sterven. O! wat zal het te zeggen zijn zoveel kostelijke en getrouwe, zulke onderscheidene genademiddelen van Wet en Evangelie te hebben gehad — en ongelovig en onbekeerd te zijn gebleven! Nogeens: de Heere laat Zich niet bespotten. Denkt niet, dat al die waarschuwingen, die gij tot hiertoe hebt aangehoord, tevergeefs zijn geschied! Zijn er in deze gemeente grote krachten geschied, — uw oordeel zal óók groot zijn. Mijn ziel wordt ontroerd, als ik daaraan denk — zovele roepstemmen in de wind te hebben geslagen! Onbekeerde zondaars! als gij zo voortgaat, zal de naam van VAN DER GROE in de hel als een kool vuur op uw hart branden! De balken van boven, de zerken van onderen, ja, de stenen van de kerk zullen op uw doodbed tegen u getuigen! En ik, wanneer gij met mij voor de Rechter zult verschijnen, — ik zal van u moeten zeggen: „Heere! ik heb ze geroepen, maar zij hebben niet willen horen.” Wat zal het dan te zeggen zijn! Geen inwoner van Sidon zal het helse vuur zo zwaar gevoelen! Gaf Nebukadnezar bevel, dat de oven zevenmaal heter moest worden gestookt, Dan. 3 : 19, o! hoe hevig zal de hel branden, om zulke verstokte zondaars, die tegen het licht van hun consciëntie gezondigd hebben, te pijnigen.

IV. Worden sommigen uwer bewogen? Drukken u deze dingen? En wilt gij de straffen ontvlieden? Het éinig middel is, dat gij met ziel en lichaam u bij dezulken voegt, van wie de Heere Jezus u in onze tekst zegt: „De wijsheid is gerechtvaardigd geworden van haar kinderen.” — Ik wil zeggen: met berouw en leedwezen te treuren over uw zonden en die van Nederlands volk, door vernedering en verootmoediging voor God; en dit niet alleen vandaag, maar ook door betuigingen en voornemens, om van nu af aan in 's Heeren inzettingen te wandelen. Voorts dat gij de é enige Hogepriester en Heere gelovig om vergeving smeekt.

Is dat uw keuze, gelovig volk? Terecht behoort gij tot die uitgezonderden in onze tekst, die de wijsheid rechtvaardigen. Waren er de zodanigen te midden van het verstokt Jodendom, —

zij zijn er ook nog in ons land en in deze gemeente. Ook gij hebt zwaar misdreven; dat belijdt gij gaarne. Komt, doet het met mij voor de Heere! Gij hebt lust uw dregoden te laten varen. Komt, betuigt het met mij voor de Heere! Gij hebt een Hogepriester in de hemel, die al 't vrome volk in 't gebed te hulp zal komen. Denkt met bemoediging aan deze woorden: „Kinderkens! indien wij gezondigd hebben, wij hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige.” I Joh. 2 : 1. AMEN.

LIJST VAN NAGELATEN GESCHRIFTEN
VAN THEODORUS VAN DER GROE

Gisb. Voetius:

De Quaestione penes quos sit potestas Ecclesiastica, getiteld: Schriftmatige en redenkundige Verhandeling over de Kerkelijke Macht: Waer in grondig betoogt wordt, dat deselve niet aen de Politieke Overheit, maer aen de Kerke, en haere Dienaeren, toekomt, enz. Vertaald door „een Liefhebber van Waarheit en Vrede”, hoogstwaarschijnlijk Van der Groe (1756).

Bescheiden Antwoordt op de onbescheidene Bekendtmakinge van Dom: H. Bruining en P. Hofstede..... Gestelt in de Boekzale van November deses Jaars. (R'dam—1757).

Noodig Aanhangel der Klaere en Grondige Wederlegging van het nieuw verzonnen Hollandtsch Kerkelyk Beroepings-recht, voorheen uitgegeven, door Dom: H. Bruining, en P. Hofstede,... Strekkende gemeldt Aanhangel, ter bescheidene Verdediginge dier Wederlegginge; mitsgaders, tot nadere Aanwyzinge van de aanstotelyke Erastiaensgezinde Wangevoelens, en meenigerlei dwaese Verkeertheden, waar mede hun E. het onkundig Gemeen hebben gezogt te misleiden. (R'dam—1757).

De Erastianistery van D. Bruining en Hofstede. Met hun onlangs uitgegeven Onstigtelyk Libel, geheeten Het Kralinger Lasterschrift, niet weggenomen, maar konstig bedekt: zijnde een bescheidene en grondige Wederlegginge van dit ondeugent verzonnen Lasterschrift; mitsgaders eene naakte Openinge van de Schandelyke Bedriegeryen, en Valsheden, welke de Authouren daar in gepleegt hebben, om hunne Desperate Zaak nogmaels zeer luidrugtig te Verdedigen. (R'dam-1757).

Misschien is Van der Groe één der medewerkers geweest van: „De oude orthodoxe leer der ware gereformeerde kerk” Rott. 1740, (ter verdediging van het boekje van J. Eswijler: Zielsceenzame Meditatiën).

Geessel der paskwillanten.

Van dit boek(je) is ons verder niets bekend. Het wordt slechts genoemd in de veilingcatalogus van de bibliotheek van Van der Groe.

Beschrijvinge van het oprecht en zielzaligend Geloove. Nevens eenige brieven (1742; een latere uitgave verscheen te R'dam - zonder jaartal). N.B. Het handschrift van dit geschrift was destijds in het bezit van Dr. A. G. Honig.

Toetssteen der ware en valsche genade, ontdekkende in het helderschijnende ligt de zuivere Gereformeerde waarheit vervat in den Heidelbergischen Catechismus enz., waarvan het eerste deel te R'dam het licht zag in 1752 en in hetzelfde jaar herdrukt werd, terwijl het tweede deel aldaar in 1753 verscheen. (Herdrukken in 1786 en 1841 te R'dam in 1854/55, te Gorinchem en in 1866 te Nijkerk).

Of Van der Groe de schrijver is van een naamloze satyre, tegen de Kralingiana in 't licht verschenen en getiteld: De Hofstedi-aensche Spotgeest in 't Verbeterhuis. Eerste Boek (R'dam—1758), is niet zeker.

Verzameling van (16) Biddags-Predikatiën. (Utr.—1787, R'dam—1809, A'dam—1838, Nijkerk—1862).

Verzameling van een tiental predikatiën. (Sneek—1818).

Tiental godvrugtige predikatiën, waarvan een zevental over de Blinde Bartimeus. (Sneek—1824 en 1833).

Verhandeling over Hozea 11 : 4. (Sneek—1832, A'dam—1854 en Utr.—1888). Dit werkje is thans verschenen onder de titel „Het juk afgenomen”.

Verzameling van een viertal nagelaten leerredenen over Ps. 4 : 7, twee over den 7en Zondag v. d. H.C. en Matth. 9 : 12. (R'dam—1837).

Vijftal nagelatene leerredenen over Openb. 2 : 11 en 17. (Zwijndrecht—1842, R'dam—Z. jr., Utr.—1888).

Des Christens eenige troost in leven en sterven of verklaring van den Heidelberger Katechismus, 3 dln. (R'dam—1838, 1844 (vermeerderd met voorrede van Ds. J. J. Knap) en 1890).

Drietal leerredenen, waarvan eene op Nieuwjaarsdag en twee op Paschen, over Luc. 16 : 2, Joh. 20 : 11—18 en Philipp. 3 : 10. (Zwijndr.—1839, A'dam—1854 en Utr.—1888).

Brieven, waarachter eenige brieven van Mej. S. Bosman. (R'dam—1844 en 1852).

Veertien nagelatene biddags-predikatiën. (R'dam—1840).

Een andere toepassing op dezelfde woorden (Handel. 17 : 30), gepredikt den 30en juny 1737. (Uitgegeven door L. Capelle te Maassluis. Z. jr.)

Zeventien Leerredenen. De Bekeering. (Zwijndr.—1841, A'dam—1854 en R'dam—Z. jr.)

Acht-en-veertig Predikatiën over het lijden van onzen Heere Jezus Christus, 2 dln. (R'dam—1842).

Het eeuwige leven der regtvaardigen, in vier predikatiën. (R'dam—1844 en 1852).

Bundel van uitmuntende en uitgezochte predikatiën, handelend over onderscheidene keurige stoffen uit het Oude en Nieuwe Testament. (R'dam—1845).

De gelijkenis van den Tollenaar. (Gron.—1848).

Dank-, vast- en bededagsleerrede over Matth. 11 : 16 en 17. 1889).

Predikatie over Spreuken 8 : 35a.

Brief geschreven aan een Vriendin, waarin raad en bestuur gegeven wordt in de weg der zaligheid,..... (Gorinchem—1954).

Vervolgens verschenen enige vertalingen, door Van der Groe met een voorrede voorzien, die meestal later afzonderlijk werden herdrukt, namelijk:

Hutcheson: Sakelijke en Practikale Verklaringe van de twaalf kleine Propheten, 2 dln. (Leiden 1747/48), het eerste deel met een voorrede over De praktikale studie des Bijbels en het tweede deel met een voorrede over De Zeven Tijdperken van Godts Verbondt als den Sleutel der Profetiën enz.

Het werk van Hutcheson over het boek Job (Leiden—1751) werd door Van der Groe van een brede Voorreden voorzien over de Goddelijkheit, en het regte gebruik der H. Schrifture; tegen alle heilloze Atheisterij, Enthusiasterij en Pelagianerij.

In de werken van de Erskine's (bekend als „De Schatkamer”) schreef Van der Groe de volgende voorredes:

Verhandeling over den Plicht van het Lezen der H. Schrift en andere Godtgeleerde boeken enz. (R'dam—1747 en 1762). Voorreden, handelende van het oprecht gelovig aannemen en gebruikmaken van de beloften des Heiligen Evangeliums, tot ontdekkinge van Waan-Gelovigen, en bevestiginge van Ware Gelovigen. (R'dam—1749 en 1765).

Voorreden, tot vermaninge der Christenen, om zig zorgvuldig te wagten voor de Waereldtsche Verzoeking en. (R'dam—1754). Verhandeling, bij wijze van ene Voorreden, over de nodige Voorbereidselen, wezentlijke Eigenschappen en onafscheidelijke Vrugt-gevolgen van het ware zaligmakende Gelove. (R'dam—1751 en 1761).

Voorrede, handelende over het schadelijke Misbruik van eene gemeene Overtuiginge, tot eenen valschen grond van ruste voor de ziele. (R'dam—1755).

(Ook deze voorredes werden alle later afzonderlijk uitgegeven en nog steeds herdrukt).

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Behalve vrijwel al de werken van Th. v. d. Groe werden door mij o.a. de volgende boeken geraadpleegd:

EVA VAN DER GROE: Oorlog, Kerk en Staat.

EVA VAN DER GROE: Bekeringsverhaal.

W. M. C. REGT: Gedenkboek van Zwammerdam.

P. KROEGER: In de schaduw van de Woudse Dom.

J. C. KROMSIGT: Wilhelmus Schortinghuis (dissertatie).

A. C. HONIG: Alexander Comrie. (dissertatie).

C. GRAAFLAND: De zekerheid van het geloof (dissertatie).

J. P. DE BIE en J. LOOSJES: Biographisch woordenboek van protestantsche Godgeleerden in Nederland.

CHRISTELIJKE ENCYCLOPEDIE. (Uitg. Kok-Kampen).

KRALINGIANA, door diverse auteurs.

Verschillende jaargangen van de „BOEKZAAL”.

A. A. D. RENTING: Kralingen in oude ansichten.

VAN DER AA: Biographisch woordenboek.

AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK: (Schrijving van het ambagt Kralingen).

Verder werden gegevens geput uit de volledige kerkeraadsnotulen van de Kralingse Hervormde Gemeente over de jaren 1735—1785, alsmede doopboeken, lidmatenboeken, de begrafenisboeken en enkele notariële acten.

Bij de verschillende universiteitsbibliotheken en gemeentearchieven deden we nimmer vergeefs een beroep op hun medewerking.

I N H O U D

	blz.
Inleiding	5
I. Historisch gedeelte	
a. Voorgeschiedenis	7
b. De periode Rhijnsaterwoude (1730—1740) . . .	16
c. De periode Kralingen (1740—1784)	33
Een zuster in Christus	101
Naschrift	116
II. Theologisch gedeelte	
De theologie van Th. v. d. Groe in vraag en antwoord . .	131
Wij hebben U op de fluit gespeeld.	
Predikatie over Matth. 11 : 16—24	143
Lijst van nagelaten geschriften	167
Geraadpleegde literatuur	173